

ZVAIGZNE

1954

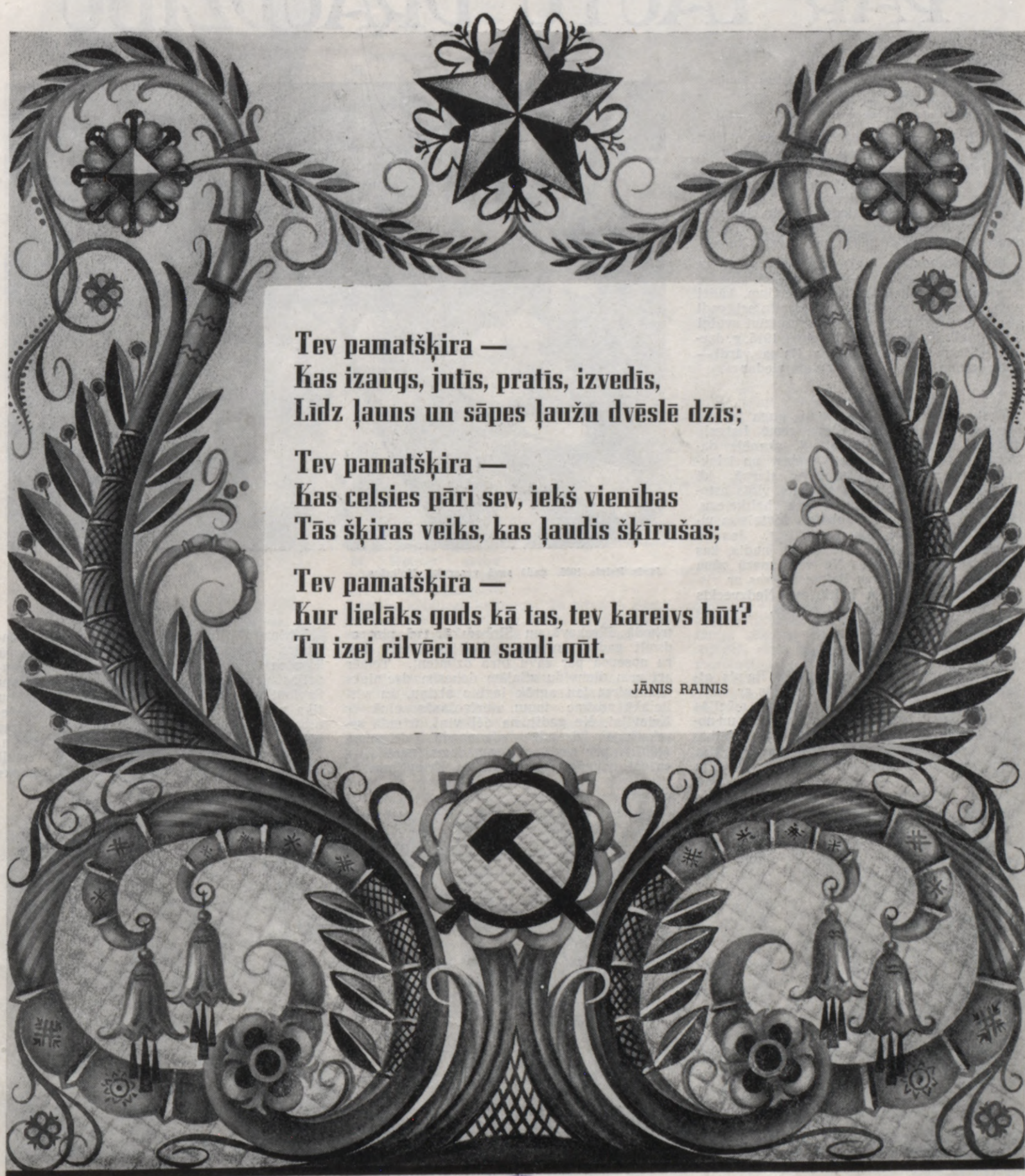
№18

V. Valdmana ilustracija Tautas dzejnieka Jāņa Raiņa lugai «Uguns un nakts».

ZVAIGZNE

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERARI MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS
1954. GADA 15. SEPTEMBRIS. Nr. 18 (100). IZNĀK DIVAS REIZES MĒNESĪ

**Tev pamatšķira —
Kas izaugs, jutīs, prātis, izvedīs,
Līdz ļauns un sāpes ļaužu dvēslē dzīs;**

**Tev pamatšķira —
Kas celsies pāri sev, iekš vienības
Tās šķiras veiks, kas ļaudis šķirušas;**

**Tev pamatšķira —
Kur lielāks gods kā tas, tev kareivs būt?
Tu izej cilvēci un sauli gūt.**

JĀNIS RAINIS

RAINIS

PAR TAUTU DRAUDZĪBU

Tos vienas zemes robežas neieslēgs šauri,
Ne zeme pret zemi tad karos,
Bet visas kopā pret tumsu.
Tad aklais melnais uzveiktis kļūs.

Sie Raiņa Spīdolas vārdi ir viens no tiem faktiem, kas rāda, ka jau pirms pusgadsimta dzejnieks bija sapratis: tautu draudzība un kopīga cīņa pret apspiedējiem ir varens spēks ceļā uz visas pasaules darbaļaužu brīvību un laimi. Rainis pareizi raksturo tautu draudzību kā strādnieku un zemnieku atbrīvošanās cīņu sastāvdaļu, kā mērķi un līdzekli reizē.

Tautu draudzības ideja dzejnieka dzīvē un daiļradē ieņēma vienu no galvenajām vietām, ir viens no nozīmīgākajiem iemesliem, kādēļ viņa darbi arī tagad — divdesmitpieci gadu pēc dzejnieka nāves — ir pirmreizīgi svaigi un aktuāli. Kā šodien teikti skan 1915. g. dzejoli «Strādniekam» rakstītie Raiņa vārdi — «nāk karam karš, — tad lielais ziedons».

1.

Tautu draudzības garā Raiņš auga jau no bērnības. Viņa jaunu dienu zemē Latgalē dzīvoja daudz tautu pārstāvji, skanēja dažādas, pat kādas astoņas valodas un izlokšnes, un ļaudis sarunājās savā starpā, kā dzejnieks pats liecina, «palaikam visās astoņās uzreiz» — latviešu, krievu, baltkrievu, lietuviešu, poļu u. c. Jebkāds šovinizisms viņam vienmēr bijis tāls un naidīgs. Jau no mazotnes dzejniekam tuvi bijuši ļaudis, kas runā dažādās valodās. Ne velti mazā zēna bērnības draugi, kurus Raiņš atceras ar vislielāko sirsnību, bija baltkrievs Nedzveckis un lietuvietis Mārčiulis, tas pats, par ko «Saules gados» lasām:

Kā es tevi iemīloju,
Vecais Mārčiul, un tu man!

Arī turpmākajās dzīves gaitās Raiņš atkal un atkal satikās un ledraudzējās ar dažādu tautu, it īpaši krievu biedriem, mācījās pazīt un cienīt to nacionālās īpatnības un nozīmi starptautiskajā revolucionarajā kustībā. Viņš studēja Pēterburgā, pēc tam strādāja Viļņā, vairāk reizi apmeklēja Vāciju, bija

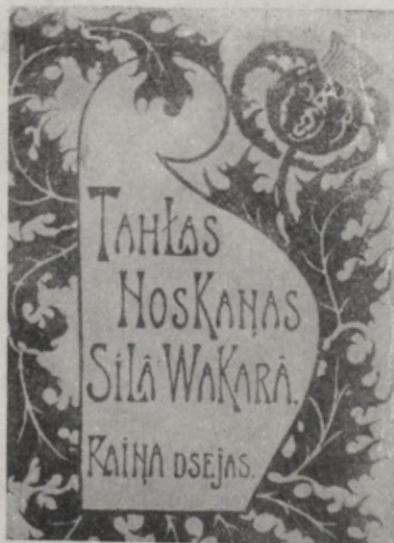
Jānis Rainis 1905. gadā savā vasarnīcā Mellužos.

trīmdā Pleskavā un Slobodskā, tad piecadsmit gadus emigrācijā Itālijas Svelcē, kur nosauca par savu otro dzimteni. Tomēr arī zem dienviņu z'ļajām debesīm dzejnieks neizmīrsa jau agrāk iegūto atziņu, ka vislielākā nozīme tautu atbrīvošanās cīņā ir Krievijai. Ne gadījuma dēļ viņš, trīmdā sarakstītajā dzejolī «Jaungada dziesma» (1907.), par revolūciju runādams, norāda — «vienī neuzveiksīm bez visas Krievijas».

S'liem vārdiem dzejnieks plemnējis vienkāršos krievu ļaudis, ar kuriem dzīvojis kopā Slobodskā, bet ar vēl lielāku mīlestību radzījās uz tautu draudzības va'sti Padomju Savienību. Ar Raiņa visciešāko līdzdalību tika nodibnāta Latvijas un Padomju Savienības kulturas tuvināšanās biedrība, kuras priekšsēdētājs viņš bija līdz mūža galam. Padomju strādnieki rakstīja Raiņim vēstuli un sauca viņu pie sevis. 1926. g. dzejnieks

I. OSOLA APČAHOIBĀ. ZEHŠIS.

J. Rainis
Gals un sabtums
Weena rituma
Iecmāsdziesma

ЗОЛОТОЙ КОНЬ

Я. РАЙНИС.
ОГОНЬ И НОЧЬ
СТАРАЯ ПЕСНЯ НА НОВЫМ ЯЗЫКЕ
ПЕРЕВОД И
ПРЕДИСЛОВИЕ
Я. Я. ГРУНТА

Свердловская
Библиотека

J. Rainis
Ave soll
Esi šveizinata, šaule!

© J. J. J.

Fausts.

Tragedija no Gētes.

J. RAINIS.
TREJI
LOKI

arī nokļuva Padomju Savienībā, kur bija aicināts uz Baltkrievijas PSR Zinātņu akadēmijas atklāšanas svinībām. Te viņš iepazinās ar baltkrievu Tautas dzejnieku Janku Kupalu, un abu starpā izveidojās pastāvīga sarakstīšanās un draudzība. No mazotnes līdz savas dzīves pēdējām dienām pati dzīves istēnība tuvināja latviešu darba tautas dzejnieku Raini citām tautām, to labākajiem pārstāvjiem.

Ievērojama nozīme šai ziņai bija plašajam dažādu tautu folkloras un vispār to kultūras studijām. Tās pavēra dzejniekam skatienu tālu pāri paša tiešās pieredzes robežām, vēl jo skaidrāk un dziļāk atklāja, ka tautām karš nav vajadzīgs, ka to intereses prasā dzīvot mierā un sadarbībā vai, kā Rainis saka:

Jo esat stipri savas tautas garā,
Jo stipri visu tautu brīves karā.

Viens no skaistākajiem piemēriem te Rainis tulkotā un sastādītā ciltautu dziesas antoloģijā «Nemierīga sirds», kur uzņemtas ne vien lielāko kulturtautu, bet arī vismazāko, pat izmirušu tautību dziesmas. Visdziļāko naudu un nicinājumu pret verdzinātājiem pauž Rainis atdzejotā Heines satira «Vergu kuģis», tāpat arī seno madagasu dziesma «Neticat baltiem». Te izteiktā doma būtiska arī Rainim: ar tautu apspiedējiem un izsūcējiem draudzība nav slēdzama, pret tiem jācinās un tie ir uzvarami.

2.

Savus uzskatus par karu, mieru, tautu draudzību un brīvību Rainis izteicis arī vairākos publicistiskos rakstos. Jau 1891. g. 21. decembrī, tikko apstiprināts par «Dienas Lapas» redaktoru, marksismu vēl pietiekami dziļi nepazīdams, viņš uzraksta ievadrakstu «Par attīstību», kurā teikts: «Azija, Afrika grib, lai eiropieši nejauktos viņu darīšanās un ļautu viņiem dzīvot pēc pašu gribas un vajadzības. Lai gan līdz šim visus starptautiskus strīdus pa lielākaļ daļai mēdza izšķirt ar uguni un šķēpu, tad tomēr jau tagad paceļas ne mazums balsu, ka karu vajagot pavisam izpasaules iznīcināt...»

Spēcīga pretkara propaganda skan arī Rainis ceļojuma piezīmēs — «Iespaidi un atmiņas no Berlīnes» (1896.) un «Vēstules no Berlīnes» (1897.), kur satiriskā skatījumā atmāskoti prūšu militaristi un nacionāļšovinisti, citu tautu nicinātāji un verdzinātāji. Viena no spilgtākajām vietām vēstulēs ir apraksts par krievu gleznotāja Vereščagina izstādi, kur parādīts netaisnais iekarošanas karš.

Nozīmīgs dokuments, kas rāda Rainis marksistiski-ļeņinisko nostāju, ir viņa rakstītā un publicētā protesta rezolūcija pret vācu socialdemokrātijas vadonu pāreju kara pusē. Minētajā rezolūcijā, ko apsprieda divdesmit četru grupu socialdemokrāti un emigrant! Čriehē 1914. g. septembrī, paustas strādnieku šķiras starptautiskās solidaritātes un līdz ar to tautu draudzības idejas. Ple-

J. Rainis

No 7. Rainis.

II

*Sauls jeni eva -
Koblis: jala vora -
Mjvel angjho fomas fohans,
Lamin jeni fomas mahans
Tj. Maktas jolpis.*

1.

*Sauls jali spēkta vena
L. h. j. m. d. a. m. a. f. t. a. u. s. v. i. o. s. g. a. l. v. e. s.,
P. i. n. d. o. g. a. n. e. s. k. v. e. h. l. o. d. e. e. n. a. s.,
I. h. f. e. s. n. a. k. t. i. s. f. t. o. p. ā. f. f. a. u. p. h. i. s. t.,
M. a. p. a. d. u. f. u. a. t. l. a. n. d. a. m. ā. s.
J. a. n. o. s. l. e. l. o. s. g. a. i. f. m. a. s. D. a. r. b. o. s.
P. u. m. p. g. a. i. n. o. t. t. a. k. l. o. s. k. a. t. l. o. s.
I. h. o. d. a. t. v. e. s. f. l. o. g. a. v. e. l. f. t.*

J. Rainis rokkraksts no «Ave soll»

mēram: «Sapulce atzīst, ka visu zemju un tautību proletariats tāpat kopš savu organizāciju sākuma un socialisma parādīšanās ir sapratis savu interešu pilnīgu kopību un starptautiskās vienošanās nepieciešamību cīņā pret kapitalismu visās valstīs un vienmēr uzturējies un centies jo plašāk izbūvēt starptautisku proletariata solidaritāti un brālību, uzsvērdams, ka šis starptautiskums nebūt nerunā pretī dažādo tautību nacionālaj, kulturalaj un materialaj patstāvībai, bet taisni prasā to kā soli uz priekšu vispārējā proletariata progresā». Rezolūcija atzīst par nepieciešamu izteikt arī — «latviešu proletariata uzskatus par viņa organisku piederību pie krievu proletariata cīņas par jaunu socialo iekārtu.»

Tautu draudzības temats risināts arī citos Rainis publicistiskajos apcerējumos. Pirmkārt, te minams plašais, ar dziļām simpatijām rakstītais apskats «Visnelaimīgākā tauta un zeme» (1900.), kurš iepazīstina latviešu lasītājus ar pirmspadomju Armenijas vēsturi. Tālāk jāatzīmē Rainis parlamenta runas — «Baltkrievu jautājums» (1922.) un «Baltkrievu jautājums un teatra jautājums» (1923.), kurās viņš cīnās pret baltkrievu nacionālās kultūras apspiešanu buržuaziskajā Latvijā. Atzīmējama arī ceļojuma piezīmju un atmiņu grāmata «Kastanola» (1928.). Tomēr pats lielākais ieguldījums, ko Rainis devis tautu draudzības ideju noskaidrošanai un popularizēšanai, meklējams viņa dzejā un dramaturģijā.

3.

Visās savās galvenajās dzejas grāmatās blakus citām lielām idejām un organiskā saistībā ar tām Rainis rakstījis arī par tautu

pašā sākumā Rainis te parāda, ka patriotisma jūtas, ja tās beidzas ar mīlestību tikai uz vienu, t. i., uz savu tautu, ir sīkas un bez cildenuma.

Dzejnieks paver skatu uz nākotnes sabiedrību, raksturodams to šādiem tēliem:

Mēs viņu celsim no lieluma,
Cik liels vien izaudzis cilvēces gars, —
No augstuma, dziļuma, plašuma,
Cik vien spēj cilvēces dvēsele just;
Mēs viņu celsim no brālības,
No visām tautām un mēlēm, un krāsām.

Laikraksts «Dienas Lapa», kurā Rainis kādu laiku bija redaktors. J. Raiņa dzejolis «Sarkanais simts», kas ievietots «Cīņās» jubilejas numurā.

«... tautas asarās slāpē, žņaugos žņaudz. Tām mutes aizbāzdams, lai pārāk nebrēc.» «Vētras sējā» (1905.) dzejolis «Šķirti ceļi kopā» aicina dažādu naciņu strādniekus uz starptautisku solidaritāti:

Visi šķirti ceļi satekat kopā,
Visu zemju vārgdieņi,
Savienojieties!

«Klusajā grāmatā» (1909.) dzejolis «Darbu darbs» norāda, ka vadošais spēks cīņā par visu tautu brīvību, laimi un draudzību ir proletariats. Strādnieku šķira ir tā, kas

... visu cilvēci sev līdzī vedis.
Tur ir tā izeja un darbu darbs.

Paši daudz par tautu draudzību Rainis rakstījis krājumā «Tie, kas neaizmirst» (1911.). Dzejoli «Sasaukšanās» dzirdam aizrautīgu aicinājumu uz kopīgu atbrīvošanās cīņu, uz tautu draudzību:

No asiem ziemeļiem,
No maigiem dienvidiem,
No cilvēces dziļās pirmdzimtas —
No pašas mātes Azijas,
No krustiem-dzelzīm kaltās Eiropas,
No jaunās Afrikas
Un pāri no viņpus okeana
Nāk līdz ar vētrām saukšana:
Brāļi, brāļi,
Esat tuvi, kas tājii!

Spēcīgi tautu apvienošanās draudzīgā salmē notēlota dzejoli «Lielākā dzimtene». Jau

draudzību — gan asi nostājies pret tautu apspiedējiem, gan dedzīgi saucis uz visu tautu brālību un sadarbību. Tautu draudzība ir viens no tiem tematiem, par ko dzejojot, Raiņa kogle nekad neapklus un nekad tai nepietrūkst jaunu skaņu.

Krājumā «Tālās noskaņas zilā vakarā» (1903.) ir dzejojums «Jaunā gaūsimtēna nakts domas», kur dziļā sašutumā tautu apspiedējs imperialismis pielīdzināts līdz elkoņiem ar asinīm notriektam miesniekam, kas

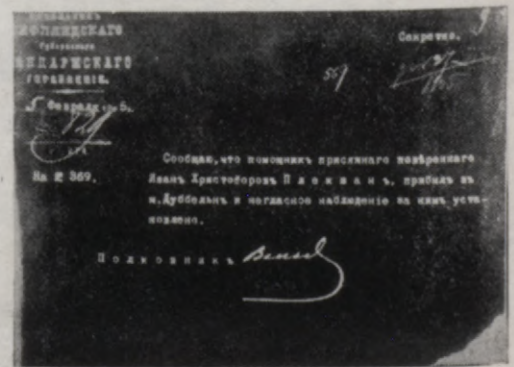
J. Rainis 1905. gadā Jūrmalas priežu mežā.

Visvairāk Raiņa tautu draudzības dzejoļu sakopotī krājumā «Mūza cīņās», kas reakcijas spaidu dēļ pirmo reizi varēja iznākt tikai 1940. gadā Padomju Latvijā. Viens no krājuma spilgtākajiem dzejoļiem ir «Sarkanais simts», kas pirmoreiz iespiests 1908. gada «Cīņās» 100. numurā kopā ar V. I. Leņina rakstu «Cīņas jubilejas numuram». Minētajā dzejolī par strādnieku starptautisko solidaritāti un tautu draudzību teikts:

No visām zemēm strādnieki
Nāk lielā gala cīņā tautu talkā.
Reiz visa cilvēce taps brīves dzimts.

Māja Slobodskā, kur Rainis dzīvoja trimdas laikā.

Polijas pavēle par Raiņa uzraudzīšanu 1905. gadā Rīgas Jūrmalā.

Ipašu aplūkojumu pelna grāmatā «Mūza cīņās» ievietotais plašais Pirmā Maija dzejoļu cikls. Gadu no gada Rainis apsvēc Vispasaules darbaļaužu svētkus ar jaunu dzejoli, un viņa paletē vienmēr atrodas jaunas krāsas, lai parādītu strādnieku starptautisko solidaritāti visā tās krāšņumā un daudznozīmībā.

1911. g. dzejoli «Maija dziesma» («Cīņas» 113. nr.) dzejnieks raksta — «strādnieki ir brāļi», 1912. g. dzejoli «Lielais Maijs» («Cīņas» 121. nr.) — «Viss sietes cilvēcē reiz citā maijā», 1926. g. dzejoli «Maija pulki» — «Un brīvi savienojas darba tautas» u. tml. Viens no visspilgtākajiem piemēriem ir dzejolis «Mīlais Maijs» (1920.), kurā nepārprotami skaidri pateikts:

Tik darba tauta vienos mūs,
Tik socialismā laimi gūs.

Arī 1913. gadā «Cīņas» 128. nr.-ā lasāms dzejolis «Maija Manifests», kas, pēc stila spriezot, pieder Rainim:

Mēs brāļus mīlam, nīstam tikai varu —
Mēs proletariats —
Mēs lielo karu vedam tik pret karu.
Mēs esam solidāri tuvu — tālu.

Tādus piemērus var minēt vēl un vēl.

4.

Tautu draudzības temats risināts arī Raiņa dramaturģijā.

Pirmajā vietā te jāmin «Uguns un nakts» (1905.), kur daudzo ideju metos kā sarkanlem paveidieniem ieautas ilgas pēc nākotnes, kurā tautas dzīvos brīvībā, mierā un draudzībā. Tā ir lielu un nerimtīgu cīņu luga — traģēdija, bet šīs cīņas noris tādēļ, lai kara vairs nebūtu, lai miers būtu taisnīgs un drošs. Spīdola saka: «Miers mūsu mērķis, bet vēl nav laiks, Vēl miera saulei apkārt tvaiks.» Spīdolas valstība, kur Rainis paredzēja turpmāko «skalstāko cīņu bez asinīm», ir domājama tikai kā tāda dzīve, kur tautu draudzībai ir viena no goda vietām. No Raiņa lūgām par tautu draudzību daudz

Valdis Rūja

PIE RAIŅA PIEMINEKĻA

Vai zemei te šodien pavasars
Viņ ziedoņa tērpū kvēlu!
Daudz liesmainu rožu redzēt var
Ap jauneklā akmens tēlu.

Nav kopā pulcēti laudis šie. —
Ir svinīgais tautas gājiens
Pats atnācis, ierindā kārtojies
Un klusā godsardzē stājies.

Tur māmuļa sirma un puisēns mazs,
Tur vectēvs — no tāla ceļa: —
Viņš spirts, jo spēku un jaunību tas
No Raiņa dzejām smeļas.

Kā dzīva straume laudis nāk
Un stājas ciešā lokā. —
Nekas nav par draudzību varenāks!
Lūk brāļi sadodas rokām. —

Kur pretvara tāda, kas spētu mūs lauzt
Ar naidu un viltu ļaunu!
Mēs sniedzām tāles, kur saule aust,
Mēs uzcelsim pasauli jaunu.

Dzīvs mūsu sirdīs ik Raiņa vārds.
Mēs pilni Lāčplēša spara. —
Vai vētra tur brāzmo, vai pērkonis dārd? —
Trīc zeme no darba varas.

... Nāk laudis, kaut vakars jau satumst vēls,
Nes piemiņas sveicienus savus.
Un sarkanas rozes tik spožas kvēl
Kā dzejnieka mūžīgā slava.

runā «Indulis un Ārija» (1911.), kas apakšvirsrakstā saucas «jaunības traģēdija», t. i., traģēdija mīlestībai, cilvēcībai, brīvībai un tautu draudzībai, kam naida un varmācības pietvaikotajā vecajā pasaulē trūka vietas. Kā marksists Rainis zināja, ka par spīti visām grūtībām vēstures objektīvie likumi ir drošākā garantija tautu draudzības ideju pildīšanai:

Laiks vizot ved mūs visu tautu valstī,
Kas balto jūru slēdz kā rotājā,
Un visām tautām brāļu roku sniedz.

Pirmā imperialistiskā pasaules kara laikā Rainis skandēja savu panāksnieku dziesmu «Krauklīti» — par Magoni (tautas brīvību), kas aizvesta varmākas un laupītāja Svešzemnieka sētā. Ar Svešzemnieku bija domāti vācu imperialisti, kas mīdīja kājām arī latviešu tautas cilvēciskās tiesības un apdraudēja tās eksistenci, taču dzejnieks neļāvas atbēstības miglāi savu skatu aptumšot: viņš liek Magoni saskatīt, ka arī svešajā, ļaunajā varai pakļautajā sētā atrodami «labi laudis». Tieši no to vidus nāk tas, kas savu nelietīgo kungu nosit. Tad asinsizliešana beidzas, un agrāk savstarpīgi karojošie laudis atzīst:

Dosimies kopā rokas
Meklēt saules brīnumzemi.

Tautu draudzības idejas saiklausāmas vēl citās Raiņa lūgās, it īpaši «Iļjā Muromietī». Daudzo cildinājumu vidū, kādi pienākas Rainim, vienā no pirmajām vietām minams — tautu draudzības rakstnieks un dzejnieks.

Tautu draudzības idejas Rainis pauda līdz mūža galam. Atkal un atkal viņš dzejoja par trešo dzimteni — brīvības un draudzības zemi, kurai paraugu deva Padomju Savienība. «Un vai tu necelsi sev jaunu valsti, To darbtautas valsti?», dzejnieks vaicāja pats sev un atbildēja:

Būs, būs!
Tur jaunā tauta ieles tai jaunā valstī.
Latvija jaunā, cilvēce jauna,
Lai lielā darbā stātos celt cilvēces laimi.

Gadsimtu ceturksnī, kas pagājis pēc Raiņa nāves, tautu draudzības idejas, kuru kareivis viņš bija, guvušas vislielākos panākumus.

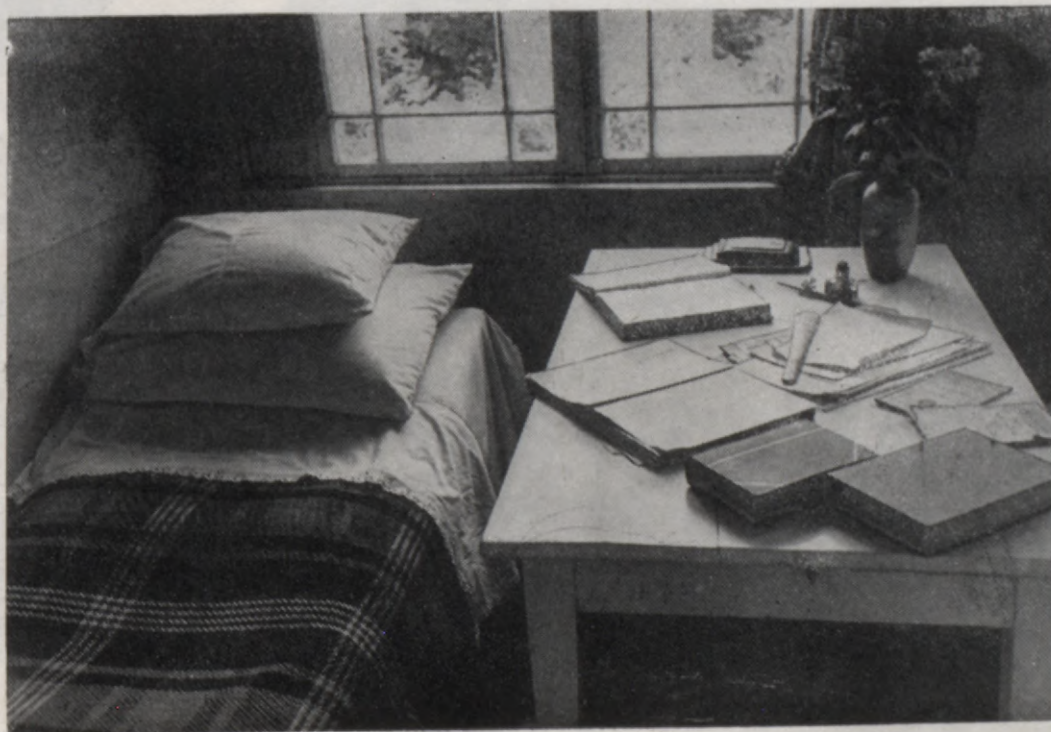
Padomju zemē un tautas demokrātijas valstīs tautu draudzības ideoloģija ir valdošā. Un tomēr plaša zemeslodes daļa, Raiņa izteicēnu lietojot, vēl arvien «kūp no asins tvaika». To izkliešēt un izgaistināt visur un uz visiem laikiem ir visu labas gribas cilvēku uzdevums, kuru realizēt palīdz arī lepažīšanās ar lielo darbu, ko tautas draudzības sekmēšanā paveicis Rainis.

A. Vilsons

Raiņa muzeja fotomateriāli.

J. Raiņa dzīves vieta Rīgas Jūrmalā, Dzintaros.

J. Raiņa istaba Jūrmalas vasarnīcā.

RAIŅA vārdā nosauktajā kolchozā

Varena padevās kāpostu raža kolchoza 4 hektari lielajā laukā. Ne mazums nopelnu tur dārzkopības brigādes čaklajam palīgam — skolniekam Jāņim Rutam.

Saulkrastu rajonā Raiņa vārdā nosauktais kolchozs vēl pirms pāris gadiem bija viens no sliktākajiem un atpalikušākajiem kolchozēm rajonā. Neatmaidīgā kopdarbā, pārvarot daudzus trūkumus, kas agrāk kavēja kolchoza attīstību, šogad, kā paši kolchoznieki saka, «esam no sliktās atpalcēju slavas tīkuši vajā». Un tā tas tiešām arī ir.

Piemēram, piena izslaukums no vienas govīs caurmērā palielinājies no 1926 litriem piena 1951. gadā līdz 2149 litriem

1952. gadā un 2418 litriem 1953. gadā.

Ienākumus no sudrablapsu fermas raksturo sekojoši skaitļi: 1951. gadā ienēmi 16 825 rubļi, 1952. gadā 21 958 rubļi, bet 1953. gadā — jau 150 267 rubļi.

No biškopības 1951. gadā ienēmi 18 245 rubļi, 1952. gadā 22 530, bet 1953. gadā — 25 950 rubļi.

Tādus augošu ienākumu skaitļus var minēt vēl dārzkopības, putnkopības un citās nozarēs.

Kolchozā strauji rit darbi celtniecībā. Jau uzcelta graudu klēts, kalte, zirgu kūts, siltumnīcas 380 m² platībā un lapsu ferma. Šogad vēl uzcelīs kūti goviem un vistām.

Zierāžu kuļšana pirmajā laukkopības brigādē.

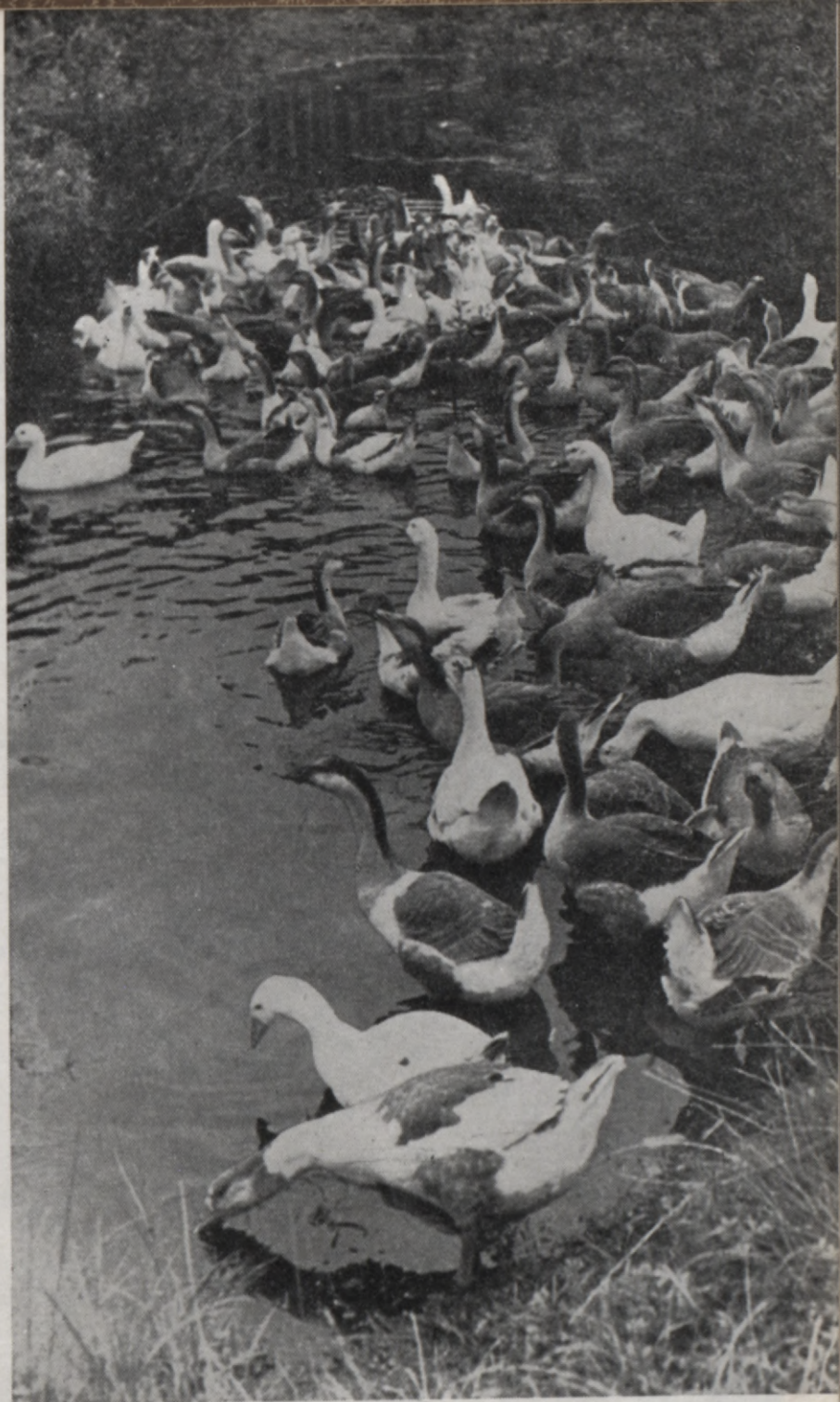

Par kuplo zosu pulku rūpējas Olga Eglīte.

Kolchozā sekmīgi sokas darbi ražas novākšanā, kas jau tuvojas noslēgumam. Raiņa vārdā nosauktajā kolchozā nav dīkdienu un slaištu. Kolchoza vadība ir pratusi panākt tādu stāvokli, ka strādā visi, arī skolēni. Cakli savu darbu veikuši jaunie kolchoznieki, skolnieki Gundega Gibze, Ausma Druska, Antons Zarkovskis, Mirdza Srunka un citi.

Pašatziēdzīgi strādā kolchoznieces — lopkopes Frīda Druska un Emma Gibze, tāpat laukkopji — Kārlis Miezis, Šimanis Ražanskis, Arvids Šauriņš un citi.

Augšupeja spārno kolchozniekus aizvien čaklākam darbam. Nesen kolchozā izmaksāja avansu — 4 rubļus par katru izstrādes dienu. Kolchoza priekšsēdētājs J. Kukelis domā, ka šogad kolchozniekiem varēs izmaksāt

Attēlā uz leju: kolchoza 105 bišu saimes viršu ganībās.

Pirmās brigādes labākie ļaudis (no kreisās) — Kārlis Miezis, brigādiērs Igors Zālītis un Šimanis Ražanskis.

Septiņus hektarus kolchozā šogad aizņēma kukuruzas sējumi. Kolchoza priekšsēdētājs Josifs Kukelis apskata jauno kultūraugu, kas būs lielisks papildinājums sulīgās lopbarības sagādei.

Attēlos uz leju: Kārlis Klaudis rūpējas par 207 sudrablapsām.

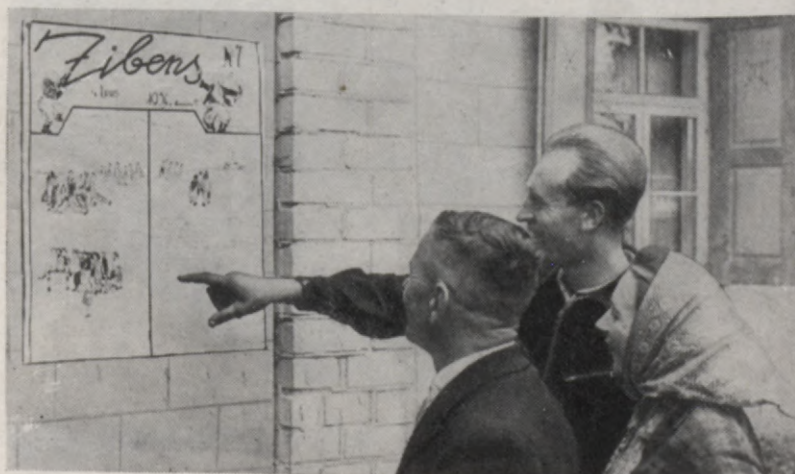
ne mazāk kā 8 rubļus naudā vien par izstrādes dienu, tas ir — gandrīz pusi vairāk nekā pagājušā gadā.

Sabiedriskās saimniecības uzplaukums vēl ciešāk saliedējis

arteļa kolektīvu. Nostiprinājusies darba disciplīna un, kur vien acis raugās, redzama čakla darba rosme visos kolchoza darba iecirkņos.

K. Priedītis
Z. Legzdiņa foto

Kolchoznieki lasa jauniznākušo «zibeni».

Vissavienības lauksaimniecības izstāde. Jauno naturalistu paviljons. Priekšplānā – Kijevas pionieri sniedz koncertu.

Ž. Legzdīns

Vissavienības lauksaimniecības izstāde. Strūklaka «Akmens zieds».

Ž. Legzdīņa foto

Raiņa tēli skaņu rakstos

1903. gada 16. jūnijā tika publicēts Raiņa dzejoļu krājums — revolūcijas laikmeta cīņas brāzmu pilnā grāmata «Tālas noskaņas zilā vakarā». Kaut arī autora daiļrades sarakstā jau ietilpa buržuaziskās sabiedrības tikumus šaustošais humora un satiras krājums «Mazie dunduri», tāpat pirmā patstāvīgā grāmata «Apdziedāšanas dziesmas III Vispārīgiem latvju dziesmu svētkiem», kaut arī daudzveidīga un bagātīga bija viņa literārā darbība presē, — ar jauno dzejoļu krājumu Raiņis it kā visā savā mākslinieciskajā pilnībā nostājās visplašākās sabiedrības priekšā, demonstrēdams savas vārda mākslas lielo spēku un meistarību. Jau tā pasa gada vasarā jaunais dzejoļu krājums nokļuva komponista Jāzepa Vītola rokās. Izcilais latviešu klasiskās muzikas pārstāvis, kura pasaules uzskats bija veidojies buržuaziskās šķiras interešu ietokā, nespēja palikt vienaldzīgs Raiņa liesmaino vārsmu priekšā. 1903. gada 3. augustā radās Vītola kora dziesma «Karaļmeita». Spēcīgos muzikālos tēlos komponists atveidoja Raiņa siastījumu par asiņainajām dienām, kad «grīma zemē pils un karaļmeita»; dziļā sirsniņā, latviešu tautas muzikai tuvā noskaņā raisījās tēlojums par dzintarslenu pili sēdošo «daiļo karaļmeitu», kura jau seši simti gadu drūmi kvēlošām acīm sēd un vērpj dumošo pērkonratīņu, bet dziesmas finalā vīrišķīgā, dzelžainā skanējumā ielija nesalaužamā pārliecība par jaunajiem gaismas audiem, kas nākamībā «silti apņems visus sāpju bērnus». Ar šo izcilo kora dziesmu Jāzeps Vītols iekļāvās to daudzo mākslinieku pulkā, kas 1905. gada buržuaziski demokrātiskās revolūcijas priekšvakarā apzināti vai neapzināti savā daiļradē atspoguļoja plašo tautas slāņu labākās domas un centienus. Ar šo kora dziesmu Jāzeps Vītols arī kļuva par pirmo latviešu komponistu, kurš savai daiļradē bija meklējis iedvesmu Raiņa dzejā, atklādam šai dzejā bagātīgus ierosmes avotus visām turpmākajām latviešu paaudzēm.

Kopš J. Vītola kora dziesmas «Karaļmeita» sacerēšanas pagājis vairāk nekā pusgadsimtenis. Šai laikā Raiņa dzeja ar latviešu muzikas kultūru saaugusi tik cieši, ka grūti būtu atrast komponistu, kura daiļradi vairāk vai mazāk nebūtu spārnpojusi izcilā Tautas dzejnieka māksla. Daudzveidīga savā saturā un formā, tā bagātinājusi mūsu muziku, ienesdama latviešu komponistu skaņdarbu tematikā vairākas jaunas strāvas. Pati svarīgākā no tām — revolucionārā tematika, kas savu pirmsākumu jau slēpj Vītola «Karaļmeitā». Gadu vēlāk «Karaļmeitai» pievienojas Emīla Dārziņa «Lauztās priedes» — brāzmaina, nesamierināma, naids un protesta saucieni pilna kora dziesma, kura vētrānā revolūcijas periodā skan vienlaicīgi ar komponista Jūlija Sproga masu dziesmu, kas veidota pēc tā paša teksta. Ar darba tautas revolucionāriem centieniem saistītas arī nākotnes simbolikas pilnā Em. Melngaiļa «Senatne» un Dārziņa kompozīcija ar to pašu tekstu. Raiņa cīņā saucējas domas nes tautas masās Melngaiļa solo dziesma «Zeltītās lapas», Alfreda Kalniņa solo dziesma «Gaismas pils», Jāzepa Vītola duets «Pavasara dienas» un daudzas citas kompozīcijas, kuru vidū ar savu nesalaužamo uzvaras pārliecību izceļas Emīla Melngaiļa «Pastarā diena» jauktam korim un tā paša nosaukuma Alfreda Kalniņa kompozīcija korim un orķestrim.

Emīls Melngaiļis, Alfreds Kalniņš, Jāzeps Vītols, Jāzeps Mediņš, Jānis Zālītis, Lauma Reinholde, Lūcija Garuta, Paula Licīte, Arvīds Zilinskis, Mārgers Zariņš un daudzi citi mūsu komponisti ir atkal un atkal varējuši atrast Raiņa dzejā kopību ar savām noskaņām, tā ietērpjot lielā dzejnieka vārsmas nemirstīgos skaņu rakstos. Šķiet, ka dziļāk kā jebkurš cits latviešu komponists Raiņa leksējai pasaulei savā daiļradē tuvojies Alfreds Kalniņš. Gandrīz visas labākās Kalniņa solo dziesmas radītas Raiņa tekstu ierosmē, pie tam Alfreda Kalniņa solo dzies-

mas — «Laiņā liesma», «Pļāvēja diendusa» un «Tev smejas acis» ir pašas jūsmīgākās, kristaltīrākās mīlas liriskas pērles latviešu muzikas literatūrā. Klasiskās muzikas tradīcijas vadījušas Mārgeru Zariņu viņa dziesmu cikla «Sudrabota gaisma» daiļradē. Arī šeit Raiņa mīlas lirika atradusi dziļu un pareizu izpratni, padarot M. Zariņa vokālo miniaturu ciklu par vienu no mākslinieciski spilgtākajiem latviešu padomju muzikas pēdējo gadu sasniegumiem.

Bet Raiņa darbi devuši impulsus ne tikai latviešu solo un kora dziesmai. Jau 1913. gadā Alfreds Kalniņš pasāk darbu pie operas «Indulis un Ārija», uzrakstīdams muziku pirmajam cēlienam, kā arī skicēdams pēc Raiņa dramatisks veidotās operas otro cēlienu. Imperialistiskais karš, kas uz ilgām gadiem atņēma komponistam un dzejniekam sadarbošanās iespējas, neļauj realizēt Alfreda Kalniņa iecerēto darbu. Raiņa personība lielākas formas skaņdarbu jaunradē nemitīgi saistījusi komponistu uzmanību arī vēlāk. Šai ziņā pēdējos gados vislielākie nopelni komponistam Adolfam Skultem. Rūpīgi iepazīdams ar Raiņa dzīvi un daiļradi, A. Skulte 1949. gadā raksta muziku kinofilmam «Raiņis», pēc gada iedzīvinot Raiņa lugas «Spēlēju dancoju» idejas baletā «Brīvības sakta». Abi izcili skaņdarbi pieder pie tām ne daudzajām latviešu padomju kompozīcijām, kas saņēmušas visas tautas augstāko atzīni — Staļina premiju.

Pavirši pārskaitot, mūsu muzikas literatūrā atradīsim apmēram divi simti mazākas vai lielākas formas kompozīciju, kas saistītas ar Raiņa vārdu. Taču šis skaits ilgā periodā vēl nebūt nav izsmēlis visas tās bagātības, kas slēptas Raiņa mākslā. Top N. Grīnfelda opera «Mīla stiprāka par nāvi», top Jāņa Vītoliņa opera «Indulis un Ārija», top jaunā komponista E. Goldšteina opera «Ūguns un nakts», jaunā komponista V. Kaminska balade «Pastarā diena» korim un simfoniskajam orķestrim, kas veidota 1905. g. revolūcijas 50 gadu atcerei un vairāki citi ar Raiņa daiļradi saistīti skaņdarbi. Bet pietiek tikai ieskatīties Raiņa kopoto darbu sējumos, lai ritmu un neapjautu melodiju bagātībā iepazītos viņa «Pūt, vējiņ!»; lai tālas, nesasnēgtas, bet dziļi kvēlojošas mīlas kaismes skaņās uz mums sāktu runāt Dagdas skīču burtnīcu lappuses... Raiņa māksla ir skaņu un krāsu pārpilna. Tas ir viens no galvenajiem iemesliem, kura dēļ lielā Tautas dzejnieka sacerējumi nekad nezaudēs savu ietekmi latviešu padomju komponistu vidū.

A. Valvarājs

NOVATORS TERENTIJS MAĻCEVS

17. jūlija «Pravda» bija publicēts T. Maļceva raksts «Ko māca mūsu pieredze».

Es jautāju vairākiem agronomiem, ko viņi domā par šo rakstu, aprunājos par to ar žurnālistiem, cilvēkiem, kuru profesija prasa ļoti vērtīgi ieskatīties visā jaunā. Par nožēlošanu es nemanīju, ka šis raksts būtu licis šiem biedriem pārdomāt mūsu zemkopības tālākas attīstības ceļus. Taču tas, par ko raksta T. Maļcevs, — ir vesels apvērsums, ir vecās, gadsimtos izveidojušās zemkopības sistēmas «pašu pamatu satricināšana».

Terentijs Semjonovičs Maļcevs — Kurganas apgabala kolchoznieks — lielisks zinātnieks, lauksaimniecības arteļa «Zaveti Leņina» laukkopis un vienlaikus pirmās un savā veidā vienīgās izmēģinājumu stacijas, kuras zinātniskā un ražošanas bāze ir kolchoza tūrumi, direktors, — daudzus gadus zinātnē un zemkopības praksē gribēja atrast pierādījumus tam, ka nepieciešams ik gadus uzart zemi sējumiem, un tā šos pierādījumus arī neatrada. Pirms vairākiem gadiem kolchozā ieviesa pilnīgi neparastu agrotehniku: laukus dziļi uzart tik vienu reizi visā augu sekas rotācijas laikā, t. i., reizi 4—5 gados, bet pārējos gados to sagatavo sējai vienīgi ar traktorvīlmes šķīvju lobītājiem. Pie šīs sistēmas pat viengadīgo augu saknes, kas paliek augsnē, sekmē tajā organisko vielu uzkrāšanos un struktūras atjaunošanu.

Ne jau trūkuma pēc ierosināta šāda augsnes apstrādāšanas sistēma, ne jau tādēļ, lai kaut kā iztiktu bez aršanas, samazinātu darba un degvielas patēriņu, bet gan augsnes auglības nemītīgas kāpināšanas dēļ. T. Maļceva metode, kura sen jau ieviesta visā kolchoza ražošanā tūkstošiem hektaru platībā, pārliecinoši pierāda, ka augsni no

T. S. Maļcevs (pa labi) stāsta ekskursantiem par savu pieredzi.

plūcina nevis ražas, bet gan lieka uzāršana, un ka, ik gadus neuzarot jau iekoptus un no nezālēm attīrītus iecirkņus, augsne, kurā pēc katras ražas paliek daudz organisko trūdvieļu, pati vairo savu auglību un neprasa «atpūtu». Šādos tīrumos ar panākumiem vairākus gadus no vietas var sēt graudaugus pēc graudaugiem. Kolchozā «Zaveti Leņina» no neatām zemēm ik gadus novāc augstas kviešu, auzu un viengadīgo zāļu ražas. 25 gadus kolchozs nav palicis parādā valstij neviena kilograma labības. «1953. gadā, — raksta T. Maļcevs par pēdējā lauksaimnieciskā gada rezultātiem, — stipra sausuma apstākļos iegūts vidēji 20,2 centneri kviešu no hektara 2350 ha platībā. Artelis izpildījis savas saistības valstij, atbēris sēklu diviem gadiem, izveidojis 8000 centneru lielu lopbarības fondu, pārejošus pārtikas fondus un izsniedzis kolchozniekiem piecus kilogramus kviešu par darba dienu.» Rezultāti, kas pārliecina!

Bet tas apstāklis, ka daudzi agronomi un biedri, kas vada kolchozu un padomju saimniecību celtniecību, izturas pret T. Maļceva mēģinājumiem kā pret parastu atsevišķu graudaugu kultivēšanas agrotehnikas uzlabošanas papēmienu un nesaskata tajos kardinalu apvērsumu, liek viņiem pateikt pilnā balsī: pievērst taču beidzot nopietnu vērību tam, kas notiek Kurganas apgabala Sadrinskas rajona kolchoza «Zaveti Leņina» tīrumos!

Es zinu tādus agronomus, kuri ilgi nevarēja aptvert tos PSKP CK februāra-marta Plenuma lēmuma punktus, kuri nosodīja praktiski šabloniski it visur pielietot Viljamsa zāļlauku sistemu, sējot lielās platībās daudzgadīgās zāles, kas dienvēlos pietiekami nenodrošina lopus ar lopbarību un atņem daudz zemes graudaugu kultūru sējai.

Agronomiem, kas patiešām cīnās par augsnes auglības saglabāšanu un paceļšanu, dabiski izvirzījās jautājums: nu, labi, daudzgadīgās zāles dienvēlos nedod pietiekamu daudzumu slāņa, atvietošim tās ar viengadīgām, nodrošināsim lopkopībai lopbarību, bet kā tad būs ar augu sekū? Ar kādu citu sistemu aizstāt Viljamsa zāļlauku sistemu? Nevar taču art zemi līdz galīgai noplicināšanai! Bet citas, labākas sistēmas pagaidām nav...

Pazīstu es arī tādus zinātniekus, kuri, iztopot jaunām vēsmām lauksaimniecības zinātnē, nekavējoties sāka izrot ābolīnu pat Maskavas apgabalā, kur tas, pie pareizas agrotehnikas, dod labas ražas un pilnīgi attaisno savu vietu zāļlauku augu sekā. Pazīstu arī tādus, kas vēl vakar zvērēja mūžīgu uzticību Viljamsa mācībai, pārliecināti pierādīja, ka tikai daudzgadīgās zāles spējīgas atjaunot augsnes struktūru un vairo tās auglību, bet šodien jau, ne mazāk aizrautīgi, pierāda, ka no augsnes struktūras atjaunošanas viedokļa tādas viengadīgās zāles kā Sudanas zāle ar sekmēm var aizstāt ābolīnu un lucernu. Tie ir zinātnieki — vēja rādītāji. No kurienes vējš pūš, tur viņi arī pagriežas. Tādiem zinātniekiem viņu ilgajā mūžā jau gadījies, ka pietrūcis debess pušu un ne vienu reizi vien viņi jau apgriezies ap savu asi, jo kurp gan vēl rādīt?... Sādiem ļaudīm portfeļos ir vairāki nodalījumi dažādiem ziņojumiem. Ja, teiksim, nomainīsies ministrs un viņa vietā nāks cilvēks ar citiem uzskatiem un citiem aizraušanos objektiem, tās «mācīts konsultants» parakņāties portfelī un izvilks no paslēptā nodalījuma katram gadījumam sagatavotu ziņojumu, kurš ar mākslīgi sakārtotiem faktiem, ar varu pievilktiem secinājumiem ir pilnīgi pretējs tiem ziņojumiem, ar kādiem viņš mēdza nākt pie vecā ministra.

Nepamatotais, kailais apgalvojums, ka viengadīgās zāles spēj tikpat labi atjaunot augsnes struktūru kā daudzgadīgās (bez kardinalām izmaiņām pašā augsnes apstrādāšanas sistēmā) — dara kaunu lauksaimniecības zinātņu specialistam.

No PSKP CK februāra-marta Plenuma lēmumiem izriet, ka, darot galu Viljamsa zāļlauku sistēmas šabloniskai pielietošanai, nepieciešami atrast vairākiem mūsu valsts rajoniem citu, labāku sistemu, kas tāpat nodrošinātu augsnes auglības un struktūras saglabāšanu un turklāt dotu iespēju ievērojami paplašināt graudaugu sējumus un iegūt augstas lopbarības kultūru ražas. Par to jādomā, šai virzienā jāstrādā visiem zinātniekiem — lauksaimniecības darbiniekiem, nevis vienkārši steigšus jāatsakās no visa, ko vēl vakar pielūdza, lai tikai «iztaptu priekšniecībai».

Ar saviem izmēģinājumiem T. Maļcevs īenesis būtisku labojumu Viljamsa mācībā. Viņš pierādīja, ka ne tikai viengadīgu zāļu saknes, bet vispār visādu viengadīgu augu — arī kviešu un auzu — saknes bagātina augsni, uzlabo tās struktūru, citiem vārdiem, katrā kartēja raža ne vien nenoplicina zemi, bet pat ceļ tās auglību. Bet — pie kāda noteikuma? Pie noteikuma, ka atsakās ik gadus uzart augsni. Lai pēc ražas novākšanas augsne palikušas augu saknes varētu veikt savu augsnes struktūras atjaunošanas darbu, tām jādod laiks un iespēja to izdarīt, tas ir, tās jāatstāj augsnē neskartas; augsne pēc katras ražas nav jāuzar no jauna. Daudzgadīgās zāles augsnes struktūras atjaunošanu monopolu leguvas tikai tadē, ka lauks, uz kura tās aug, netiek uzarts vairākus gadus.

T. Maļcevs ar savu pieredzi un praksi izlaboja un papildināja Viljamsa mācību, lūk, vēl ar ko. Viljamsa rūpējas par to, lai atjaunotu augsnes struktūru, ko noārda zemes ikgadējā uzāršana, lai atjaunotu augsnes auglību. Aizurālu kolchoza «Zaveti Leņina» pieredze rāda, ka pienācis laiks domāt par augsnes auglības nemīdīgu celšanu. T. Maļcevs praksē pierādījis, ka var panākt, lai augsne pēc katras ražas ne tikai netiktu noplicināta, bet pat kļūtu bagātāka ar organiskām vielām, kas tai dod spēku un auglību.

No visa tā redzams: Terentija Maļceva priekšlikums par jauno augsnes apstrādāšanas sistemu nenozīmē, ka vienkārši nomainīta daudzgadīgo zāļu sēja ar viengadīgajiem, viņš tik svarīgam jautājumam kā augu sekai pieiet dziļi zinātniski un nevis vieglprātīgi kā daži zinātnieki — vēja rādītāji, kuriem par visu svarīgāka ir personīgā karjera un nevis darba intereses.

Lai nu kam, bet T. Maļcevam nekādi nevar pārnest, ka viņš aiz konjunkturas apsvērumiem «kļuvis neuzticīgs» Viljamsa mācībai.

Vispirms viņš nav atteicies un neatsakās no Viljamsa mācības pamatiem, ir mēģinājis un mēcās no slavenā zinātnieka darbiem. Viņš tikai attīstījis, papildinājis, uzlabojis, pamatojoties uz jaunākiem zinātnes atklājumiem un savu ilggadīgo pieredzi, dažus Viljamsa apgalvojumus. Otrkārt, viņš uzsāka savus pētījumus par jaunām augu sekām bez daudzgadīgām zālēm un bez augsnes ikgadīgās uzāršanas vēl ilgi pirms tam, kad oficiāli nosodīja Viljamsa zāļlauku sistēmas šablonisku izmantošanu, nevērojot vietējos apstākļus. Tieši viņam nācies izciest ne mazums nepatīkšanu, ko tam sagādāja Viljamsa «ortodoksie» piekritēji, kuri pārmeta Maļcevam avantūrisku zinātnē un atkāpšanos no izcilā zinātnieka novēlējumiem un kuri bija tik «ortodoksi», ka vēl vakar vienīgo glābiņu augsnes auglības krišanās saskatīja ābolīna un lucernas sējumos, bet jau šodien gatavi augu sekās šo zāļu vietā ieteikt visu, ko vien vēlaties, kaut vai gurķu un redisu sējumus skābarībai, ja vien tiktu aizmirstas viņu nesenas, liesmainās runas par Viljamsa zāļlauku sistēmas nekļūdāmību un universalitāti.

Strādājot pie sava agrokomplesks, Terentijs Maļcevs līdztekus atrisināja vēl vairākas interesantas problemas. Daudzi zinātnieki ilgi bez rezultātiem bija meklējuši ceļus, kā padziļināt aramkārtu līdz 50—60 centimetriem. Tas ir katrā agronoma sapnis: padziļināt zemes aramkārtu, salīdzinot ar parastām uzāršanas normām, padarīt to spēcīgāku, ietilpīgāku barojošo vielu, valgmes krājuma un baktēriju darbības spējas ziņā — tāpat līdz ar to padarīt augsni auglīgāku. Bet šis nodoms sadūrās ar šķēršļiem: radās milzīgs degvielu patēriņš un, pats galvenais, bija jāsamierinās ar to, ka pirmo gadu vai pat divus — ražas nebūs. Parastais arklis ar vērstuvēm no tāda dziļuma izceļ virspusē «nedzīvu» zemes kārtu, kurai nav vēl derīgu baktēriju. Ir nepieciešams laiks, lai šī, no pus metra dziļuma izceltā, zeme kļūtu par auglīgu augsni.

T. Maļcevs šo jautājumu atrisināja ļoti vienkārši. Tajā vienīgajā gadā, kad viņš visā augu sekas rotācijā uzar zemi melnajai papuvei, viņš to uzar dziļi: 40—50—60 centimetriem, bet lieto specialus bezvērstuvju arklus, kurus izgatavoja rūpnīcas, saskaņā ar viņa paša ierosināto konstrukciju. Sākumā viņš iztika ar parastiem arkliem, nopērt tikai tiem vērstuves. Tāds arklis, neizceļot virspusē zemes dziļākos slāņus, pārgriež nezāļu saknes, irdina augsni, bet nesajauc tās augšējo un apakšējo slāņu līmeni. Turklāt bezvērstuvju arklis prasa no traktora mazāku vilkmes spēku un tāpat arī nepatērē tik daudz degvielas. Bet ja tādi aršanai (pretstatā parastai — 25 centimetru dziļumā) patērētu degvielu pat divtik daudz, tik un tā tās kopējais patēriņš lauku apstrādāšanai visā augu sekas rotācijas periodā krasi samazinās. Raža pieaug, bet tās iegūšanai patērētajā darbā un degvielas patēriņā rodas milzu ietaupījums.

Uralos un Sibīrijā, kur īsas vasaras, sevišķi svarīgi paātrināt labības nogatavošanos. Jau konstatēts, ka kvieši, kas iesēti sablīvētā, neatā, ar lobītajiem apstrādātā augsnē, nogatavojas dažas dienas agrāk nekā uz papuves. Stingrāk turas un nesakrīt veldrē lietus laikā. Sajos Aizurālu rajonos vasaras otrā puse parasti ir lietaina, un ražas novākšana notiek visnelabvēlīgākajos apstākļos. Kad lietūs pārstājās, papuve vēl veselu dienu nevar strādāt, mašīnu riteņi līdz pašam asim iestīgst dubļos, bet neuzartie lauki jau pēc dažām stundām ir nožuvuši — darbā atkal dodas traktori un kombaini.

Maļceva augsnes apstrādāšanas sistemu nevar ieteikt visur (kaut Kurganas apgabals pēc apgabala organizāciju lēmuma pašreiz jau pilnībā pārņem viņa agrokomplesks), vēl daudz kas jādara, lai šo sistemu pielietotu lielākām platībām. Ir vajadzīgs, lai visur būtu agronomi, kas strādā ar radošu prātu, nevis svešu «sistemu» kopētāji, bet gan patstāvīgi domājoši zemkopības meistari. Jābūt labai kārtībai visos kolchozos. Pasaki tikai kādam atpalikušam kolchozam, ka var sēt uz neatras zemes — tad skaties vien, kādi brīnumi tur notiks! T. Maļcevs, kas ir šablonu ienaidnieks agrotehnikā, ļoti baids, lai arī viņa agrokomplesks dogmatiski nepārverstu vispārējā šablonā. Bet viņš no visas sirds vēlas, lai viņa pieredzi godīgi un radoši pārbaudītu dažādos novados. Lūk, ko viņš saka savā rakstā: «Daži zinātnieki noliedz iespēju celt augsnes auglību, sējot viengadīgus augus. Ne vienu reizi vien par šo jautājumu nācās diskutēt ar zinātniekiem. Viņi neatspeko mūsu argumentus, bet, nez' kāpēc, uzņem visu pasīvi, izvairoties no pašiem pētījumiem un jautājuma vispusīgas izstrādāšanas dažādos valsts augšņu un klimatiskos rajonos. Toties mūsu izmēģinājumu stacija arvien gatava jebkuras zinātnieku auditorijas priekšā aizstāvēt un pierādīt izvirzīto tezu pareizību.»

Ne tikai vajag — bet ļoti nepieciešams tūlīt, nezaudējot nevienu gadu, uzsākt visur — dažādos Padomju Savienības rajonos, izmēģinājumu stacijās, atsevišķos kolchozos un padomju saimniecībās izmēģinājumus, apstrādājot augsni pēc T. Maļceva sistēmas bez ikgadējas uzāršanas, visādi piemērojot to vietējiem apstākļiem, vietējam graudaugu un rušināmo kultūru kompleksam augu sekā. T. Maļcevs ar savu delikato raksturu nosauc to, ka dažas zinātniskas (un ne tikai zinātniskas) iestādes ignorē viņa svarīgos izmēģinājumus, — par «pasivitāti». Te varētu atrast arī stiprāku vārdu, jo runa ir par pašu svarīgāko zemkopībā — par ražām un augsnes auglības celšanu. Jau vairākus gadus visi mūsu agronomi ir lasījuši un dzirdējuši par T. Maļceva darba metodēm, bet tikai nedaudz, bez pavēles no augsnes, nolēmuši ierādīt savos laukos pa pieci līdz desmit hektaru zemes, lai pārbaudītu vietējos apstākļos T. Maļceva ieteikto jauno augsnes apstrādāšanas sistemu. Tāpat nepieciešamas arī pavēles no augsnes.

Nepieciešams arī, lai sabiedrība sniegtu lielu palīdzību šim izcilajam zinātniekam — novatoram, kas atklājis jaunus ceļus augstu ražu iegūšanā, pārplūnības radīšanā. Jo panākumu gadijuma grūti pārvērtēt viņa darba metodes milzīgo tautsaimniecisko un zinātnisko nozīmi.

Valentins Ovečkins

Vissavienības lauksaimniecības izstāde. Sumu apgabala Ļebedinas rajona Ļeņina vārdā nosauktā kolchoza slaucēja — izstādes dalībniece D. Zabuga demonstrē ekskursantiem no Kazachijas PSR Ļebedinas sugas govī «Gulku».
TASS fotokronika

Jaunu ierosmju avots

Kad pienāca svinīgā Vissavienības lauksaimniecības izstādes atklāšanas diena, Staļina vārdā nosauktā kolchoza ļaudis — gan tie, kas tai dienā strādāja kolchoza laukos, gan tie, kas personīgi bija ieradušies Maskavā, — izjuta dziļu lepnumu un prieku: kolchozam ir gods piedalīties Vissavienības lauksaimniecības izstādē. Bet tieši tas, ka esam izstādes dalībnieki, liek mums apzināties, ka nedrīkstam apstāties pie sasniegtā. Grandiozā mūsu zemes lauksaimniecības sasniegumu skatē jo dziļi izpratām perspektīvas, kādas paveras mūsu socialistiskajiem laukiem, cik lielas iespējas ir katram kolchozam un padomju saimniecībai, lai tie kļūtu par pirmrindas socialistisko saimniecību, lai to ļaudis dzīvotu pārtikušu dzīvi.

Mūsu kolchozā plaši izvērstā dārzeņu audzēšana. Vairāk nekā 45 hektaros kolchoza zemes iestādīti tomāti, gurķi, kāposti un citi dārzāji. Tādēļ arī izstādē, dabiski, interesējāmies par dārzkopības sasniegumiem. Kartupeļu un dārzāju audzēšanas paviljons ir lieliska skola, kas palīdzēs mums radīt šo vērtīgo produktu pārpilnību. Tur uzzinājām, piemēram, ka mūsu dzimtenē audzē vairāk nekā simts dažādu gurķu šķirņu, tomātu — 140 šķirņu un, jāsaka, liela daļa no tām ir augstvērtīgākas nekā mūsu republikā audzētās. Ļoti gaļīgi un patīkamu garšu ir slavenie Ukrainas tomāti.

Esam nodomājuši nodibināt ciešu kontaktu ar citu republiku selekcionāriem un pētniecības iestādēm, lai saņemtu augstvērtīgu gurķu un tomātu šķirņu sēklas.

Izstādē gūto iespaidu rosināti, gribam nākošgad arī paplašināt dārzeņu laukus ar puķu kāpostu, virzikāpostu un zilo kāpostu, rabarberu un ziemas sīpolu stādījumiem.

Iekopsim arī vairāk hektaru lielu zemeņu plantāciju.

Maskavā sīki iepazīties ar pasākumu kompleksu, kas ļauj pagarināt laika posmu, kurā iedzīvotāji tiek apgādāti ar svaigiem dārzeņiem. Ar šo pasākumu palīdzību PSRS vidusjoslā, piemēram, svaigu tomātu pārdošanas laiku var pagarināt līdz septiņiem mēnešiem, bet puķukāpostu pat līdz 10 mēnešiem. Centīsimies arī mūsu saimniecībā ieviest tētiēktos pasākumus — prasmīgi kombinējot dārzāju audzēšanu zem stikla un atklātā laukā.

Sakarā ar to grības pieminēt izstādē demonstrētās siltumnīcas, kurās radiatori atrodas tieši virs zemes, vai arī pašā zemē. Zemes sasīšana ievērojami veicina un paātrina veģetāciju.

Jaunas atziņas gūvām arī kartupeļu audzēšanā, kas mūsu kolchozā ir goda vietā — ar kartupeļiem apstādīti ap 110 hektaru. Izstādē iepazīties ar vairāk nekā divsimts kartupeļu šķirnēm. Sevišķi mums iepatikās šķirnes, ko audzē mūsu kaimiņi baltkrievi, kā arī ukraiņi. Kartupeļi viņiem spēcīgi, lieli, vēžturīgi. Esam nolēmuši iegādāties šo šķirņu sēklas kartupeļus.

Izstādē gūvām ierosmi mūsu kolchoza putnkopības fermas paplašināšanai. Pašreiz jau mūsu spārnotajā saimē vairāk nekā 1500 vistu, plānojam tuvākajā laikā šo skaitu palielināt līdz 2500, un bez tam audzēt arī ūdensputnus. Tas sekmēs rīdnieku apgādi ar vērtīgo un garšīgo putnu gaļu.

Būs mums savi jauninājumi arī lopkopībā, graudkopībā, celtniecībā, darbu mehanizācijā. Darīsim visu, lai nākošgad izstādē varētu piedalīties ar vēl labākiem rādītājiem un sasniegumiem.

M. Kreslņš,

Saulkrastu rajona Staļina vārdā nosauktā kolchoza priekšsēdētājs

Atzinu BAGĀTINĀTĀJA

Kaut nu jau pagājušas vairākas nedēļas, kopš esmu atgriezies no Vissavienības lauksaimniecības izstādes, vēl atrodos tajā gūto neizdzēšamo iespaidu varā.

Izstādes krāšņums un cildenums, tajā iemiesotās tautas pieredzes varenais klāsis pārvērs to ne tikai par padomju lauksaimniecības, bet arī arhitektūras, zinātnes un kultūras dižo sasniegumu skati.

Izstādes dalībnieku starpā ir vairāk nekā 150 000 darba pirmrindnieku un socialistiskās lauksaimniecības organizatoru. Lūk, kāpēc dēvējam lauksaimniecības izstādi par visas tautas akadēmiju, kas māca un ierosina tikties arī savā darbā pēc jaunā, izmantot pirmrindas pieredzi un modernās agrozinātnes jaunākos atzinumus.

Pirms izstādes apmeklēšanas sīki izplānoju, kādā kārtībā visu apskatīt. Nu, protams, visu republiku paviljonus, tad lauksaimniecības elektrifikācijas un mehanizācijas paviljonu, siltumnīcu saimniecību, lopkopības paviljonu... Bet, kad ieraudzījām milzīgo dārzu pilsētu ar staltajām pilīm, plātām ielām, alejām, parkiem, sapatām, ka apskatīt visus izstādes paviljonus dažās dienās nebūs iespējams. Tāpēc katrs devāmies turp, kurp aicināja profesionālā interese — un es, visupirms, uz lopkopības paviljonu.

Strādāju kolchozā «Spēks» par lopu fermas pārzini. Man gribējās jo drīzāk redzēt to, ko šajā nozarē sasniegušas mūsu zemes slavenās lopkopes.

Liels bija mans pārsteigums, kad viena paviljona vietā ieraudzīju desmitiem dažādas celtnes — kuras izveido tā dēvēto lopkopības pilsētīti. Te nu gan bija ko redzēt! Vislabākās šķirnes govīs, kas gadā dod vairāk nekā 10 tūkstoš litru piena, Karavajevs padomju saimniecības govīs «Kamsa», kas laktācijā devusi vairāk nekā 13.500 litru, un turpat arī mūsu pašu LB šķirnes govīs «Brūnīte», kurai piešķirts izstādes čempiones nosaukums un kura izdevusi vairāk nekā 9000 litrus gadā.

Bet it sevišķi mani ieinteresēja modernās lopu kūts paraugs, jo znu: jo vairāk mehanizēts darbs kūtīs gan barības sagatavošanas, gan tās izbarošanas, lopu dzirdināšanas un slaukšanas ziņā, jo lielāki arī izslaukumi. Izstādē tad arī iepazīnos ar šādas pil-

nīgi mehanizētas, ar visjaunāko tehniku apgādātas kūts darbu. Barība pa slidošo lenti nonāk kūtī, un lopkopēm atliek tikai to izdalīt lopiem. Kūtī ir graudu dzirnavas, raušu drupinātājs, agregāts rupjās barības sagatavošanai, kas spēj apkalpot 100 liellopu.

Kārtīgi izstudēju šīs kūts mehānismus un tagad, kad mūsu kolchozā ceļ jaunu liellopu kūtī, sekoju, lai to ierīkotu pēc izstādē redzētā parauga. Taču galvenais lopkopības uzplaukumam ir spēcīga lopbarības bāze. Par to daudzās diagramās pārliecinājāmies arī izstādē. Sogad mūsu kolchozā jau paplašināti viengadīgo un daudzgadīgo zālāju sējumi, izmantojot pārpurvotas pļavas. Lopiem būs augstvērtīga barība ziemā un vasarā.

Izstādē arī uzzināju, ka govīs jāslauc nevis 3 reizes dienā, kā to bijām pieraduši, bet gan 4—5 reizes. Tas spēcina piena dziedzerus, palielina piena devu. Pie tam stingri jāievēro slaukšanas laiks, citādi govīs norauj pienu. Visas šīs atziņas tagad lieku lietā un, jāsaka, ar manāmiem panākumiem.

Izstādē iepazīnos ar Kostromas apgabala kolchoza «12 let oktabrja» priekšsēdētājas Praskovjas Maļiņinas paņēmieniem lopu barošanā. P. Maļiņina plaši praktizē dažādu sakpaugu, turnepšu, burkānu un it īpaši nevarītu kartupeļu izbarošanu govīm. Viņa pastāstīja mums, ka viņas vadītajā kolchozā katra govīs kūtī stāvēšanas periodā diennaktī saņem 35—40 kg kartupeļu, pie kam kartupeļu devas sulīgā barība ievērojami pacēla piena izslaukumus: no 3817 kg 1939. gadā uz 5012 kg 1953. gadā.

Mūsu kolchozā mēs līdz šim maz piebarojām lopus ar kartupeļiem un citām saknēm. Tagad ierosināju arī pie mums paplašināt kartupeļu, sakpaugu un lopbarības zālāju sējumu platības lopbarības vajadzībām.

Esmu pārliecināta, ka izstādē gūtās atziņas un mācības palīdzēs arī mūsu kolchozā izkopt augsttražīgu ganāmpulku, iekārtot modernas kūtīs, pareizi atrisināt lopbarības sagādes problēmu un līdz ar to ievērojami kāpināt piena izslaukumus.

J. Vēvere,

Saulkrastos. Kolchoza «Spēks» liellopu fermas pārzine

Uzsākot jauno mācību gadu,
Rīgas skolnieki nolika ziedus
pie Ļeņina pieminekļa.

D. Gedzjuna foto

Polardienas Chibinu tundrā

Ceļa piezīmes

Nepārtrauktās polardienas varas jau sen mani vilināja doties ceļojumā, lai novērotu putnus, kas dzīvo aiz Polarloka. Šī gada jūlijā man arī radās tāda izdevība. Kopā ar LVU studentu grupu devos ekskursijā uz Chibinu tundrām Kolas pussalā.

Jūlija pirmajās dienās Rīgas-Ļeņingradas ātrvilcienā atstājām Rīgu. Jau pēc dažām dienām atrodāmies tālu aiz Ļeņingradas. Vietvietām redzamas ziemeļpabalim raksturīgas ainavas — purvi mainās ar mežu klājiem. Tālumā dzirdama stērstītes dziesmiņa. Stērstītei-ziemeļņecēi dziesma skan daudz klusāk nekā mūsējai.

Laiks pastāv jauks un saulains, bet saules tveice nav jūtama. No Ļeņingradas esam nobraukuši jau 1050 kilometrus. Apkārtne te lielāko tiesu purvainā, bet vietumis redzami arī zaļi meži. Tur mitnās dažādi putni: dārzu kauķis, vītītes kauķis u. c. Neilgi padziedājuši, šie putni laižas atkal tālāk uz ziemeļiem, uz nenorietošo sauli. Nākošā stacija ir Polarloks, kas atrodas no Ļeņingradas 1070 km attālumā. Polarlokā saule ap 24. jūniju dažas dienas nenoriet. Šeit redzēju balto ciela viņu, akmeņčakstīti, dārza un vītītes kauķi, stērstīti, žagatu, svīru, bet kalnos līdinājās biksaino klīšanu pāris. Tundras aizpolarlokā ir biksaino klīšanu dzimtene. Pie mums viņus var novērot tikai pavasara un rudens ceļojumos. Biksainais klījāns ir derīgs plēšāju putns, kas pārtiek no kaitīgiem grauzējiem.

Braucot tālāk uz ziemeļiem, naktis kļūst arvien īsākas, kamēr aiz Polarloka tās pilnīgi izbeidzas, jo te saule vairs nenoriet. Naktī neviens neguļam, stāvam un pa logiem vērojam skaisto dabas parādību — nenorietošo sauli.

Kad vakarā iebraucam Chibinu centrā — Kirovskas pilsētā — pulksteņa rādītājs jau sen pāri pusnaktij, tomēr vēl ir gaišs kā dienā. Saule visu laiku spīd pie apvāršņa.

Nākošajā dienā apmeklējam Kirovskas zinātniskās un kultūras iestādes. Apskatām Tehnikas namu un Ģeoloģijas muzeju, kur

novietoti daudzi interesanti eksponāti. Minerālu un iezu novietnēs redzams, kādas neizmējamās bagātības slēpjas Chibinu kalnos. Pie muzeja ierīkota bibliotēka un lasāmgalds.

Agri no rīta devos uz tuvējā kalna pīekāji, lai iepazītos ar vietējo putnu faunu. Pārsteidz, ka mūsu pazīstamajiem putniem — akmeņčakstītei, baltai ciela viņai, plavu čipstei jau bija izvadīti bērni, neraugoties uz to, ka šeit ziemeļos šie putni daudz vēlāk atgriežas no siltajām zemēm nekā pie mums. Gaišās polarnaktis dod tiem iespēju barot savus bērnus vairāk nekā 20 stundas diennaktī, mazuļi tad arī ātrāk attīstās un izaug.

Kad atgriezies kopmītnē, pārējie jau bija sagatavojušies ekskursijai uz apatīta raktuvēm. Šī bija viena no interesantākām ekskursijām Chibinos.

Nākošā ekskursija — uz 920 m augsto Jukšpora kalnu. Kalns visai stāvs. Nobrukušie akmeņi un kraujās klinšu radzes kāpšanu stipri apgrūtina. Kalnu virsotne ir plakana un līdzena, noaugusi ar pelēku sūnu. Vietumis guļ lieli sniega blāķi. To tuvumā sniedzītes ierīkojušas savas ligzdas, arī viņas jau izvadījušas mazuļus. Citu putnu tuvumā neredz, vienīgi biksaino klīšanu pāris tup uz nepieejamas klinšu radzes. Kalna virsotnē ierīkota meteoroloģiskā stacija. Stacijas vadītājs stāsta, ka dažreiz rudenos te ierodoties lieli tundru īrbju bari. Irbes varot pat vai ar rokām sagūstīt. Mežos kā nometnieki putni dzīvo arī medņi, rubeņi un īrbes.

Apmeklējam arī Kirovskas botanisko dārzu. Te iepazīstamies ar vietējiem un svešzemju kokiem, brīvdabas un siltumnīcas augiem. Dārzā iekārtots daudz izmēģinājumu lauciņu. Vērojam interesantas parādības augu valstī, piemēram: rudzupuķes zieds šeit tik liels kā magonei, raseņītei lapa kā kāpostam. Turpretī kāposti, kāļi un citi dārzaugi redzami tikai siltumnīcās. Siltumnīcās ir arī ozoli, kļavas un citi koki.

Pie botaniskā dārza ļoti interesants brīvdabas parks, kas pa kalnu sadalīts augstuma zonās. Pirmajā zonā aug alkšņi, bērzi, pīlādži, kārķli un egles; otrajā — bērzi un kroplas eglītes; trešajā — sīkas un sagāzušas eglītes, bērziņi. 400 m virs jūras līmeņa aug tikai bērziņi, bet 500 m augstuma šie koki vairs nav sastopami. Te aug vienīgi pundurkārķlis un pundurbērzs.

Vēl tiek organizēta ekskursija uz Jukšpora kalna dienvidu ieleju. Tā ir visinteresantākā vieta Chibinu kalnu apkārtnē. Kalnu nogāzē aug skaistas egles un daudz lapu koku, sevišķi daudz dažādu kārķļu sugu. No ziemeļu vējiem aizsargātā kalnu pavēni pāceļas modernas sabiedriskas celtnes: skolas, slimnīcas un sanatorijas, bērnudārzi un pionieru nometnes.

Ceļš ved arvien augstāk kalnos. Pamazām nozūd koki un krūmi, redzamas tikai kailo kalnu virsotnes. Šeit novēroju tikai dažus ausaino cīruļu pārus.

Chibinu putnu novērošanas ekskursiju noslēdzu Vudjaura ezera apkārtnē.

Sajās nedaudzajās dienās novēroju 23 putnu sugas. Šī apvidus raksturīgākie putni ir — sarkanziļrīklīte, akmeņčakstīti, biksainais klījāns, ķegis, sniedzīte un ausainais cīruļis, kuri pie mums neliedz.

Chibinu tundru apdzīvo pāri par 60 dažādu putnu sugu. Lielākais vairums gāju putnu — brīdēji un peldētāji, kas Latvijas republikai ceļo cauri, bet viena daļa — pāri par desmit sugām — Chibinos dzīvo arī kā nometnieki. No tiem varētu minēt medņi, rubeņi, tundru īrbi, žagatu, māju zvirbuli, dzeni, egļu krustknābi, pelēko zīliti u. c. Ziemā viņi barības iegūšanai ziedo tikai 4—5 stundas, bet toties vasarā dažas sugas ir aktīvas visas 24 stundas diennaktī.

Jūlija mēneša vidū arī Chibinu tundras putni pārstāj dziedāt, steigā baro mazuļus un gatavojas atpakaļceļam uz dienvidiem.

Interesantajā ceļojumā ieguvām bagātīgu pieredzi un vērtīgas kolekcijas.

K. Grīgulis,
ornitologs.

Ar ultravioleto staru palīdzību

Visizplatītākā kartupeļu slimība ir kartupeļu lakstu puve. Sākuma stadijā šī slimība bieži vien ir slēptā veidā un nav iespējams atšķirt veselo gumu no inficētā. Tieši tādēļ arī kartupeļu zaudējumi ir tik ievērojami.

Slimību gumā var noteikt, apstarojot to ar ultravioletiem stariem. Ultravioletu staru iespaidā saknes un augļi, tāpat kā daudzas citas vielas, fluorescē, tas ir — spīd. Vienas un tās pašas šķirnes veselie augļi spīd vienādā krāsā: citroni, piemēram, spīd dzeltenā krāsā, mandarīni — oranžā. Kartupeļu gumi, atkarībā no šķirnes, spīd vai nu pelēkā krāsā vai spilgti dzeltenā vai arī dzeltenbrūnā krāsā. Mazākā defekta gadījumā fluorescences krāsa strauji izmainās.

Augļu pārbaudei ar lumīniscētās analīzes palīdzību konstruēts ērts pārnēsājams aparāts. Tas sastāv no dzīvsudraba kvarca lampas metāla apvalkā un īpaša gaismas filtra. Pateicoties filtram, uz augli krīt tikai ultravioletie stari, kuru iespaidā notiek spīdēšana. Lai noteiktu kartupeļu iekšējās slimības, gumu aplūko pāršķeltā veidā.

Ar šādu aparātu var pārbaudīt sīpolus, bietes, sēnes, kā arī citus produktus — zivis, miltus, graudus utt.

Rožu eļļa

Rožu eļļa, ko iegūst no rožu ziedlapiņām, ir vērtīgākā izejviela parfimērijas rūpniecībā. To plaši lieto smaržu, ziepju un odekolona izgatavošanai. Rožu eļļu lieto arī liķieru un degvīna, kā arī konditorejas rūpniecībā.

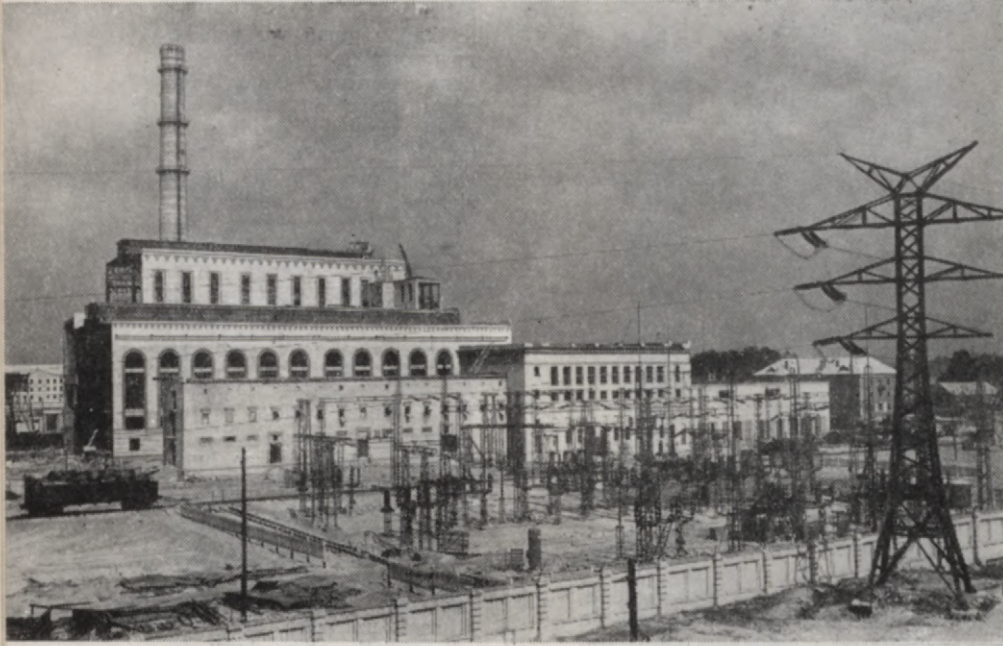
Mūsu zemē daudz uzmanības veltī rožu ieaudzēšanai. Īpašas padomju saimniecības tās audzē ļoti lielās plantācijās. Ziedēšanas laikā savāktās rožu ziedlapiņas nogādā eterisko eļļu rūpniecībā, kur no tām iegūst rožu eļļu.

Eteriskā eļļa ātri izgaist. Sešās stundās no ziedlapiņām, kas nav apstrādātas, izgaist ap 20 procentu smarzvielas, bet diennaktī — vairāk nekā 30 procentu.

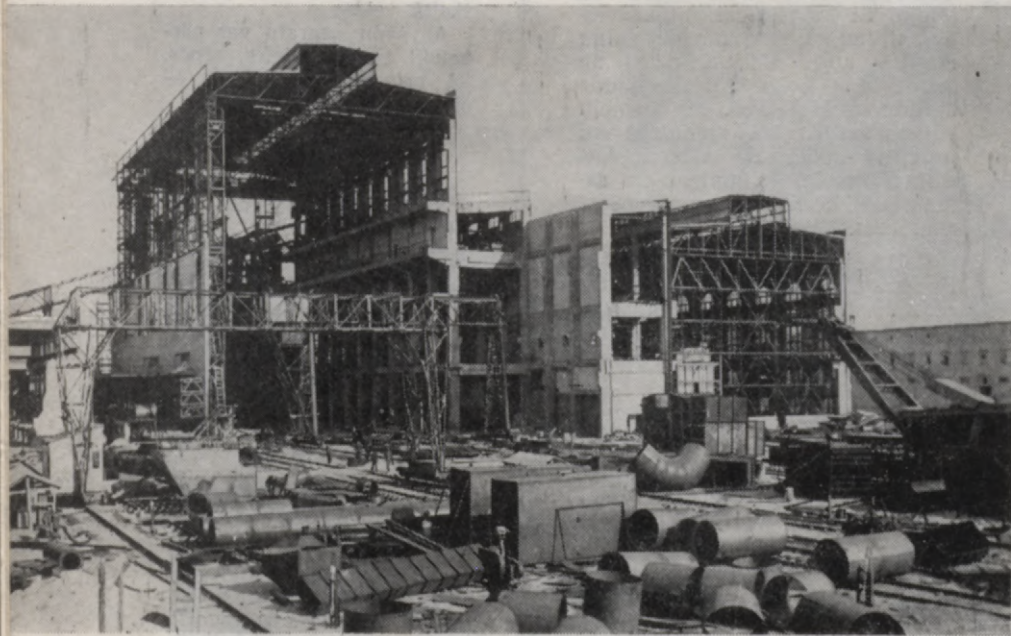
Nesen Simferopoles kombinātā, kur gatavo eteriskās eļļas, galvenais inženieris b. Bobilovs ieteicis rožu ziedlapiņas konservēt vārmās sāls šķīdumā.

Šāda ziedlapiņu konservēšana ilgu laiku aiztur tajās eterisko eļļu, un dabīgā eļļas zudumi strauji samazinās. Jaunais papēmiens ir vienkāršs un lēts. Savāktās rožu ziedlapiņas saliek metāla tvertnēs, aplej ar 20-procentīgu vārmās sāls šķīdumu un tādā veidā nogādā tās rūpniecībā. Pašlaik konservētas rožu ziedlapiņas plaši lieto Krimā un citos rajonos.

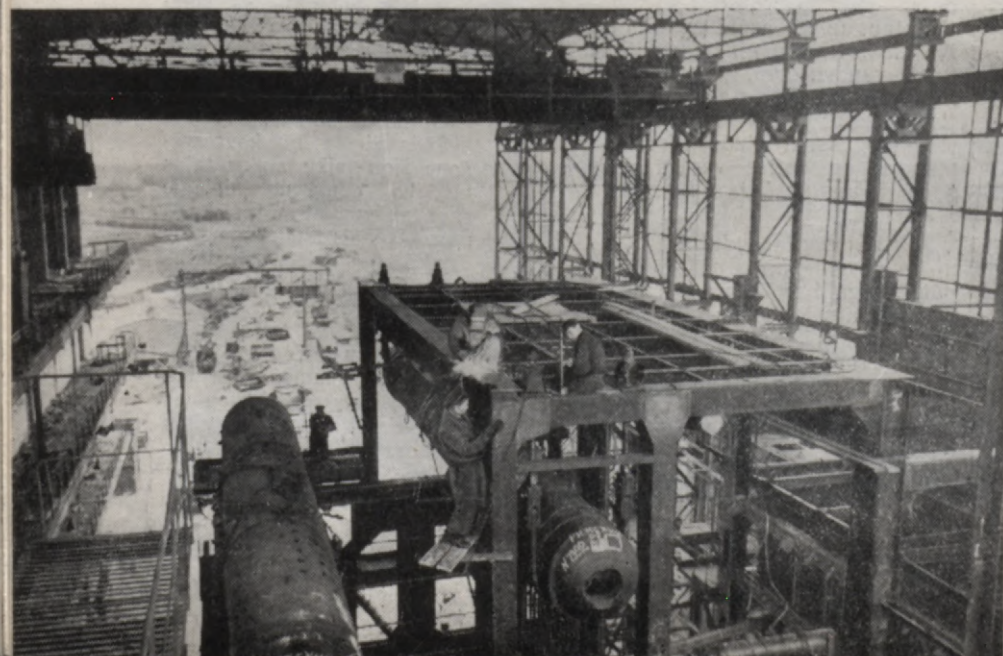
PIE RĪGAS TEC CELTNIEMIEM

Rīgas TEC celtniecība.

Montāžas laukums, kur sagatavo detaļas.
Attēlā uz leju: katlu telpas montaža.

Rīgas termoelektrostacijas celtniecībā plaši izvēsta pamatiekārtas montaža. Mašīnu telpā uzstāda pirmo tvaika turbinu, turpinās augstspiediena katla un vadības ierīču montažu.

Katru dienu celtnieki saņem no dažādām mūsu zemes pilsētām nepieciešamos materiālus.

Techniskās iekārtas montažā izmanto daudz palīgmechanismu, spēcīgus dzelzceļu, portālos un citus celtnis.

Celtnieku kolektīvs apņēmies pirmo agregātu nodot ekspluatācijā šā gada pēdējā ceturksnī.

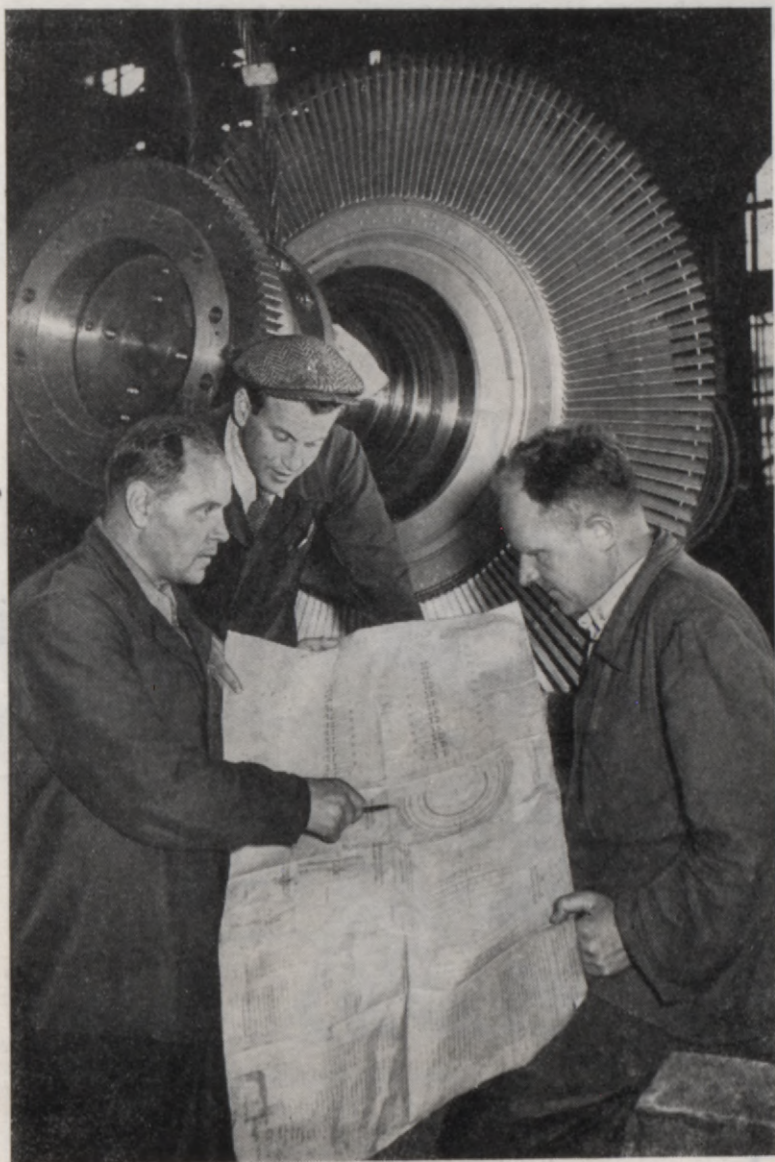
J. Jasenoa teksts un foto

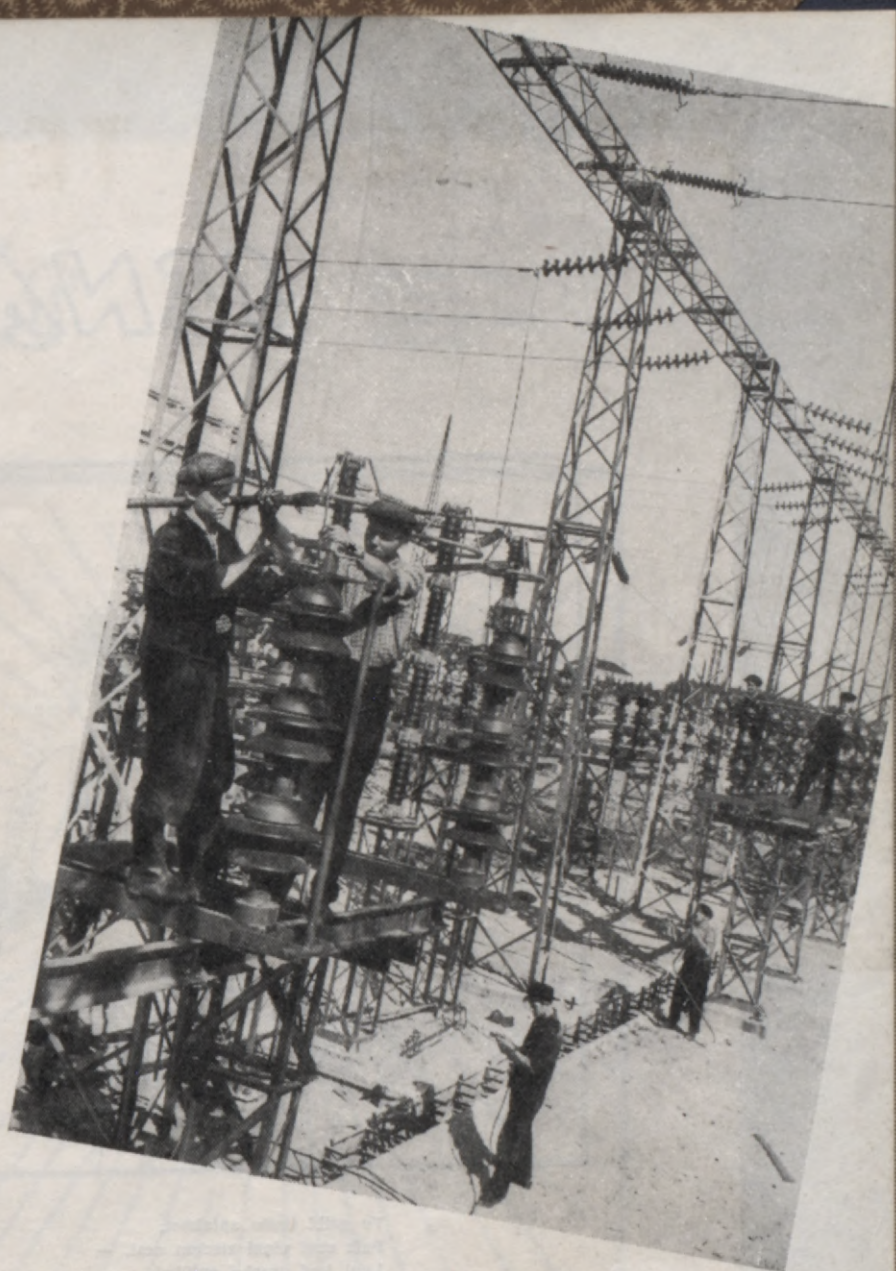
TEC labākais elektrometinātājs L. Ļebedevs dienas normu izpilda par 250—270 procentiem.

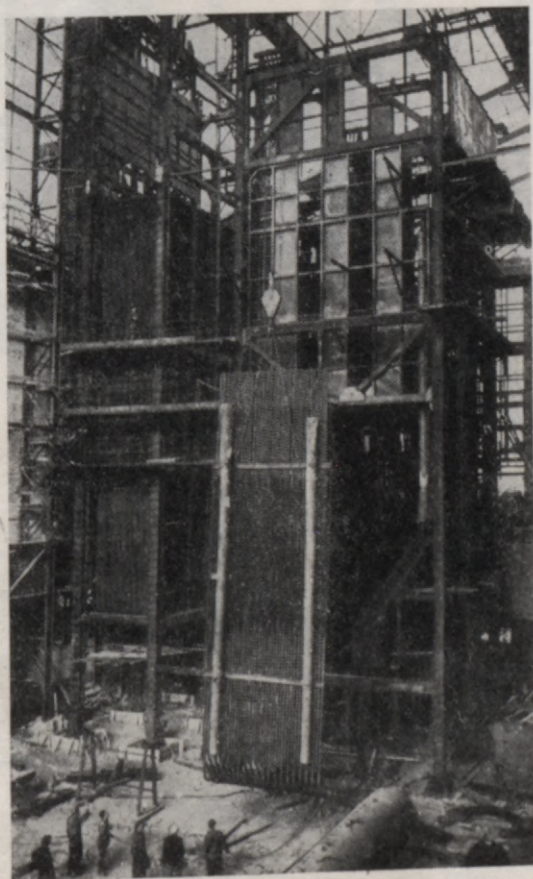
Galvenās vadības pulsts montaža.

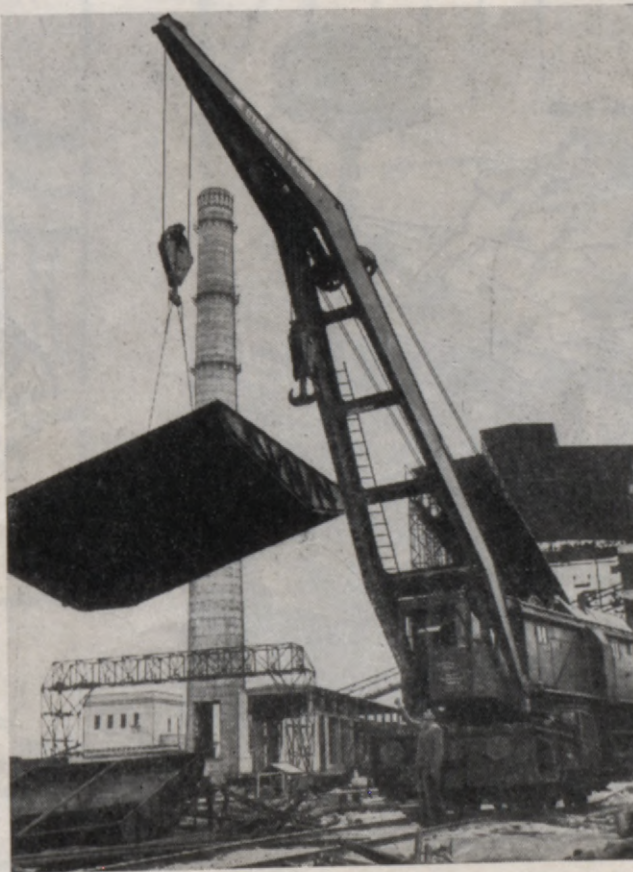
No kreisās: Brjanskas rūpnīcas galvenais inženieris J. Fomins, Ļeņingradas energomontažas vecākais meistars A. Mincis un brigadieris G. Ivanovs pie turbīnas montažas.

Atklātās apakšstacijas montaža. Priekšplānā — elektromontieru brigadieris R. Platpīrs (pa kreisi) un montētājs J. Vincis.

Pirmā katla montaža.

Dzelzceļa celtnis viegli paceļ detaļu, kuras svars 25 tonnas, un nogādā montažas vietā.

Odenspiegādes cauruļvadu montaža.

ORGANU TRANSPLANTACIJA

V. P. DEMICHOVS,

Medicinas zinātņu kandidāts, PSRS Medicinas zinātņu akadēmijas A. V. Višņevska vārdā nosauktā ķirurģijas instituta organu transplantācijas laboratorijas vadītājs

Jautājums par organu transplantācijas iespējām jau no seniem laikiem ir interesējis cilvēci. Tas arī saprotams, jo eksistē vesela rinda slimību, kuru iespējams vien vai otrs dzīvībai ļoti svarīgs orgāns tik stipri izmainās, tajā rodas tādi bojājumi, ka visas pazīstamās ārstniecības metodes nedod panākumus un tikai šī orgāna aizvietošana var glābt organisma dzīvību.

Ja aplūkosim audu un organu transplantācijas problēmu no dabaszinātniski-vēsturiskā redzes viedokļa, tad mēs redzēsim, ka augu valstī, piemēram, šis jautājums jau sen atsināts un tam ir liela praktiska nozīme. Dārzkopjiem samērā viegli izdodas saudzēt vienu augu ar otru un iegūt uz viena koka dažādus augļus, piemēram, ābolus un bumbierus, ābolus un plūmes utt. Šī metode deva iespēju I. V. Mičurinam un viņa sekotājiem izaudzēt daudzas jaunas augļu koku šķirnes.

Saadzēšana viegli izdodas arī pie zemākajiem dzīvniekiem. Tā tārpū var saudzēt no vairākiem gabaliem, kas ņemti no dažādiem tārpjiem, un šāds saudzētais organisms izrādās pilnīgi dzīvotspējīgs.

Profesoram N. P. Siņicinam transplantācijas ceļā izdevās aizvietot vardei sirdi, un šī varde ar svešu sirdi dzīvoja ilgu laiku, līdz kamēr iestājās dabiskā nāve. Pie tam varde izturējās pilnīgi normāli. Daudzi zinātnieki izdarījuši sekmīgus mēģinājumus, transplantējot papildus locekļus (ekstremitātes) vardei tuviem dzīvniekiem akсолotliem. Rezultātā izdevās radīt dzīvniekus ar piecām, sešām kājām, ar divām astēm utt.

Kas attiecas uz augstākajiem dzīvniekiem un cilvēku, tad šeit, protams, organu un audu transplantācija ir sarežģītāka un līdz šim laikam vēl nepietiekoši izpētīta. Tomēr jau tagad varam runāt par zināmiem panākumiem šajā nozarē. Tā padomju zinātnieki sekmīgi transplantē trušiem olnīcas. Trušu mātes, kam svešas, transplantētas olnīcas, vairākkārtīgi dzemdē pilnīgi normālus un dzīvotspējīgus trusīšus.

A. G. Lapčinskim izdevies pieaudzēt žurkai locekli, kas ņemts no otras žurkas. Ekstremitātu transplantāciju suņiem sekmīgi veic P. N. Mazajevs un P. M. Cepovs. Viņiem izdevies vairākiem suņiem pieaudzēt pilnīgi nogrieztu ķepu. Pašreiz viņi pēti jautājumu par locekļa pieaudzēšanu, kas ņemta no cita suņa. Padomju zinātnieki sekmīgi saudzējuši savā starpā ar sāniem žurkas, jūras cūciņas, dažādu sugu trušus, kazu ar aitu utt. Un beidzot, profesors V. P. Filatovs un viņa skolnieki jau veic acs radzenes transplantāciju pie cilvēkiem. Radzene — tā ir acs virsējā caurspīdīgā kārtā. Ja radzene tiek bojāta, rodas sadūļķojums, izveidojas rēta, kas izsauc redzes zaudējumu. V. P. Filatovs izgriez šo bojāto radzenes daļu un aizvietoj ar veselul. Akadēmīķim Filatovam un viņa skolniekiem šādā ceļā izdevies atdot redzi vairāk nekā 5 tūkstoš cilvēkiem.

Mūsu laboratorijā izdara mēģinājumus ar suņiem, transplantējot tiem sirdis un citus dzīvībai ļoti svarīgus orgānus. Izdarot vairāk nekā 20 mēģinājumus, mums kā pirmajiem izdevās izstrādāt metodes un transplantēt suņa krūšu kurvī, papildus sirdi, kura darbojas tāpat kā īstā sirds. Šādi mēģi-

nājumi ar papildus sirdi tika izdarīti arī agrāk, bet tikai citā virzienā. Tā N. P. Siņicins un B. V. Ogņevs transplantēja sirdi uz kakla vai cirkšņu apvidus asinsvadēm, kur tā nevarēja izpildīt asinsriņķošanas funkcijas. Mūsu eksperimentos suņim tika izoperēta viena plaušu daļa (pavisam to ir septiņas), un šajā vietā krūšu kurvī blakus īstajai sirdij transplantēja cita suņa sirdi. Pēc šādas operācijas dzīvnieka krūšu kurvī darbojas divas sirdis — viena īstā un otra — transplantētā, pie kam otra sirds uzņemas pusi no slodzes, kas nepieciešama asinsriņķošanas uzturēšanai organismā. Reiz mums nācās novērot šādu gadījumu: ārēju traucējumu dēļ pavājinājās īstās sirds darbība, tad asņu pamatstraume novirzījās uz transplantēto sirdi, tā sāka pastiprināti strādāt, sekmeja asinsriņķošanu organismā un līdz ar to palīdzēja atjaunot īstās sirds normālu darbību.

So sarežģīto operāciju suņi pārcieš samērā viegli: otrā dienā atmožas no narkozes, sāk staigāt, dzer ūdeni, ēd, normāli reaģē uz apkārtni. Tiesa, līdz šim laikam šādu suņu mūža ilgums pēc operācijas bija ne garāks par divi ar pus mēnešiem. Bet suņu nāves cēloņu analīze parādīja, ka šos cēloņus var novērst, un mēs ceram, ka turpmākos eksperimentālos pētījumos izdosies panākt to, ka izmēģinājuma dzīvnieki dzīvos daudz ilgāk.

Lieliem interesēm izraisa arī problēma par sirds pilnīgu aizvietošanu. Šādu operāciju mēs izdarījām suņiem, izņemot tiem sirdi un plaušas un šajās vietās transplantējot attiecīgus orgānus no cita suņa. To veic šādi: vispirms otro sirdi un plaušas iešu operējamā dzīvnieka krūšu kurvī, un vairākas minūtes darbojas kā īstā, tā arī transplantējamā sirds un plaušas, pēc tam īsto sirdi un plaušas izoperē. Šajā laikā asinsriņķošana visā organismā un galvas smadzenēs ne uz mirkli neapstājas. Operācija ilgst 25 līdz 30 minūtes, neieskaitot laiku, kas nepieciešams krūšu kurvja uzšķēršanai un sašūšanai. Nākošā dienā šāds suns ar svešo sirdi un plaušām atmožas no narkozes, staigā pa istabu, dzer ūdeni.

Pēdējā laikā mēs esam izstrādājuši metodi, kā aizvietot vienīgi sirdi (bez plaušām), kas tehniskā ziņā grūtāk veicams, kā arī metodi, kā transplantēt tikai plaušu (bez sirds).

Bez jau minētajiem izmēģinājumiem ar sirdi un plaušām, laboratorijā tiek veikts darbs arī citu dzīvībai svarīgu organu transplantācijā. Nesen kopā ar laboratorijas zinātnisko līdzstrādnieku V. M. Gorjainovu mēs izdarījām ļoti interesantu eksperimentu: transplantējām kucēna galvu uz pieauguša suņa kakla. Sunis dzīvoja 6 diennaktis un gāja bojā tehnisku iemeslu dēļ. Jāatzīmē, ka profesoriem A. A. Kuljabko, S. S. Brjučonenko, N. P. Siņicinam un citiem izdevās maksimālos apstākļos vairākas stundas uzturēt dzīvības procesus nogrieztā suņa galvā.

Pie mums transplantētā kucēna galva parādīja normas dzīvības pazīmes. No narkozes tā pamodās reizē ar pieaugušo suni, kad tas, piemēram, gribēja dzert, arī kucēna galva izrādīja slāpju pazīmes. Viņiem pieņesa klāt trauciņu ar pienu vai ūdeni un abas galvas sāka kārti lakt. Vēl vairāk, tikai ieraugot trauciņu vien, transplantētā galva jau sāka laizīties. Tai bija saglabājusies pat kucēna rotācija; kad to aiztīka, viņa uzmanīgi tvēra pirkstus, bet dažreiz, kad sadusmojās, sāpīgi iekoda. Tāpat arī rodas neērtam un sāpīgam stāvoklim, transplantētā galva koda pieaugušā suņa ausi.

Kad lielajam sunim paaugstināja ķermeņa temperatūru, transplantētā (kucēna) galva atvēra muti, izkāra mēli un sāka ātri elpot. Kā zināms, suņiem nav sviedru dziedzeru, tādēļ atvēsināšanās notiek ar plaušu un mēles palīdzību. Viss šis mehānisms saistīts ar nervu sistēmu, un tas fakts, ka līdzīgas parādības novērotas pie transplantētās galvas, rada lielu interesi.

Mūsu laboratorijā notiek izmēģinājumi arī nieru, aizkuņģa dziedzera un citu vēdera joslas organu transplantācijā. Profesors P. N. Kosjakovs šo eksperimentu procesā pēti ļoti svarīgo jautājumu par audu savienojamību, tas ir, par organisma reaģēšanu uz svešiem, transplantētiem audiem, un par to, kā novērst nevēlamas reakcijas, kuras var rasties šādos gadījumos. Viņš konstatējis, ka audiem ir tādas pat grupas kā asinīm. Tātad, tas jāņem vērā kā pie audu, tā arī organu transplantācijas.

Par dažādu organu transplantācijas praktisku pielietošanu runāt vēl pārāgi, bet laboratorijā tiek pētītas arī metodes, kā, piemēram, operācijas ceļā atjaunot slimas sirds darbību. Šīs metodes, kā to parādīja profesors A. N. Bakuļeva, J. N. Mešalkina, P. A. Kuprijanova, B. V. Petrovska, A. A. Višņevska un citu darbi (operācijas cilvēkiem dažu sirdskaišu gadījumos), ir ļoti iedarbīgas.

Lieliem interesēm izraisa arī sirds asinsvadu sklerozes ķirurģiskā ārstēšana, kas pamatojas uz to, ka šī slimība parasti bojā ne visus asinsvadus, bet tikai atsevišķas to daļas, tas ir tieši tās, kurās asinsriņķošana norit visintensīvāk. Ir konstatēts, ka sirds asinsvadu sklerozes gadījumos visbiežāk tiek bojāta tā saucamās vainaga arterijas sākuma daļa, kas baro sirds muskuļus. Bojājuma vietā, divi līdz trīs centimetru garā posmā, asinsvads sašaurinās, apgrūtinot ceļu asins plūsmai. Rezultātā rodas sāpes sirdī, sirds infarkts vai pat tās paralīze. Mēs mēģinājām šajā galvenajā sirds arterijā zemāk par sašaurinājuma vietu iešūt papildus asinsvadu (iešķējo krūšu arteriju), kas iet gar sirdi un kura pārsiešana, kas nepieciešama operācijai, nerada organismā nekādus traucējumus. Šis papildus asinsvads dod iespēju asinīm normāli iekļūt sirdī, atjaunojot asinsriņķošanu sirds asinsvados un novēršot slimības procesu attīstību.

Noslēgumā nepieciešami atzīmēt, ka visi mūsu pētījumi kalpo vienam mērķim — atrast ceļus aktīvai ķirurģiskai ārstēšanai tādu slimību gadījumos, kuras līdz šim laikam vēl nepakļaujas efektīvai terapeitiskai ārstēšanai.

Lappuses augšējā attēlā: kucēna galva, kas transplantēta uz pieauguša suņa kakla. Apakšējā attēlā — kopā saudzētas galvas lok pienu.

NESASLAPINĀMS AUDUMS, PAPĪRS, BŪVAKMENS, STIKLS

Grūti aprakstīt to lielo lomu, kāda ir ūdenim cilvēka dzīvē. Bez ūdens nav iespējama dzīva organisma eksistence. Tāpēc nav jābrīnās, ka jau sirmā senatnē valdīja uzskats, ka ūdens ir visas dzīvās radības pamatā, ka visi spēki, kādi ir uz zemes, nāk no ūdens.

Un tai pašā laikā ūdens ir milzīgs postošs faktors. Būdam ļoti labs šķīdinātājs un viegli iesaistoties ķīmiskās reakcijās, tas izsauc daudzu materiālu sairšanu. Ūdens iespaidā sairst pat tādi materiāli, kas tieši ar to nesaistās, jo ūdens paātrina daudzas reakcijas, kas bez tā klātbūtnes nenotiktu nemaz vai arī notiktu ļoti lēni.

Būvmateriālu izskalošana, sabrukšana, metālu rūšošana, kas noris atmosfēras mitruma iespaidā, nodara neapreķināmus zaudējumus. Neorganisku un sevišķi organisku vielu samirkšana stipri sekmē to oksidēšanos, pūšanu un pelēšanu, tāpēc ūdens ir galvenais iemesls koka celtnu sabrukšanai. Tāpat tas ledarbojas uz papīru, kartonu, kā arī augu un dzīvnieku valsts šķiedrām (dažādiem audumiem), ādu un citiem organiskiem savienojumiem.

Elektrozolācijas materiāli, ja tie piesūcas ar ūdeni, vai pat ja uz tiem izveidojas visplānākā ūdens plēvīte, krasi palielina savu elektrības vadāmību un nereti kļūst ekspluatācijai nederīgi.

Dažādu virsmu spēja sasalpināties pie zemām temperatūrām rada lidmašīnu un kuģu apledošanu. Tas pats notiek ar telefona, telegrafa, elektrības vadiem. Lietu pasliktinās redzamība caur transporta līdzekļu stikliem. Samirkušas drēbes un apavi pazemina cilvēka darba spējas, var būt par cēloni saslimšanai.

Ir pazīstami daudzi paņēmieni, kā pasargāt ūdens postošajām sekām, sākot ar visvisādiem aizsargsegumiem un piesūcinājumiem un beidzot ar parasto lietussargu. Un tomēr līdz pat pēdējam laikam nebija vienota universāla paņēmiena, kā pasargāt dažādus materiālus no ūdens tā, lai saglabātu to ārējo izskatu, virsmas fakturu un pirmatnējās fiziskās ķīmiskās un mehāniskās īpašības.

Tagad tāds universāls paņēmienš atrasts. Pēc šī paņēmiena materiālus apstrādā ar dažiem silīcija organiskiem savienojumiem, kas viegli hidrolizējas, vai arī no to iegūtiem polimeriem. Tādā kārtā apstrādāti materiāli zaudē savu spēju sasalpināties, samirkt ūdenī, kā saka, kļūst hidrofobi.

Porainie materiāli (papīrs, audumi, apmetums, ģipss utt.) ne tikai zaudē spēju sasalpināties ūdenī, bet arī neuzsūc to, tādā kārtā kļūstot ūdeni necaurīdīgi. Ūdens, nokļūstot uz tādas hidrofozētās virsmas, neiesūcas, neizplūst, bet krājas pilienos un parasti viegli notek.

Hidrofoziskums, ko materiāls iegūst pēc apstrādāšanas (hidrofozācijas) ar kaut kādu silīcija organisko savienojumu, rodas tad, ja uz materiāla virsmas izveidojas visplānākā silīcija polimera plēvīte, ko ūdens nespēj sasalpināt. Tādas plēvītes tad arī nosauc par hidrofozām vai nesamirkstošām, nesasalpināmām.

Hidrofozās aizsargplēvītes rašanās mehānisms uz dažādu materiālu virsmas pamatots uz viegli hidrolizējošu silīcija organisko savienojumu mijiedarbību ar mitrumu, kas vienmēr atrodas uz jebkādas virsmas, un arī ar paša materiāla virsmu. Šādas mijiedarbības rezultātā virsma pārklājas ar izturīgu, ķīmiski fiksētu polisiloksonu plēvīti, kuras biežums šķērsgrīzumā nepārsniedz vienas līdz dažu desmitu molekulu biežumu. Hidrofozā silīcija organisko savienojumu plēvīte nav saredzama visspēcīgākajos mikroskopos, jo tās biežums daudz mazāks par redzamās gaismas viļņu garumu. Tā kā plēvīte tik neredzama, virsmas apstrādāšanai vajag ļoti mazus daudzumus silīcija organiskā

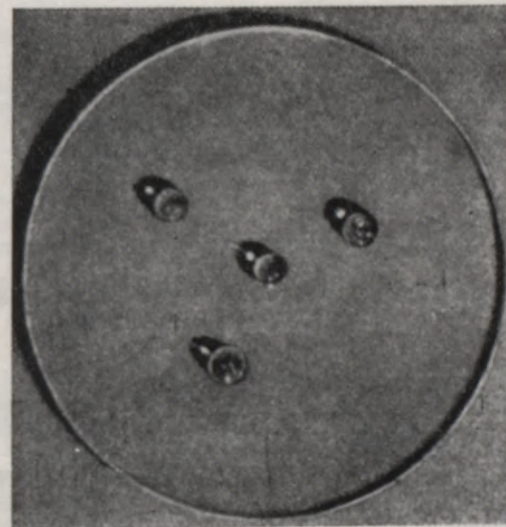
hidrofozā. Piemēram ar 1 gramu dimetildichlorsilāna — $(CH_3)_2SiCl_2$ — var nosegt 1000 kvadrātmētru virsmu.

Nesasalpināmo silīcija organisko plēvīti nevar nomazgāt ne ar organiskiem šķīdinātājiem, ne ar vārošu ūdeni. To var noņemt tikai mehāniski vai ar sevišķi koncentrētām skābēm un citām ķīmikalijām, kas ir tik stipras, ka saēd pat stiklu. Tāpat praktiski plēvīte nav no virsmas atdalāma.

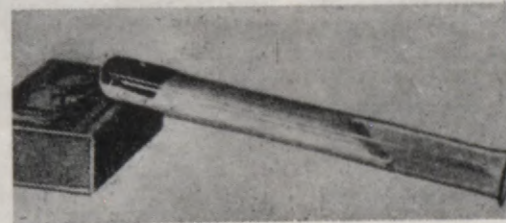
Hidrofozācija ar silīcija organiskiem savienojumiem ir ilgu pētījumu rezultāts. Paņēmieni ir dažādi, bet pēdējā laikā izstrādāta materiālu hidrofozācijas metode, kas pirmā acu uzmetienā var likties paradoksāla. Tā dibināta uz materiālu apstrādāšanu ar dažu silīcija organisko savienojumu (natrija metilsilikonāts un citi) šķīdinājumu ūdenī. Šo metodi pielieto dažāda veida būvākmēnu, cementa, betona, ģipsa, apmetuma, kļeģeļu hidrofozācijā. Tā kā šie hidrofozēti ūdenī, tos var ņēvest kaļķu, cementa, betona un ģipsa sastāvā, jau gatavojot javu. Ūdenī šķīstošos hidrofozētus lieto arī tekstila audumu, papīra un pulverveida materiālu apstrādāšanai.

STIKLA HIDROFOZĀCIJA

Ķīmiski, kas strādā ar silīcija organiskiem savienojumiem, novēroja, ka stikla trauki, kuros uzglabā alkilhlorosilānus, vai kas saskaras ar to tvaikiem, zaudē spēju sasalpināties ar ūdeni. Ūdens vairs neizplūst pa stikla virsmu, bet salasās pilienos līdzīgi dzīvsudrabam. Ūdens menisks — virsmas

Ūdens pilieni uz stikla, kas hidrofozēts ar metiltri-chlorosilānu.

«Neizlīstošā mēģene» ar ūdeni.

veids traukā — vairs nav ieliekts, bet līdzens un pat izliekts. Traukus mazgāja karstā ūdenī, ar organiskiem šķīdinātājiem, ar sāļsskābi, karsēja pie ļoti augstām temperatūrām — viss tas neredzamo hidrofozāto plēvīti neiznīcināja, bet otrādi — vēl pastiprināja.

Tādā kārtā stikla hidrofozāciju atrada nejauši — darba procesā. Šķiet, ka pēc stikla hidrofozācijas nav nekādas vajadzības, jo tieši stikls ir sevišķi izturīgs pret ūdeni un tā savienojumiem. Tomēr šī stikla

ūdens izturība ir tikai šķietama. Ilgā saskarē ar ūdeni uz stikla virsmas notiek korozijas rakstura parādības. Stikla virsma it kā kūst, kļūst blāva, neizdena. Stikla korozija noris nepārtraukti tās plānās mitruma plēvītes rezultātā, kas vienmēr atrodas uz stikla.

Stikla virsmas kušana visjaunāk atsaucas uz optiskiem instrumentiem. Katrs būs novērojis, ka optisko stiklu slīpētās virsmas ar laiku kļūst blāvas, nelidzenas, pārklājas sīksīkām plaisiņām. Protams, ka tas pazemina instrumenta vērtību.

So jaunumu var novērst stiklu hidrofozējot. Tāds stikls zaudē spēju ūdenī sasalpināties. Uz parastā stikla ūdens pilnīgi izplūst, vai, kā saka, ūdens malas leņķis — sasalpināšanās leņķis ir līdzīgs nullei.

Turpretī uz hidrofozētā stikla ūdens savēlkas pilienos, kuru malas leņķis ir 90—100°. Praktiski tas nozīmē, ka pilienš ir apaļš un balstās tikai uz neliela pamata.

Hidrofozētā stikla virsmas elektriskā pretestība pieaug un patur savu augsto pakāpi arī ilgi atrodoties atmosfērā, kas piesātināta ūdens tvaikiem, turpretī parastā stikla elektrovadāmība tādos apstākļos palielinās vairāk nekā 1000 reizes. Hidrofozētais stikls patur savas augstās izolācijas īpašības arī kontaktā ar saldu ūdeni un jūras ūdeni. Tam ļoti liela praktiska nozīme.

Nesasalpināmā plēvīte ievērojami palielina stikla, kā arī citu materiālu adheziju — pie tiem daudz labāk pielīp dažādi organiski segmateriāli (lakas, krāsas, sveķi utt.). Tas dod iespēju uzņemt uz stikla dažādus segumus, kas parasti uz tā neturas, kā arī tādu stiklu var salīmēt ar organisku līmi.

Hidrofozētu stikla šķiedru lieto glābšanas apļu izgatavošanai. Tie nedeg, ir ķīmiski ļoti izturīgi, tiem ir ļoti liela peldspēja un ilgs ekspluatācijas laiks. Hidrofozētā stikla šķiedra ir arī vērtīgs elektrības un siltuma izolācijas materiāls.

Sevišķi vērtīga ir dažādu aparātu hidrofozācija zinātniskā pētniecības darbā. Ar tiem var panākt precīzākus rezultātus.

Ļoti interesanta ir stikla hidrofozācija ar tādiem silīcija organiskiem savienojumiem, kam ir ļoti augsta pretestība pret ūdens slīdēšanu. Šādas virsmas sauc par hidrokrātiskām, t. i., ūdeni aizturošām. Tādā kārtā var iegūt «neizlīstošas mēģenes», no kurām ūdens un ūdens šķīdumi neizlīst pat tad, ja tos noliek limeniski vai pat zem 15° leņķa. Tādām mēģenēm nevajag statīva, tās var droši nolikt vienkārši uz galda.

Hidrofozētām stiklam liela nozīme medicīnā un bioloģijā. Ar silīcija organiskiem savienojumiem apstrādātā aparaturā un stikla traukos, kuros lieto asins pārliešanu, pēdējās nesarecē. Tas ļoti svarīgi, jo palielinās seruma daudzums, bet asins hemolīze ievērojami samazinās.

Liela nozīme ir stikla hidrofozācijai automašīnu un citu transporta līdzekļu logu gatavošanā. Ar to ne vien novērš stikla sasalpināšanos, bet arī gandrīz desmit reizi pazemina tā spēju apsāst ar ledu. Lietus pilienš pie tāda stikla nepielīp, neizplūst, bet norit kā sīkas pērlītes, un vējš tās viegli nopūš.

Protams, ka stikla hidrofozācija dod lielas priekšrocības, bet nedrīkst aizmirst, ka to var lietot tikai pie ūdens un šķīdinājū-

miem ūdenī, kas plēvīti nesaed. Sevišķi stiprām skābēm un sārmiem tādus traukus lietot nevar. Plēvīte ar laiku nolietojas un tā jāatjauno.

BŪVMATERIALU ŪDENSIZTURĪBAS PALIELINĀŠANA

Daudzi minerālu valsts būvmateriāli savas augstās porainības dēļ sabrūk, ja tie nonāk ilgākā vai īsākā saskarē ar ūdeni. Tādi materiāli kā apmetums, kaļķakmeņi, dolomīti, smilšakmeņi, gīpsa betons, krāsaini kaļķa segumi utt. tik poraini, ka tie, gluži kā sūknis, iesūc sevī mitrumu un patur to ļoti ilgi. Sienas kļūst mitras, sāk pelēt. Ūdens, kas iekļūst porās, daļēji izkausē būvmateriāla kristāliskās daļiņas, materiāla izturība mazinās. Izturību mazina arī ūdens kapilāra migrācija. Ziemā sasalstot, ūdens rada porās līdz divi tūkstoši atmosfēru lielu spiedienu, tādēļ plīšā pat viscietākie akmeņi.

Viens no skaistākajiem apdares materiāliem ir dabiskais gīpsakmens, bet ārējai arhitektoniskai greznošanai to nevarēja pielietot, jo tas samērā viegli kūst ūdenī. Nevarēja lietot arī dedzināta gīpsa rotājumus.

Tādā kārtā mēs redzam, ka būvmateriālu mūža pagarināšana saistīta vispirmām kārtām ar to aizsargāšanu pret ūdens iesūkšanos. Visi agrāk lietotie līdzekļi — parafīns, vaski, sveķi, bitumēni, metāliskās ziepes, — nebija pietiekami derīgi, jo tie atmosfēras iespaidā ātri zaudē savas spējas, nav ķīmiski izturīgi un nepietiekami pielīp mineralvielām. Turklāt šie segumi arī maina būvmateriāla virsmas ārējo izskatu un fakturu. Daži ķīmiski segumi aizsprosto poras, neļauj materiāliem «elpot» un tā paātrina tā sabrukšanu, pamazina izturību.

Nesaslapināmajiem silīcija organiskajiem savienojumiem, kurus uzsedz būvmateriāliem, šo trūkumu nav. Tos var uznest virsmā vienkārši ar otu vai pulverizatoru. Šķīdinājums, piemēram, metiltrichlorosilāns dziļi iespiežas materiāla vissīkākajās porās. Hidrofobizējošais šķīdums var saturēt pat 1—3% dažādu piedevu, kas uzlabo tā īpašības, palielina izturību pret noskalošanu, nobēršanu utt. Poru sienīņas, visas materiāla granulas apvelkas ar visplānāko ķīmiski fiksētu plēvīti, pie kam ne materiālu izturība, ne poru lielums, t. i., elpošanas spēja nemainās.

Hidrofobizēts kaļķakmens, ko veselu diennakti turēja maksīgā lietū, praktiski nebija svarā pieņēmis. Turpretī tāds pats neapstrādāts kaļķakmens jau pēc dažām stundām

bija pilnīgi piesūcies ar ūdeni. Mēģinājumi, kurus izdarīja ar Ļeņingradas Marmora pils fasādi, pierādīja, ka nesaslapināmā hidrofoab plēvīte uz pulēta marmora pēc pusotra gada bija pilnīgi saglabājusi savas īpašības un izturību pret periodisku mazgāšanu.

Sevišķi efektīva ir ēku fasādes apmetu sienu hidrofoabizācija, kas nokrāsotas ar kaļķa krāsu. Ūdens pilieni, kas nokļūst uz tādās virsmas, neiesūcas līdz pat to iztvaikošanai. Bet parastais apmetums iesūca ūdens pilienus jau pēc 30 sekundēm.

Hidrofoabizācija dod iespēju plaši ieviest celtniecības praksē tādus ūdeni kūstošus būvmateriālus kā gīpsu u. c. Dabiskais gīpsakmens pēc hidrofoabizēšanas kļūst nesaslapināms, tā izskalošana samazinās 7—10 reizes. So dekoratīvo, skaisto materiālu tagad, piemēram, pielieto Ļeņingradas metro staciju ārējai apdarei.

KERAMIKAS IZSTRĀDĀJUMU HIDROFOBIZĀCIJA

Keramikas izstrādājumu hidrofoabizēšanu galvenokārt pielieto, lai iegūtu ūdens izturīgu elektro un radio izolāciju, ko var ekspluatēt liela mitruma apstākļos un pie zemām temperatūrām. Apstrādāta ikeramiskā izolācija pēc 18 stundu turēšanas atmosfērā ar 98% mitrumu uzrādīja vairāk nekā 100.000 megomu lielu virsmas pretestību uz kvadrācentimetra, bet nehidrofoabizētas izolācijas pretestība tādos pašos apstākļos kriet

V. I. Ļeņina Centrālā muzeja Ļeņingradas filiāles dienvidu fasāde, kas hidrofoabizēta. (Marmora pils, arhitekts Rinoldi.)

līdz dažiem desmitiem megomu uz viena kvadrācentimetra.

Sākta arī porcelāna un fajansa trauku hidrofoabizācija. Tādas tasītes, šķīvji, bļodas pēc mazgāšanas nav jāslauka, jo ūdens pilnīgi norit.

PAPĪRA HIDROFOBIZĀCIJA

Gandrīz visi papīra izstrādājumi, saskaroties ar ūdeni, krasi samazina savu izturību un bieži kļūst pilnīgi nederīgi. Milzīgs daudzums grāmatu, dokumentu, zīmējumu, nokļūstot lietū vai mitrumā, pilnīgi sabojājas.

Pirmie mēģinājumi hidrofoabizēt papīru bija neveiksmīgi — papīrs kļuva trausls, zaudēja izturību. Vajadzēja atrast citus savienojumus. Tādus arī atrada. Izrādījās, ka papīram vislabākie ir polimetilamīnosilāni. Tie papīra mehāniskās īpašības nemaina — krāsa, gaisa caurlaidība paliek tā pati.

Hidrofoabizēta papīra izturība ar laiku ne vien samazinās, kā tas ir ar parasto papīru, bet gan pieaug. Tas iztur lielāku locījumu skaitu un to grūtāk pārplēst.

Papīra apstrādāšana ar polimetilamīnosilāniem nostiprina arī uzrakstus, zīmējumus, kas izdarīti ar tinti, zīmuli, tušu, akvareļa krāsām utt. Tos nevar nodzēst ar dzēšamgumiju vai nomazgāt.

Papīra hidrofoabizācijai ir ļoti liela praktiska nozīme grāmatu, dokumentu, rokrakstu, zīmējumu utt. apstrādāšanā. Tos var uz ilgām gadiem pasargāt no laika zoba iespaida.

Jebkuru papīra šķirni var izmantot rakstīšanai, zīmēšanai, tehniskiem zīmējumiem. Avīzes, plakāti, afišas var stāvēt ielās zem lietus ilgi jo ilgi — tie būs sausi un nepļīsīs. No hidrofoabizēta papīra var izgatavot sevišķi vērtīgu ūdensizturīgu taru, iesaiņojamo materiālu, elektroizolāciju, tapetes un citus priekšmetus. Grūti pat paredzēt, kādas iespējas papīra izmantošanā dod šīs atradums.

AUDUMU UN ĀDAS HIDROFOBIZĀCIJA

Kopš seniem laikiem cilvēki centušies izgatavot drēbes, kas nelaide cauri ūdeni. Tika lietoti dažādi paņēmieni. Vairums paņēmieni noveda pie tā, ka audumi zaudēja gaisa caurlaides spēju, mainīja ārējo izskatu, kļuva smagi. Nēsājot vai mazgājot tie savu ūdens aizturēšanas spēju zaudēja.

Hidrofoabizējot audumus ar silīcija organiskajiem savienojumiem, visi šie trūkumi atkrit. Hidrofoabizētu audumu ūdens nesaslapina. Ūdens tanī neiesūcas, bet savēlkas pilienos, kuru malas leņķis sasniedz 145°. Un tomēr audums nekļūst ūdeni necaurlaidošs šī vārda burtiskā nozīmē. Auduma porainība (un tāpat arī gaisa caurlaides spēja) saglabājas pilnīgi; saprotami, ka saglabājas arī auduma īpašība laist sev cauri ūdeni, tomēr tas notiek tikai pie samērā lieliem hidrostatiskiem spiedieniem (30—50 centimetru). Šie spiedieni ir daudz lielāki par tiem, kādi var rasties vispēcīgākā lietū: lietus piliena, kas krīt zem 70°, momentālais hidrostatiskais spiediens atbilst 25 centimetru ūdens staba spiedienam. Tādēļ hidrofoabizēti audumi pilnīgi aizsargā pret lietu un nelaide cauri ne vien lietus pilienus, bet pat ūdens strūklu.

Hidrofoabizēti audumi ārēji ne ar ko neatšķiras no parastajiem — tie kļūst tikai mikstāki, taustot patīkamāki. Tie nezaudē savas īpašības arī pie ilgas vārīšanas un pat apstrādājot ar karstiem organiskiem šķīdinātājiem, kā arī pie ilgas nēsāšanas.

Dažādu audumu apstrādāšana ar silīcija organiskajiem savienojumiem sevišķi vērtīga tāpēc, ka tā dod iespēju padarīt ūdeni necaurlaidošu jebkuru apģērba gabalu, nemainot tā krāsu, veidu, citas īpašības. Turklāt pazeminās auduma notriepšanas iespēja — dubļi, pat tintes traipi viegli nomazgājami. Var izgatavot ūdeni necaurlaidošas drēbes visu profesiju strādniekiem, kam saskare ar ūdeni. Lietussargus var gatavot no jebkuras drēbes. Sevišķi svarīgi ir hidrofoabizēt buras, karogus un citus audumus, ko ilgstoši lieto klajā laukā. Interesanti ir arī šādi apstrādāti peldkostīmi — tie izžūst ātrāk nekā nožūst mīesa.

Āda pēc hidrofoabizācijas ne vien nelaide cauri ūdeni, bet arī nepūst, nepelē utt. To lieto kurpju un dažādu citu priekšmetu izgatavošanai.

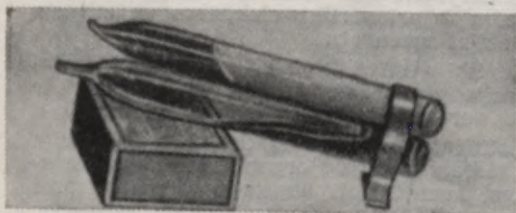
Ar sevišķiem paņēmieniem var panākt arī metāla virsmas hidrofoabizāciju. To spējas pretoties rūšēšanai pieaug apmēram 25 reizes.

Seit aplūkotas tikai dažas silīcija organisko savienojumu izmantošanas iespējas. Nav šaubu, ka zinātnieki atradīs daudz jaunu ceļu, kā pielietot tos visdažādākās tautas saimniecības nozarēs.

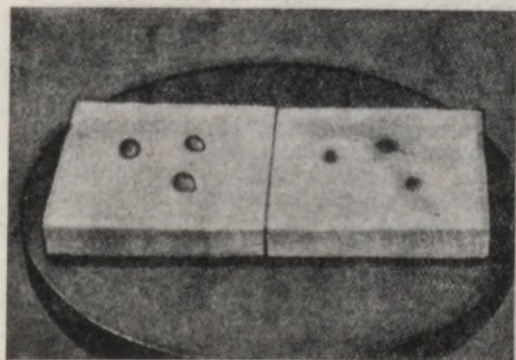
Pēc M. G. Voronkova un B. N. Dolgova raksta žurnālā «Priroda».

Ūdens pīles uz bjaza (audums). Pa kreisi — uz hidrofoabizēta, pa labi — uz parasta.

Divas stikla ampulas ar ūdeni. Augšējās ampulas iekšienai piemīt spēja aizturēt ūdeni.

Ūdens pilieni uz hidrofoabēta (pa kreisi) un dabiska gīpsakmeņa.

Ciņas Bernes "NEIFELD" stadionā

Jau ilgi līdz 1954. gada Eiropas meistarsacīkstēm vieglatlētikā šīs plašās sacensības bija pasaules sporta aprindu uzmanības centrā. Kā parasts, buržuāziskajā presē parādījās neskaitāmi raksti un intervijas, kurās plaši spriedelēja par gaidāmajām sacensībām un minēja iespējamus uzvarētājus. Salīdzinot ar iepriekšējām Eiropas meistarsacīkstēm, kas notika 1950. gadā Beļģijas galvaspilsētā Briselē, Eiropas vieglatleku sasniegumi bija strauji paaugstinājušies. Šajā gadā vien, gatavojoties meistarsacīkstēm, tika uzstādīti vairāk nekā 20 nacionālie rekordī. Tāpēc 1954. gada Eiropas meistarsacīkstes solīja sasprindzinātās ciņas ikvienā vieglatlētikas veidā.

25. augustā pulksten 16 un 30 minūtēs pēc vietējā laika Šveices galvaspilsētas Bernes nelielajā «Neifeld» stadionā atskanēja pirmais starta šāviens — Eiropas spēcīgāko vieglatleku ciņas sākās. Seit jāpiezīmē, ka Berne atrodas Alpu piekājē, 560 metrus virs jūras līmeņa. Šinī Šveices daļā ļoti bieži un krasi mainās atmosfēras spiediens, ir palielināts gaisa mitrums. Vairums sacensību dalībnieku nebija pieraduši startēt šādos apstākļos, kas savukārt atsauca uz rezultātiem. Bez tam visu sacensību laikā lija lietus.

Lietainā, pavēsā laikā tika dots starts grūtākajā sacensību veidā — maratona skrējienā. 22 skrējēji uzsāka 42.195 metru distanci.

Jau pirmajos kilometros izdalījās vadošā grupa, kurā bija austrietis Grūbers, padomju skrējēji Filjins un Grišajevs, zviedrs Jansons, rumānis Kristjana, holandieš Van der Cande, portugālis Arajo un somu Puolakka. Pamazām no padomju skrējējiem atpalika pārējie. Vēl 3 kilometrus līdz finišam priekšgalā bija tikai abi padomju maratoniisti un somu Karvonens, kam ir ļoti liela izturība un spēja kāpināt ātrumu distancēs beigu posmā. Divus kilometrus garais ceļš līdz stadionam nepārtraukti gāja kalnup. Neskatoties uz šo grūto šķērslī, Filjins kāpina tempu un strauji atraujas no abiem pārējiem galvgala skrējējiem. Ieskrienot stadionā, Filjins atradās apmēram 70 metrus priekšā Karvonenam un Grišajevam. Tomēr tiesneši, nespēdami stadionā savlaicīgi apzīmēt maratona skrējiena beigu distanci, maldināja Filjina un viņš, ieskrējis stadionā, nepagriezās pa labi, kā tas bija nepieciešams, bet pa kreisi. Kamēr viņam uz kļūdu aizrādīja, stadionā ieskrēja Karvonens un Grišajevs, kas sasniedza mērķi pirms Filjina. Pēc maratona skrējiena beigām rezultātus nepaziņoja, jo šo sporta vēsturē nepieredzēto gadījumu apsprieda meistarsacīkšu žūrijas komisija un galvenā tiesnešu koleģija. Pēc tam

publicēja specialu komunikē, kurā paziņoja, ka zelta medaļas piepriestas kā Filjinam, tā arī Karvonenam, bet sudraba medaļa — Grišajevam. Bronzas medaļu nepiešķīra nevienam.

Lielu interesi izraisīja 5000 metru skrējienā. Sogad šajā distancē teicamus rezultātus bija uzrādījuši pasaules rekordists Emils Zatopeks, ungars Kovačs, vācietis Hude, beļģis Hansvins, angļis Buderons un padomju sportists Kucs. Emils Zatopeks tikai šogad šinī distancē pārspēja zviedra Gunara Hega pasaules rekordu, tāpēc vairums skatītāju gaidīja Zatopeka uzvaru arī Eiropas meistarsacīkstēs.

Tiesības piedalīties 5000 metru finalā izcīnīja 14 Eiropas labākie gargabalnieki.

Atskanēja starta šāviens, skrējēji uzsāka ciņu. Padomju sportists Kucs izvēlējās savu parasto ciņas taktiku — jau distancē sākumā izrāvās uz priekšu un uzņēmas vadību. Pirmo kilometru viņš skrēja 20 metrus pārējo priekšā. 1000 metrus viņš veica 2 minūtēs 44 sekundēs. Vēl pēc 2000 metriem Kucs turpināja palielināt atstarpi starp pārējiem. Skatītāji bija ļoti pārsteigti par padomju sportista īpatnējo ciņas veidu, un vairums bija pārliecināti, ka Kucam pietrūks izturības un viņš atpaliks. Emils Zatopeks vairākas reizes paātrināja tempu, lai panāktu Kucu, tomēr tempu paātrināja arī Kucs. Padomju sportistam labu pieredzi ciņai ar Zatopeku deva pagājušā gada Vispasaules demokratiskās jaunatnes festivāls Bukarestē, kur Kucs Zatopekam zaudēja tieši pēdējā aplī. Tāpēc šoreiz Kucs uzmanīgi vēroja pārējo skrējēju, it sevišķi Zatopeka tempu un nelāva atstarpi samazināt. Straujo skrējienu drīz vien neizturēja pazīstamie vācu gargabalnieki Laufers un Sāde, kā arī ungars Kovačs un

angļis Grins. Tomēr Kucs tempu neatslābināja. Pēdējo aplī viņš noskrēja aplausu un ovāciju vētrā — viss stadions piecēlās kājās, bija neaprakstāms troksnis. Padomju sportists Kucs rāva mērķa lentīti jauna pasaules rekorda laikā — 13 minūtēs 56,6 sekundēs. Ciņā ar Zatopeku 2. vietu ieguva angļis Čatavejs, 3. vietā Zatopeks, bet 4. vietu izcīnīja jaunais padomju vieglatleku Okorokovs.

Lielisku panākumu izcīnīja padomju sportists Krivonosovs, kas sasprindzinātā ciņā ar pasaules rekordistu Strandli (Norvēģija) sasniedza jaunu pasaules rekordu 63 metri 34 centimetri, kļūdam par Eiropas čempionu.

Par Eiropas čempioniem kļuva arī padomju sportisti Juljins, Bulančiks, Golubņičaja, Uļitkina, Krepkina, Itkina, Ščerbakovs, Kuzņecovs, Cudina, Učovs, Otkaļenko, Ponomarjeva un vairāki citi PSRS vieglatleki.

Komandu vērtējumā Padomju Savienības vieglatleki ieguva 221 punktu, pārliecinoši izcīnot 1. vietu. Anglijas komanda ar 91,5 punktiem palika 2. vietā, Čehoslovākija ar 76 punktiem — 3. vietā. Padomju sportisti saņēma 20 zelta, 11 sudraba un 10 bronzas medaļas — par 24 medaļām vairāk nekā Anglija.

Eiropas meistarsacīkstēs vieglatlētikā, neraugoties uz nelabvēlīgiem sacensību apstākļiem, tika uzstādīti vairāk nekā 50 nacionālo rekordu.

Padomju Savienības vieglatleki šajās lielajās starptautiskajās sacensībās nodemonstrēja lielu ciņas sparū, nesalaužamu uzvaras gribi, tā padarot vēl spožāku padomju sporta slavu. Izcīnītā lielā uzvara nav nejaušība. Mūsu zemē sportam un fiziskajai kulturai pavērtas milzīgas iespējas.

J. Robežnieks

Eiropas čempions un pasaules rekordists 5000 metru skrējienā Vladimirs Kucs.

Eiropas čempions 110 metru barjerskrējienā Jevgeņijs Bulančiks.

Eiropas čempions un pasaules rekordists trīsoļlēkšanā Leonīds Ščerbakovs.

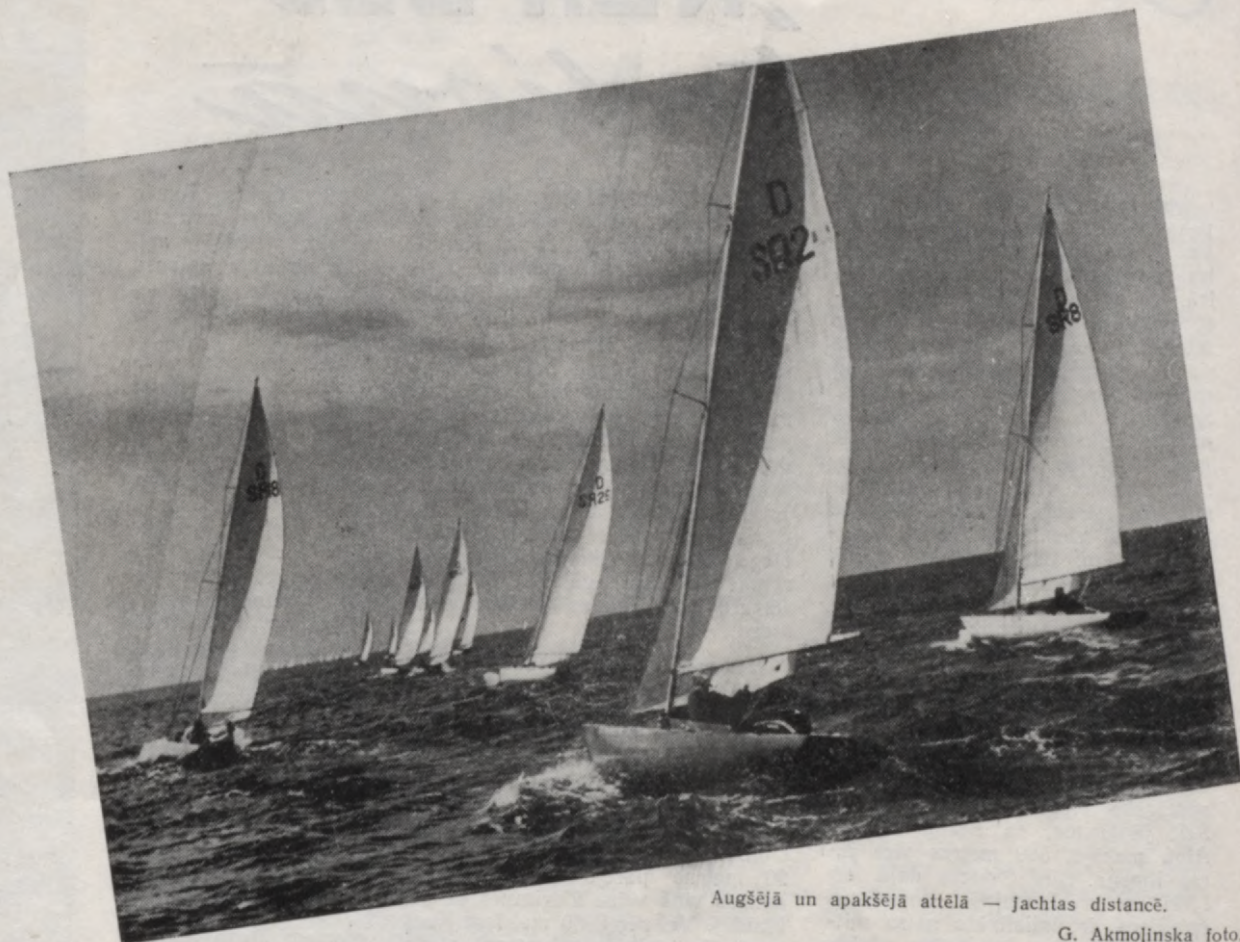
Eiropas čempions un pasaules rekordists vesera mešanā Michails Krivonosovs.

Draugos ar

Mastā uzvijas sacensību karogs.

I.Sjomina foto

Augšējā un apakšējā attēlā — jachtas distancē.

G. Akmoļinska foto.

Tiesnesis Kalniņš dod starta signalu.

Kas kaut reizi sēdējis pie jachtas stūres, tvēris burām vēja brāzmas, ar smailo laivas priekšgalu šķēlis putojošos viļņus, tas uz visu mūžu iemiļo brīnišķīgo burāšanas sportu. Baltie buru trīsstūrīši Ķīšezera plašumos, Daugavā un Rīgas jūras līcī ir neatņemama mūsu ūdens ainavas daļa. Ar katru gadu aug Rīgas jachtkluba sporta flote, arvien lielāks kļūst burātāju skaits.

Lūk, jau otro gadu pēc kārtas rīdzinieki viesmīlīgi sagaidīja PSRS meistarsacīkšu dalībniekus burāšanā. Rīgā sabrauca labākie Maskavas, Ļeņingradas, Odesas, Rostovas, Tallinas, Gorkijas, Kuibiševas, Sevastopoles un citu pilsētu burātāji, lai sacenstos makā rīkoties ar stūri un burām.

Sevišķi daudz skatītāju pulcējās uz Vissavienības sacīkstēm Ķīšezera un Rīgas jūras līcī. Sacensības piedalījās 177 laivas un vairāk nekā 500 sportistu. Lai gūtu uzvaru, nepietiek tikai ar vadītāja meistarību vien, pienācīgi jāساتavo sacensībām jachta, buras, takelaža. Ikvienu liela sacīkste ir eksamens ne tikai jachtas vadītājiem, bet arī laivu konstruktoriem un būvētājiem. Tie kopīgi izšķir daudzus jautājumus: kā uzlabot jachtas gaitas īpašības, kā sasniegt to, lai laiva labi šķeltu ūdeni, brauktu ātrāk un ar stabilu gaitu.

vēju

Arī rīdzinieki — «Daugavas» burātāji šogad uzbūvējuši 3 jaunas «M» klases švertlaivas Vissavienības meistarsacīkstēm burāšanā. Celtniecības artelis «Celtnieks» uzbūvēja spartakiēšiem vairākas «Drakon» klases jūras jachtas.

Jaunas «L 4» klases ķīļu jachtas uz Rīgu atveduši ļeņingradieši.

... Pienākusi svinīgā sacīkšu atklāšanas diena. Pie jachtkluba ēkas, Ķīšezerā krastā rindā nostājušies sacīkšu dalībnieki. Labajā ilangā goda vietu ieņem Jūras Kara Spēku komanda, pagājušā gada čempions meistarsacīkstēs.

Kā pirmās startēja švertlaivas «R-3», kas ir vislielākais švertlaivu tips. Sacensību dalībniekiem bija jāveic 3 apli — pa piecām jūras jūdzēm katrs. Sacensību priekšgalā izvirzās sporta meistars L. Gumankovs (Spartaks) un valsts čempions, rīdzinieks J. Chituns (Jūras Kara Spēki). Chituns apbrauc pirmo pagrieziena punktu, aizsteidzoties priekšā spartakiēšiem par 20 metriem. Tādā vietu kārtībā viņi veic pirmo apli. Bet, veicot otro apli, G. Gumankovs pabrauc garām čempionam. Tomēr rīdzinieks nepadodas. Prasmīgi manevrējot pret vēju, viņš trešā apli panāk savu sāncensi un kā pirmais finišē.

Starp «M» klases švertlaivu vadītājiem jau pirmajā dienā ar savu māku rīkoties ar stūri un burām, orientēties vēja virzienos, izcēlās sporta meistars rīdzinieks E. Kanskis (Dinamo). Viņš tik tālu bija aizbraucis uz priekšu no visas «M» klases švertlaivu grupas, ka ciņa faktiski norisa tikai par otro vietu starp jachtas vadītāju Zileiko («Energija»), PSRS čempionu igauņi Raudu («Kalevs») un sporta meistarū rīdzinieku Stolceru. Beidzot Rauds pabrauca garām saviem sāncensiem un ieņēma otro vietu pēc Kanska.

«M» klases švertlaivu sacīkstēs sievietēm sacensību lideri mainās, un kā pirmā finišē sporta meistare E. Sacharova («Energija»).

Ļoti sīksti risinās ciņa švertlaivu «Olimpik» klasē vīriešiem. Sacensību priekšgalā — ļeņingradietis Iljins («Burevestņik»), rīdzinieks Bukovskis (Jūras Kara Spēki), Gorelikovs («Nauka»). Labākos rezultātus uzrādīja B. Iljins, kas pirmais sasniedza mērķa līniju. Tai pašā klasē sievietēm pirmajā dienā uzvaru guva sporta

biedrības «Avangards» burātāja T. Pimenova.

Jau pirmais starts parādīja, ka pagājušā gada čempioniem nāksies ne mazums cīnīties, lai gūtu uzvaru.

Laiks burātājiem nebija labvēlīgs. Daba, kā zināms, ne vienmēr rēķinās ar sporta kalendāru. Jau pirmajā dienā liņāja lietus un vējš bieži mainīja virzienu. Bet padomju burātāji — draugos ar vēju.

Lielisku burāšanas māku demonstrēja švertlaivas «R 3» ekipāža ar jachtas vadītāju V. Jereminu (Energija) priekšgalā. Vējš pastiprinājās līdz 4—5 ballēm. Komanda pacēla papildus buras. Pagriezienā stiprs vēja brāziens nolieca buras ūdenī. Taču komanda neapjuka, bet metās uz jachtas pretējo pusi, un zem ļaužu svara jachta nostājas atkal līdzsvarā, buru masts ieņem statenisku stāvokli. Tomēr pēc pāris minūtēm jauns vēja grūdiens atkal noliec jachtu, turklāt buras aizķeras masta galotnē. Odenī samirkušās buras ir tik smagas, ka, pat nostājoties uz švertlaivas ķīļa, komanda nespēj pacelt jachtu. Tagad varētu mierīgi sēdēt uz pusnogrimušās švertlaivas un gaidīt tiesneša kuttera piebraukšanu, bet burātāji nolēma turpināt sacīksti. Lai cik grūti peldēt drēbēs, viens no jachtas apkalpes vīriem peldus aizsniedz masta galotni un atbrīvo tur aizķerušās buras. Jachta paceļas un nevien turpina sacensību, bet arī pagūst aizsteigties priekšā piecām citām švertlaivām.

Septiņas dienas ilga burātāju sacīkstes uz Ķīšezerā. Sevišķi grūtos apstākļos norisa trešās dienas sacīkstes. Piecas balles stiprais vējš, lietus un lielle vilņi bija nopietna pārbaude burātāju meistariem. Ciņā pret spēcīgo vēju labus panākumus guva švertlaivas «R 3» apkalpe ar vadītāju J. Chitunu. Laiva, viegli slidot no vilņa uz vilni, aizsteidzās priekšā saviem sāncensiem par veselu jūdzi.

PSRS meistarsacīkstēs burāšanā uz Ķīšezerā lielus panākumus guva rīdzinieki: no pieciem čempioniem — trīs ir Latvijas PSR galvaspilsētas sportisti. Čempiona sarkanos goda svīterus pasniedza «Olimpik» vadītājam M. Strālei, švertlaivas «M» klases vadītājam J. Chitunam un viņa komandai, E. Kanskim ar komandu. Komandu vērtējumā, tāpat kā pagājušā

Attēlos no augšas: 1.) Uzvarētāja komanda «Drakon» klases jachtām. Pirmā no kreisās: E. Keppa, 2.) Rīdzinieki pasniedz ziedus uzvarētājiem 5,5 metru klasē. No kreisās — sporta meistars K. Aleksandrov.

gadā, pirmo vietu ieguva Jūras Kara Spēku burātāji.

Septiņas dienas ilga sacensības arī Rīgas jūras līcī. Sevišķi skaistas ir ātrās jūras jachtas «L 4». To vidū sevišķi labas gaitas īpašības jūrā uzrāda jaunās laivas, kas būvētas pēc Ļeņingradas konstruktora Kiseļeva metiem.

Arī šeit stiprais vējš iepriecināja burātājus. Izcilus panākumus guva jaunais sporta meistars T. Pinegins (Jūras Kara Spēki) ar «Zvaigznes» klases jachtu. Visos sešos uzskaites braucienos viņš katru reizi pirmais sasniedza mērķi. «L 4» jachtas klasē uzvarēja sporta meistars M. Nedeļko (Jūras Kara Spēki). Vienā no startiem stiprais vējš sarāva lielās buras; no burām palika tikai trešā daļa, bet burātāji neizstājās no distanču un turpināja sacensības. Rezultatā M. Nedeļko pelnīti guva uzvaru, un, kad tas finišēja septīto reizi, no tiesneša kuģa PSRS čempionu burāšanā sveica lielgabala saluts un raķešu ugunis.

5,5 metru klasē čempions kļuva sporta meistars K. Aleksandrov (Jūras Kara Spēki). Desmito reizi

sporta čempiona nosaukumu ieguva sporta meistars I. Matvejevs uz «Drakon» klases jachtas. «Drakon» klasē sievietēm asā ciņā ar sporta meistari, rīdzinieci O. Korolenko, uzvarēja igauņu burātāja E. Keppa («Kalevs»).

Komandu vērtējumā, kā Rīgas jūras līcī, tā arī Ķīšezerā uzvaru guva Jūras Kara Spēku burātāji.

V. Batavins

Balvas uzvarētājiem.

Attēlā uz leju: meistarsacīkšu dalībnieku parāde.

Piebalga ŠODIEN

OLGA LISOVSKA

M. Oša zīm.

MANA DZIMTĀ PUSE

Vilciens iesvelpjas un aizdun sliedēs,
Pamazām tukšs perons atkal kļūst;
Un kā senāk pāri vecām priedēm
Vasarīga vēju elpa plūst.

... Te nu esi, dzimtā puse mana!
Tavas debesis, tavš šalkojošais mežs!
Bet man liksmā atkalredzēšanās
Viss šķiet reizē pazistams un svešs...

Viss kā būtu kļuvis plašāks, lielāks...
(Uzraksts redzams bērzu lapām caur)
Brīnā stājos: Komjaunatnes iela?!
Ceļš te kādreiz bija — mazs un šaurs...

Jā, un tur... nesen bij egļu audze, —
Zāgētavas ēkas redz šodien.
Un gar ielu — brīnums, cik to daudzi! —
Jauni nami jūmtus augstu slien.

Tāles gan tās pašas... Celties kājās
Vēl arvienu aicina tāpat,
Kā pirms daudziem gadiem aicināja,
Dūmakās kad aizmaldījās skats.

Bet ja toreiz guvi smeldzi krūtīs
(Nav jau aizmirsts, cik tā sūri dzeļ!)
Šodien tikai jāvēlas tev būtu
Tālu nesīs tevi sliežu ceļš...

Nav vairs jāsadeg ar ilgām savām,
Bezcerīgus sapņus sapņojot,
Drikti šodien dzimtā pusē tavā
Visiem sapņiem dzīvu veidu dot!

PIEBALGAS CEĻI...

Ceļi te krustojas plati,
Caur pelēkām druvām vijas,
Dūmakā izzūdot skatam
Kā šauras sudraba dziņas.

Tur motoru dima nerimst,
Un ceļmalas putekļiem klājas,
— Ar kravu steidz šoferis vērīgs
Jaunā ciemata mājām.

Bet kolchoza mašina aša
Uz saģādes punktu ved sienu, —
Uz rajonu «Moskvičs» drāžas —
Kūp lielceļš — rīts, vakars vai diena...

— «Pobeda» izbrauc no sila —
Jauns puisis to smaidīdams vada.
Acis platas un zilas
Piebalgas tālēm rada.

Atminu — vietu šo pašu,
Sestdienās mājup kad gāja
Vientuļš pa lielceļu plašo
Ganiņš — pastalām kājās...

«Pobedu» vairs neredzu traucot,
Aiz eglaines lielceļš kur vijas —
Bet puisis, kas smaidīja braucot,
Kas zin — kalpa zēns kādreiz bija?...

Steidz Piebalgas ceļi bezgala
Gar druvām un bērzu saimi.
Tie aicina visi pret tālēm,
Un visi — aizved uz laimi.

SPĒKSTACIJA

Redz jau pa gabalu slīpu un smilšainu krauju,
Solī pa solim kāpnītes lejup nes.
Stāvu krastu ieskauta rāmi slīd Gauja...
Valnis un neliela ēka

Lūk, Drustu HES.

— Gauja, tev dziesmās tik daudzās jau skandēta slava,
Klusajiem līčiem, kas ievāju baltumā tvīkst,
Straujo un krācaino ūdeņu kritumam tavam
Krastmalas priedēm, pār šalcošo dzelmi kas līkst.

Bet no šīs ieplakas dziesmas tev sacerēs citas —
Skaistākos vārdos slavu tās nebeigs tev vīt,
Tavu ūdeņu varai, kas turbinās kritot,
Darbu desmitkārt vieglāk ļauj padarīt.

Dziesmas par ļaudīm, kas uzcēla betona sienu,
Dziesmas par spēku, kas varenas mašinas griež,
Dziesmas par spuldzēm, kas nakti spēj pārvērst dienā,
Tālu pār kolchozu ciematiem mirdzumu svež.

Kolchoza meitene — krēsla pār ciemu kad lejas —
Pagriež slēdzi: gaišs tumšākais stūritis kļūst. —
Klausās Čaikovska «Mazo gulbišu deju»,
Kas no Maskavas Lielā teatra plūst. —

JAUNA SKOLA

Kā skaidras acis plašo logu stikli
Uz visām pusēm skatus tālu nes:
Met loku sliežu ceļš, kur zilā miglā
Gaist mežu izrobotās pamales...

Kļauj jauno skolu tumšu egļu ieloks.
To iztālēm jau kalnā redzēt var
Un ābeles, un ķiršu dārzu lielo,
Kas mazo pionieru roku darbs.

Sos ķiršus paši iestādīja viņi,
Un kad nu saplauka viss pavasarī balts,
Starp ziediem mirgoja kā zvaigznes kaklautiņi,
Un ilgi nenorima liksmu balsu šalts.

Bet lauciņos, ko ravē čaklie pirksti,
Briest šķirnes kvieši, topinamburs zeļ,
Bet slaidās saulespuķes dzirkstīt dzirkstī,
Un vāļītes, lūk, kukuruza ceļ...

Sirds vēl tās tālās, skumjās dienas zina,
Kad tumšākas pat šķita debesis;
Un negribot man iznāk salīdzināt,
Cik ļoti mainījies uz augšu viss!

Šie bērni redzējuši tikai labu,
Un nākotni ikkatrs veidos pats.
Kā ir, kad sapnis nepiepildīts sabruk,
Tie nezina un nezinaš nekad.

Pa gaišiem ceļiem Partija tos vada,
Arvien un visur blakus stāv kā draugs.
Un kļūstot gudrāki un stiprāki ik gadu
Tāpat kā ķiršu dārzs tie lieli augs.

VAKARS GAUJMALĀ

Sarkanās mākoņu puķes nozied jau rietumu pusē,
Palsa vīrs pļavām kūp migla — vilņojas, ceļas un krīt;
Dīvainus rakstus auž ēnas kārklos, kas upmalā klusē.
Mēness mānīgais spožums melnrājiem pāri slīd...

Liekas, ka sastindzis ūdens — nedzirdami plūst Gauja,
Zvaigznes šūpojas dzelmē, debesu kļajums tumšzils...
— Klusumā šajā tad pēkšņi dziesma iešalcas strauja,
Aiznes to glāstošais vilnis, tālumā atbalso sils.

Puīša spēcīgās rokās airis šķeļ līmeni dziļo —
Nepiekusa šīs rokas dienā atmatas art,
Nepiekūst tās arī šonakt, vizinot meiteni mīļo,
Un ja to vēlētos viņa — kaut vai līdz rītausmai ar'...

Staraina ūdensroze melnā atvarā laistās,
Puisis to noplūc... Bet vārdi upmalas kārkļajos trīc:
«Kādreiz ja ilgojām dzīvi — dzīvi kā dziesmu tik skaistu,
Tagad visskaistākā dziesma dzīvei netiek vairs līdz!...

— Kādēļ gan appalvot lieki, cik viņi laimīgi abi —
Mīla tik plaša kā Gauja — tādēļ tai nerimt nekad!
Un ja šai zemē mums dzīvot, strādāt un sapņot tik labi,
Kā gan var nepārsniegt plānu jaunais traktorists tad?

... Apklusis dziesma, rims airis, laiva pie krasta stās lēnām,
Cieši sakļautām rokām mājup caur pļavām tie ies,
Un kamēr izšķirsies abi veco ābeļu ēnā,
Varbūt, ka austrumu malā diena jau sārtosies...

Vissavienības lauksaimniecības izstāde. Strūklaka «Vārpa».

Ž. Legzdīņa foto

Izcilais kazachu mednieks Džirimbajevs ar dresēto kalnu ērgli.

Ž. Logzdina foto

Klinšu ērglis — lapsu un vilku mednieks

No tālās Kazachijas uz Vissavienības lauksaimniecības izstādī kā tās dalībnieks ieradīs arī Alma-Atas apgabala, Džambula rajona Stajina vārdā nosauktā lauksaimniecības arteļa kolchoznieks b. Džirimbajevs. Viņam jau 68 gadi, no tiem 44 gadus Džirimbajevs veltījis lapsu un vilku medībām.

Savā mūžā Džirimbajevs nomedījis daudz vilku, bet vēl vairāk lapsu. Cik isti, to viņš pat neatceras.

— Stipri daudz, — viņš lakoniski pasaka.

Džirimbajevs izņem no kabatas aprakstītu lapu. Tajā ir ziņas par pēdējo triju gadu medījumiem. Jāpiezīmē, viņš medī tikai ziemā, kad zvēru ādas visvērtīgākas. Un, lūk, 1951. un 1952. gada ziemā viņš nomedījis 57 lapsas un 16 vilkus. Nākošā ziema bijusi vēl veiksmīgāka — Džirimbajevs dabūjis 65 lapsas un 18 vilkus. Arī aizvadītā ziema nav bijusi skopa — nomedītas 59 lapsas un 7 vilki.

Slavens mednieks! Bet kad Džirimbajevs stāsta par lapsu un vilku medībām, viņš piebilst:

— Vai tad viens pats es tik daudz nomedītu...

Izrādās, ka vecajam medniekam ir drošsirdīgs un veikls palīgs — klinšu ērglis, kas arī atvests uz izstādi un uzturas speciāli uzceltā lielā stieplju pinuma būrī. Tas ir spēcīgs un stalts putns. Viņa garums ir ap 80 centimetriem, spārnu platumus pāri diviem metriem. Uz galvas uzmaukta ādas «micīte», kas putnam pilnīgi aizsedz acis. Ērglis vēl ir jauns. Viņam tikai septiņi gadi un medībās tas piedalījies tikai trīs gadus.

Džirimbajevs jauno ērglīnu izņēmis tieši no ligzdas, rūpīgi audzējis un apmācījis medībām. Tagad vecais mednieks un jaunais klinšu ērglis tā pieraduši viens pie otra, ka tiklīdz audzinātais ērglim nomauc «micīti», tas pieglaužas mednieka vaigam un priecīgi klaigā.

— Kā jūs medījat? — vaicājam Džirimbajevam.

— Sēžamies zirgā, — stāsta mednieks, — vienā rokā uzmaucu biezu ādas cimdū. Izstiepu roku un uz cimda uzlieku putnu. Smags putns. Nevaram noturēt. Tāpēc pie segliem piestiprinām balstu un roku turam uz tā. Ērglis mierīgi sēd uz rokas, mīcē viņam galvā, nekā neredz un nedzird. Jājam pa kalniem, jājam pa stepēm, kur vien gadās. Jājam un jājam. Apstājamies. Nemam mīcī nost, iesvilpjamies, vilks vai lapsa bēg, ērglis ierauga. Viņš gaisā apmet nedaudz riņķus un no augšas kā bulta metas zvēram virsū. Ja gadās lapsa, nekāda liela jandaliņa nav. Ar to ērglis ātri tiek galā.

— Bet kā ar vilku? Tas taču stiprāks par lapsu?

— Ar vilku? Ar to daudz grūtāk. Ērglis liels, bet vilks vēl lielāks. Ērglis vilkam ar abām ķetnām iekeras mugurā, tas tūlīt atmet galvu un grib saķert pretinieku. Bet ērglis ar otru ķetnu vilkam pa purnu, ar nagiem acīs. Vilks kauc, ērglis kliež — aicina mūs palīgā. Vilks metas augšpēdus. Ērglis tam plosa purnu, brīžiem paceļas gaisā, sauc mūs, tad atkal liekas virsū. Mēs dzenam zirgu, cik vien var. Mums vienmēr līdzī ir mednieku duncis. Tiklīdz gadās izdevīgs mirklis, mēs ieduram vilkam ausī, un gatavs ir... Ērglis tūlīt atlaižas no vilka, nosēžas pie galvas un gaida gardu kūmosu. Mēs vilkam atplēšam muti, izvelkam mēli, nogriežam un atdodam ērglim. Kamēr novelkam ādu, ērglis savu daļu notiesājis. Tad atkal uzvelkam cimdū, ērglim uzmaucam mīcīti, uzliekam uz rokas, sēstamies zirgā un jājam tālāk...

J. Avots.

Ziloni

Zooloģiskajos dārzos vislielākais publikas sablīvējums vienmēr vērojams pie ziloņu pastaigas laukuma un baseina, kur šie milzīgie dzīvnieki stundām sauļojas smilšainajā laukumā vai veikli peldas un nirst baseina ūdenī.

Snuķaino dzīvnieku kārtai pieder divas dzīvnieku sugas: Indijas zilonis (*Elephas indicus*) un Afrikas zilonis (*Elephas africanus*). Mūsu laikos tie ir lielākie sauszemes zīdītāji.

Ziloņi pieskaitāmi izmirstošiem dzīvniekiem. To saudzēšanai Indijā un Afrikā jau ierīkoti rezervāti.

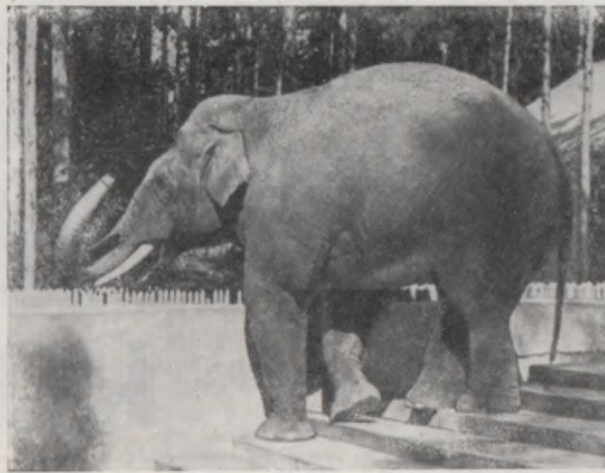
Terciārā periodā snuķaino sugu skaits bija daudz lielāks. Jau kvartārā periodā izmira auksto zemju snuķainie dzīvnieki — mamuti. Apmeklējot PSRS Zinātņu Akadēmijas Zooloģisko muzeju Ļeningradā, varam vērot padomju zinātnieku lielos sasniegumus mamutu izplatības noskaidrošanā.

Ziloņi dzīvo 20—60, pat 100 dzīvnieku lielos baros. Tie mīl daudz klejot, bet vienmēr uzturas upju vai ezeru tuvumā. Vakaros vai agri rītos ziloņi «barveža» vadībā dodas pa iemītu taku uz upi dzert.

Pelēkā āda ziloņiem gandrīz kaila, uz tās atrodam tikai ļoti retu apmatojumu. Tikko dzimušiem ziloņu mazuļiem apmatojums ir biežāks, bet vēlāk tas kļūst arvien retāks. Ziloņi ir ļoti jūtīgi pret dažādu insektu kodieniem. Lai no tiem pasargātos, ziloņi pastāvīgi cenšas ar snuķi sev uzvest uz muguras vai nu smiltis, dubļus, pat barību, kā klijas graudus, sienu, zāli, vai ap-laista sevi ar ūdeni. Krāsas ziņā reti ir baltie ziloņi.

Ziloņa svars sasniedz 4—5 tonnas, skausta augstums 3—4 metri, ķermeņa garums (no snuķa līdz astei galam) līdz 7 metri. Ziloņu kājām ir pieci pirksti, kuriem ir nagi. Ziloņiem zoodārzos nagus mēdz apgriezt, jo pēdējo atlūšana ziloņiem ļoti sāpīga un tie ilgi klibo.

Barības un priekšmetu satveršanai, kā arī dzeršanai, taustei un ožai kalpo tā garais snuķis, kas ir izstiepts muskuļains deguns kopā ar augšlūpu. Snuķa galā ir neliels ādas izliekums, kas izveidots kā jūtīgs taustes orgāns, un zilonis ar tā palīdzību var snuķi saņemt pat vissīkākos priekšmetus. Snuķa musku-

latura izveidota no aptuveni 40 tūkstošiem muskuļšķiedru kūlišu. Pateicoties tam, snuķis var locīties uz visām pusēm, tas ir sevišķi kustīgs, var izstiepties un sarauties pēc dzīvnieka vēlēšanās. Zilonis vienā paņēmienā ar snuķi iesūc apmēram 10—12 litru ūdens. Pēc novērojumiem zoodārzos zilonis diennaktī izdzer 100—120 litrus ūdens.

Ziloņiem saglabājušies no priekšzobiem tikai divi augšējie, ko tautā kļūdaini sauc par «ziloņa ilķņiem». No tiem iegūst pazīstamo ziloņkaulu. «Ilķņu» svars sasniedz 50—80 kg, to garums 2—2,5 metri. Cirkā, lai ziloņi neapdraudētu cilvēkus, «ilķņus» bieži apzāģē. Pēdējo iegūšanai senos laikos nogalināja tūkstošiem ziloņu tēviņu, jo pēdējiem «ilķņi» lielāki un garāki. Mātītēm bieži «ilķņu» nav.

Savvaļā ziloņi dzīvo apmēram 150—200 gadu, zoodārzos 50—80 gadu.

Ziloņa gaita ļoti ātra. Satrakotu ziloni nevar panākt pat visveiklākais zirgs. Vidēji ziloņi skrien 15—20 km stundā. Diennaktī pārgājienā tas spēj veikt apmēram 100 kilometrus.

Gūstā ziloņi reti vairojas. Padomju Savienībā tikai Maskavas zooloģiskajā parkā panākta ziloņu vairošanās. Ziloņu grūsnība ilgst 22 mēnešus. Mazulis piedzimst apmēram 100 kg smags un vienu metru augsts. Sākumā zilonēnam snuķis ir īss, apmēram 30 cm, un pirmajos mēnešos tas zīž ar muti, bet vēlāk sasūc pienu snuķī un pēc tam ielaiž to mutē. Snuķis zilonēnam drīz izaug un pagarinās.

Māte zilonēnu zīda, pēc Maskavas Zooloģiskā parka novērojumiem, līdz 3 gadiem. Zilonēni ātri aug un trīs gadu ve-

cumā to svars jau sasniedz 2 tonnas, bet augstums 2—2,5 metrus.

Ziloņu tēviņi aizsargā mazuļus.

Ziloņu barība savvaļā ir zāle, dažādi augi, koku lapas un lapu koku zari. Pieaudzis zilonis savvaļā diennaktī apēd līdz 600 kg zaļas zāles. Zoodārzos to kopējais barības daudzums diennaktī sasniedz 100—150 kilogramus. Rīgas zoodārzā 40 gadus vecais Indijas zilonis «Siams» saņem vasarā sekojošu barības devu diennaktī: auzas 4 kg, mieži 1 kg, putraimi (biezputrā) 8 kg, rupjmaize 8 kg, baltmaize 4 kg, dažādas saknes 15—20 kg, cukurs 1 kg, raugs 0,4 kg, sāls 50 gr, lopbarības kaļķis 0,4 kg, sīpoli vai lokī 0,5 kg, siens 36—50 kg, zāle 40—50 kg, lapu koku (apses u. c.) sloņinas 80 gab., bez tam vēl 10—20 litri dažādu zāļu tēju vai kafiju u. c.

Ziloņus Indijā plaši lieto darbā — mežu materiālu sagatavošanā, celmu raušanā, ceļu būvēs un remontos, uzkrāšanas darbos, kā nastu nesējus, jāšanā, tīģeru un citu plēsīgu zvēru medībās, arī lauku darbos utt. Ziloņi var pacelt līdz 1000 kg smagu nastu, bet to nest pa labu ceļu var tikai nelielu atstatumu. Tālākā ceļā nastas svars nevar pārsniegt 500 kg. Ziloņa izmantošanas priekšrocības darbā ir tās, ka ar to var virzīties rajonā, kur nav ceļu, arī aizaugušos džungļos un purvos, kur nav iespējams lietot citus transporta līdzekļus.

Ziloņi ir gudri dzīvnieki. Tie uzticas savam kopējam un aizsargā to. Tomēr sarniknoti ziloņi, sevišķi tēviņi, var būt arī ļoti bīstami.

A. Viksna,
veterinārārsts.

RIETUMAUSTRIJĀ

K. NEPOMNJASCIJS

(Sākums iepriekšējā numurā)

5. Nenotikušais skolas apmeklējums

No rīta mēs nolēmām iepazīties ar skolām, vēlējamies pabūt stundās, paklausīties, ko māca Zalburgas jaunajiem pilsoņiem. Austrijā man vairākas reizes nācās runāt ar skolotājiem. Daudzi lūdza nublicēt viņu vārdus presē.

— Es baidos par saviem vecākiem, — kā talsnodamies sacīja kāds jauns skolotājs.

Vīnes universitātē viņš beidzis pirms diviem gadiem. Saprotams, ka darbu viņam neviens nepiedāvāja. Vispār nevienam nebija daļas, ko viņš darīs pēc universitātes pabeigšanas.

— Es iepazīnu, kas tā tāda darba bīrža, — skolotājs stāstīja. — Tā ir brīsmīga vieta... Biju saldumu iznēsātājs, oficjants, līmēju afišas, mācījos galdnieka amatu. Tikai pavisam nesen dabūju vietu skolā.

Viņa draugiem, kas beiguši medicīnas fakultāti, galīgi nav veicies; viņi nav dabūjuši darbu un tagad spiesti meklēt laimi kaut kur Indonezijas salās.

— Vai jūs skolas skolnieki daudz zina par Padomju Savienību?

— Maz. Ļoti maz. Un tas, ko viņi zina, ir tālu no īstenības.

Pirmajā laikā, kad skolnieki jaunajam skolotājam uzdeva jautājumus, viņš uzskatīja par savu goda lietu dot godīgas un pareizas atbildes. Bet direktors, uzzinājis to, atklāti brīdināja:

— Jūs varat viegli zaudēt vietu...

Izrādījās, ka mums nokūt Zalburgas skolā nav tik vienkārši. Bija nepieciešama maģistrāta atļauja.

Provincas valdības padomnieks skolu lietās Oto Furchs bija mazliet satraukts, kad uzzināja, ka tā priekšā padomju žurnālisti.

— No Maskavas? — piecēloties viņš jautāja.

— No Maskavas.

Viņš ilgi kratīja katram no mums roku, bet apsēsties neuzcēlāja. Padomnieks skolu lietās kaut kā atgādināja mūku. Plata, gandrīz vai līdz ausīm, mute, garas rokas, sasvīdušas plaukstas. Viņš piespieda tās pie krūtīm un, joprojām smaļot, prasīja:

— Ar ko varu pakalpot?...

— Mēs gribētu pabūt kādā skolā.

— Zēnu vai meiteņu?

— Vairbūt, zēnu.

Padomnieks steidzās pie tālruņa, bet tūlīt atkal pievērsās mums.

— Vai jūs interesē kaut kādi statistiski dati?

— Nē, vienkārši skolas dzīve.

— Ah, skolas dzīve! Tiešām nezīnu, ko darīt, — viņš, nez' kāpēc, atkal paklanījās pret mums un, rokas salicis uz krūtīm, jautāja: — Bet kas tieši jūs interesē skolā?

— Ģeografijas stunda.

— Ģeografijas stunda? — Furcha kungs žņaudza rokas pie krūtīm. — Bet kas vēl?

— Vēstures stunda.

Padomnieks plaši atpleš rokas:

— Es, kungī, nevaru jums palīdzēt! Varbūt, pēc kādām dienām...

Mēs sapratām, ka padomnieks negrib mūs laist Zalburgas skolās. Būs jāapmierinās ar sarunām, satiekot ģimnazistus uz ielas.

Katru dienu ģimnazistu galvās kaj tenkas par Padomju zemi. Tomēr tas ir par maz — viņus bieži uzlūdz arī uz «kareivju vakariem». Bijušais hitleriešu ģenerālis Smitbergers nesen rakstīja: «Austrijas un Vācijas bērniem jāzina, kāpēc mēs visus šos gadus rūpīgi sargājam savus dzelzs krustus».

Neļģi pirms mūsu atbraukšanas Zalburgā notika bijušo frontinieku — artileristu tikšanās. Viņi šeit sabrauca no visām Austrijas pilsētām un Rietumvācijas. Daudzi dalībnieki parādē uzstājās hitleriešu armijas formās, ar visiem uzpīcēm un ordeņiem. Artileristu parādi pieņēma tas pats ģenerālis Smitbergers, kas tik aizkustinoši rūpējās par vācu un austriešu bērniem. Viņam blakus stāvēja Zalburgas viceburgomīstrs Donnerbergs...

Septiņus kilometrus no Zalburgas atrodas austriešu-vācu robeža. Gustavs Pichlers, valdības padomnieks kultūras lietās, priecīgi mums paziņoja, ka «mūsu acīs faktiski robeža zūd». Viņi to novērtēja kā «svarīgu demokrātisku iekarojumu». Bet daudzi zalburgdieši ir satraukti un norūpējušies par to, ka Austrijas-Rietumvācijas robeža «zūd». Viņi nesaredz tur nekā laba, ka robeža atvērta «fašistiskai literatūrai un hitleriešu ģenerāļu un virsnieku aizdomīgām ekskurcijām».

— Anšluss! — atkal no aluspagrabiem atskan kareivīgais sauciens.

Netālu no Zalburgas — Ceil-am-Zee, sapulcējās noplukušie «ērgļi» — hitleriešu «pirmās kalnu strēlnieku divīzijas» kareivji un virsnieki, kas pazīstami no viņu noziegumiem Ziemeļkaukāzā. Salidojuma dienā virs pilsētas plandījās melni karogi ar kaškrustu, pie ieejas parkā karājās milzīgs dzelzs krusts. No Minchenes uz Zalburgas atbrauca vesela koļona mašīnu. Bijušie hitleriešu ģenerāļi Kreitlers, Feileršteins un Degens apsveica Zalburgas provinces valdības galvu Klausu un tā pavadonius, parlamenta deputatus.

Par ko runā šajos salidojumos, ko tur māca austriešu jaunatnei? Devīppadsmit kareivju savienību pārstāvju fašistiskajā mitiņā Zalburgas administrācijas vadītāja vietnieks Peiers, cildinot to austriešu nopelnus, kas otrā pasaules kara laikā cīnījās hitleriešu armijā, sacīja:

— Pēdējā kara laikā kritušie austrieši parādīja mums ceļu uz brīvu, vienotu Eiropu.

Vai Viņē zina par šiem fašistiskajiem izlēcieniem? Navus jautājums! Dažas oficiālas personas, kas iepem iekšlietu ministrijā re-

dzamus posteņus, ne vien zina par tamlīdzīgiem paziņojumiem, bet pat pamudina to autorus. Iekšlietu ministrijas statssekretārs Grafa kungs, atbildot uz apvainojumiem par hitleriskās propagandas atdzimšanu, nosauca kareivju revanšistiskās savienības «par labāko garantiju mieram brīvības apstākļos». Par kādu mieru un kādu brīvību runā statssekretārs? Viss kļūst skaidrs, ja atceras Grafa pēdējo ceļojumu uz Zalburgu. Uzzinājis par fašistisko rikļurāvēju kārtējo salidojumu, statssekretārs uzskatīja par nepieciešamu izdot to ar savu klātbūtni. Grafa piemēram sekoja arī Austrijas parlamenta priekšsēdētājs Churdesa kungs.

Visam, ko saka ārlietu ministrs Figla kungs, izrādās piemīt tik maza spēja iespīesties atmiņā, ka viņš bieži atkārtojas.

— Anšlusa idejai, — nesen viņš atkal paziņoja, — ir spoka raksturs.

Tieši kā par atbildi Austrijas - Rietumvācijas robežu šķērsoja bijušais hitleriskais feldmaršāls Alberts Kesselrings. Par savām ļaundarbībām un nāvi notiesātais kara noziedznieks, kam sods pārvērsts mūža ieslodzījumā, — parādījās Zalburgā un Tirolē, lai aktivizētu «kareivju savienību» darbību.

Daudzi Austrijas godīgie cilvēki bija pārsteigti, ka šis «spoks» asiņaina feldmaršāla izskatā parādījās Austrijā. Atbildot sabiedrības protestiem, iekšlietu ministrs Helmers paziņoja, ka Kesselrings ieradies Austrijā likumīgi, jo, kā saka — viņa pase esot pilnīgā kārtībā...

Grūti iedomāties vēl neįēdzīgāku atbildi. Kesselringa pase — tā nav Bonnas izdots pāpīrs, nē, tā ir asinīm slācītās ielas Koventrā, Minskā un Ļeņingradā, tā ir itaļu strādnieku kapi, kurus nošāva pēc viņa pavēles, tā ir poļu un krievu sādžu pelni.

— «Legenda», — tā saka par anšlusu daži austriešu darbinieki. Iespējams, bet vai Vīnes ministri lasa savus laikrakstus? «Arbeiter-ruf» — «Neatkarīgo savienības» orgāns, kas, kā zināms, ir viens no aktīvākajiem piekritējiem Austrijas pievienošanai Rietumvācijai, — apstiprina, ka austriešu tauta nav vairāk nekā «septiņi miljoni vācu nacionālītes cilvēku, bet viņu valstiskāi patstāvībai nav nekāda jēga un tā ir tīri formāla. Austrijas valstiskāi patstāvībai — pēc avīzes domām, — būs jēga tikai tad, kad mēs sapratīsim, ka Austrijai jāizpilda ģermaņu un eiropeiešu uzdevums». Un tālāk: «Austrijai ir jāpiekopj ģermaņu kopēja politika».

Progresīvā Austrija bija dziļi satraukta par tirolešu grupas, bijušo hitleriešu kareivju, braucēnu uz Bonnu, lai izdarītu revansu Rietumvācijas prezidentam Heisam. Pēc šī brauciena Rietumaustrijas presē aizvien biežāk sāka parādīties paziņojumi par Hitlera tanku, artilerijas un aviācijas divīziju bijušo karotāju salidojumiem. Visu šo darbu vada fašistiski centri, kas cieši saistīti ar tā saucamo Rietumvācijas «tradīciju

savienību» un «vācu kareivju savienību», kuru vadītāji aicina vāciešus mācīties «savu tagadējo uzdevumu izpratni prūšu militarisma vēstures pieredzē».

Rietumāustrijā mēs bieži vien dzirdējam vienkāršo ļaužu rūgtuma pilnos vārdus par to, ka no viņiem atkal grūti iztaisīt vāciešus, kā to centās izdarīt Hitlers!

— Tomēr tagad nav 1938. gads! — saka austriešu darbaļaudis.

6. Tiroles ielejā

Būtu labi nokļūt Insbrukā līdz ar gaismu. Bet klusie ezeri mežiem klātajos kalnos ir tik skaisti, un tik glezaini ir straujie ūdenskritumi un arī pati kalnu pāreja ar tās bezgala dziļajām aizām, straujiem ceļiem kāpumiem un nolaidēm, ka mēs bieži izkāpjām no mašīnām, un dabas skaistuma savaldzināti, ilgi stāvam.

Kalnu galotnes klātas ar sniegu, bet nogāzes pat ziemā rotājas ar mežu dzelteno un zaļo krāsu. Debesis pavirsam bālas, it kā tās būtu visu savu krāsu atdevušas zemei.

Kalnu mīļiepi salīduši cits pie cita un aizsedz debesis. Innas ielejā vēl bija gaišs, bet šeit, pārejā, četros dienā jau ir bleza krāsā. Pēdējā nogāze. Nepieciešams aizdedzināt prožektorus. Pa labi — bezdibenis, pa kreisi — pasakaīna skaistuma mežs. No tumsas prožektoru gaismā pēkšņi iekļūst malkas cirtēja varenā figura tiroliešu cepurē ar spalvu...

Akuratas mazas pilsētiņas un ciemati ar baznīcu torņiem un senām pilīm. Jā, tā ir tautas dziesmās apdziedātā Austrijas Tirole.

Jau sen, sen tā vilinājusi šurp turistus no Itālijas, Vācijas, Šveices un arī Austrijas. Pēdējos divos trijos gados viņi ierodas daudz mazāk.

— Nu, sakiet jūs paši — kas paliks manās istabās, — sarūgtināts saka viesnīcas saimnieks, — uzzinājis, ka viņam blakus atrodas amerikāņu sprāgstvielu noliktava?

Mēs ieradāmies Tirolē, kad šī Austrijas kalnainā province pārdzīvoja satraukuma pilnas dienas. Franču daļas atstāja Tirolē, bet viņu kazarmas, militārās barakas un mācību laukumus steidzās ņemt žandarmērija, ko šeit sauc par «melno armiju». Bez tam, kā ievērojuši vietējie iedzīvotāji, uz ceļiem jūtami palielināties amerikāņu militāro mašīnu skaits. No mājas uz māju lido vēstis, ka amerikāņi paplašina un pastiprina savas nometnes. Tirolēši atklāti stāstīja par savām bailēm, ka Insbruka, viņu galvaspilsēta un lepnums, nekļūst par otru Zalcburgu.

Bet ir arī tādi, kas šodien Tirolē jūtas apmierināti. «Melnā armija» saņēmusi ne tikai jaunās plašās kazarmas, tai nodoti hitleriskās armijas reglamenti, kareivju kalendari, rokasgrāmatas, kartes un citi tamlīdzīgi mācību piederumi, kas iegūti savā laikā Austrijā kā trofejas. Vai var iedomāties vēl skaidrāku «tradīciju pēctecības» simbolu?

Arī dažādās «bijušo kareivju sadraudzības» jūtas labi. Tās nekaunīgi paziņoja, ka tieši tās ir vienīgās likumīgās tiroliešu nemiernieku varoņa un vadoņa Andreasa Hofera tradīciju mantinieces, kurš 1809. gadā uzvarēja bāvariešus kaujā pie Izelas kalna.

— Tā ir nekaunība, izmantot Hofera cildeno vārdu Austrijas aptraipīšanai, — saka Insbrukas iedzīvotāji.

Bet ko tas nozīmē viltus patriotiem, kas apgalvo, ka Tirole ir tuvāk Bonnai nekā Vīnei!

Pirms nelīga laika Zalcburgas iedzīvotājs Hanss Rīdels veica vairākus braucienus pa Tirolē, pie kam tālu ne turstīstīkos mērķos. Par šo, kā viņu iesaukuši, mazo kapteinī Insbrukā runā ar neslēptām nēvām. Ietekmīgi ļaudis Zalcburgā uzdeva

viņam organizēt Tirolē, Zalcburgā un Rietumvācijā dzīvojošo bijušo tankistu saīdojumu. Bija iecerēts sapulcināt visus bijušo 47-tā, 55-tā, 85-tā un 95-tā bruņutanku pulku kareivjus, kas ietilpa vienā no hitleriskajiem korpusiem. Lai cik dīvalni, kapteiņa rokās atradās visu šo karaspēka daļu bijušo kareivju... adreses. Nav šaubu, ka tās bija saņemtas no «pirmā leģiona» vai «Vācu kareivju savienības» kancelejas, kura aikalīgi izstiepja savas rokas pēc Austrijas. Pie ikviena no saviem bijušajiem dienesta biedriem kapteinis griezās ar maigu vēstījumu, kurā ierosināja satikties, lai «atcerētos biedrus, kas krituši Krievijas kļūjumos». Par satikšanās vietu bija ierosināts izvēlēties mazu tiroliešu pilsētiņu — Rufšteinu. Norunātajā dienā Zalcburgā bija pasūtīti autobusi. Ar naudu kapteinis neskopojās. Tomēr autobusus — nevajadzēja. Progresīvajā Tirolē laikrakstā parādījās raksts «Kapteinis atnāca — kareivji palika mājās». Jā, daudzi bruņutanku pulku bijušie kareivji neatsaucās uz Hansa Rīdela kareivīgo saucienus. Restoranā, ko rotāja «dzelzs krūša» emblema, sapulcējās cilvēku četrdesmit. Pēc tam, kad bijušie hitlerieši bija pielūguši dievu, sāka uzstāties oratori. Vismazāk runāja par kritušajiem.

— Mums jāskatās nevis atpakaļ, bet uz priekšu! — kiledza mazais kapteinis.

Citi oratori aicināja darīt visu, iespējamo un neiespējamo, lai tuvinātu jauna anšlusa dienu. Viņu runas caurstrāvoja revanša un naida gars.

— Pārāk maz zinām, kas notiek Tirolē, — raksta Vīnes progresīvās avīzes. Un tā ir taisnība.

Paātrināta militārā celtniecība, ceļu un galveno tiltu sagatavošana uzspriecināšanai, daudzu jaunu noliktavu ierīkošana apbruņojumam un degvielām — tas viss rada tiroliešos nemieru.

— Pēdējā laikā saplerus mēs redzam vairāk nekā turistus, — ar rūgtumu saka Insbrukas iedzīvotāji.

Dažam labam no mantīgo valdības nepatīk šādi asumi. Viņi grūbētu apklusināt trauksmainās vēstis, kas laiku pa laiku iekļūst presē. Pirms četrus mēnešus Berlīnes apspriedes sākuma Austrijas iekšlietu ministrijas statssekretārs Grafa kungs centās noķengāt presē publicētos faktus, kas atklāja miera ienaidnieku Tirolē istos mērķus. Viņš nosauca šos faktus par «apzinīgi izplatītiem meliem». Vai tas tā?

Mums gadījās braukt cauri Loferai — vienai no Austrijas skaistākajām vietām. Nelielo kurorta pilsētiņu aizsarga no viņiem augstu kalnu siena. Vecie iedzīvotāji stāsta, ka senāk apkārtnē Loferai jebkurā gadalaikā varēja redzēt cilvēkus ar mugursomām, uz velosipediem vai kājām ejot. Uz šejieni brauca turisti no visas Eiropas. Bet tagad uz ceļa krustojuma Loferas tuvumā mēs satikām žandarmu, kam rokā divi karodziņi. Cauri Loferai traucas turpu un atpakaļ tik daudz militāro mašīnu, ka radusies nepieciešamība šeit nolikt speciālu regulētāju. Katru dienu uz Loferas plakankalna ceļa var redzēt amerikāņu mašīnas ar jau pieminēto sarkano uzrakstu «Explosive» — sprāgstviela. Visas šīs mašīnas iet uz Tiroles centru, bet no turienes dodas uz Loferu, kur būvē milzīgas militāro materiālu apakšzemes noliktavas...

Pirms vairākiem gadiem man iznāca Maskavā saruna ar Austrijas delegātiem, ar kuriem es veicu kopēju braucieni pa Padomju Savienību. Katra diena mūsu viesiem no Austrijas, runājot viņu vārdiem, bija brīnšķīgu atklājumu diena. Viņi maz zināja par mūsu padomju Istenību; tāpēc viss, burtiski viss viņus iepriecināja un pārsteidza. Sā brauciena laikā viņi bieži pieminēja Vīni, Zalcburgu, Tirolē. Par pēdējo viņi runāja ar bažām. Tajās dienās miera ienaidnieki, uzdomāties par Austrijas draugiem, tikko kā sāka izvilkt no archīva Hitlera veco plānu par Tirolē pārvēršanu «Alpu cietoksni». Vienkāršo austriešu — zinātnieku, strādnieku, rakstnieku vārdos kopā ar nemieru bija jūtama arī slēpta cerība, ka, lai arī par šo Alpu cietoksni daudz runā un raksta, tomēr nebūs tādu, kas šo velnšķīgo Hitlera plānu iedrošināsies realizēt šodien.

Bet, braucot pa Tirolē ceļiem, mēs redzējām, kā šo plānu piepilda. Pirmā vēsts, ko mēs dzirdējām, atbraucot Insbrukā, stāsta par amerikāņu okupācijas karaspēka inženierdaļu plašu darbību. Izrādās, ka amerikāņu kara inženieri nesen pieprasījuši Insbrukas kopienas padomei uzbūvēt jaunas labas komunikācijas starp divām amerikāņu nometnēm Tirolē — Reichenavu un Artcl-Rumu, pie kam... uz tiroliešu rēķina.

Ja jūs ieteisiet Insbrukas kopienas padomei, tad arī šeit dzirdēsiet sarunas par militārām nometnēm. Reichenavā nesen uzceltas tanku remontdarbnīcas. Turpat ceļ ar simts dzīvokļus amerikāņu virsniekiem un apakšvirsniekiem. Var rasties jautājums: kāda daļa gar visu to Insbrukas kopienas padomei, kas ir tīri civila iestāde? Atbilde skanēs — visviešākā. Kopienas padome gan labprāt nenodarbotos ar šīm lietām, tomēr vienā no nesenajām apspriedēm dienas kārtībā uz okupācijas varas pieprasījumu bija uzņemts punkts par jaunu baraku celtniecību amerikāņu daļām. Jaunā ceļa būve starp Insbruku un Matrai-am-Brenner izmaksāja trīsdesmitmiljonu šilpņu. Civiliedzīvotājiem ceļš ir pilnīgi nevajadzīgs, tam ir tikai tīri militāra nozīme. Pēdējā laikā Tirolē uzcelts ne viens vien tāds ceļš.

Austrijā joprojām turpinās bezdarbs. Pieaug bezdarbnieku skaits mākslinieku aprindās. Pieredzes bagātī mūziķi nevar atrast nodarbošanās. Attēlā: bezdarbnieks — muzikāls profesors.

TASS fotokronika

7. Vai kalnus drīkst fotografēt?

Vispirms mazā vilcienā, bet pēc tam ceplīnam līdzīgā plekarens gaisaceļa vagoniņā mēs paceļamies uz vienu no visaugstākajām virsotnēm, kas ieskauj Insbruku. No šejienes redzama visa Tirole, Brennera slavenā pāreja, Itālijas Alpi, Dienvidvācija. Grupa itāliešu, kas paceļas kopā ar mums, skaļi priecājas par gleznaino peizažu. Kāds no viņiem pīlēk fotoaparatu pie acīm, gribēdams piemīnāt izdarīt uzņēmumu, bet mūsu gids neiesaka to darīt. Izrādās, ka tieši uz to pusi atrodas Reichenava, bet tieši tur, kā visiem Tirolē zināms — amerikāņu militārā nometne.

— Bet kalnus drīkst fotografēt? — itāliešis ar ironiju jautā. — Vai arī tie ir militāri objekti?

Viņš, varbūt, neiedomājās, cik tuvu bija patiesībai, izsakot šo minējumu. Daudzas tiroliešu Alpu alas numurētas, jo tajās iebūvētas amunicijas, sprāgstvielu, lādīņu un patronu noliktavas. Kalni, brīnišķīgie Alpu kalni — tagad tiem visiem doti šifrēti nosaukumi...

Tirolieši ar nožēlām runā, ka viņu nova-

zināja par notiekošo. Tie rakstīja, ka tiesas process pret zemniekiem, kas aizstāvēja savu zemi, «nenotiks tikai tāpēc, ka tas nodevētu par vēl vienu pierādījumu Tiroles sagatavošanai karam».

Sekmīgi rīkojās arī Navisas kopiena. Senenis šīs kopienas zemnieki cīnījies, lai uz viņu akmeņainās zemes vairāk izaugtu. Tagad viņiem nācās cīnīties par pašu zemi, jo okupācijas štabi tur bija nolēmuši atkal kaut ko būvēt militārām vajadzībām.

— Mēs nepieļausim uz kopienas zemes nekādu militāru celtniecību — paziņoja Navisas zemnieki.

Municipālie padomnieki atbalstīja zemniekus un vērsās ar iespaidīgu vēstījumu pie provinces valdības.

Viņi rakstīja, — ja okupācijas vara neliks zemniekus mierā, tad viņi vērsīsies pie visas Austrijas. Un atbraukušajiem sapieriem un inženieriem nācās atkāpties.

Mazas kopienas zemnieki izrādījās stiprāki par rietumu okupācijas varu, stiprāki par atlantisko štabu, kas gribēja rīkoties ar viņu zemi...

Tirolē darbaļaudis no sirds priecājās par zemnieku uzvarām. Tiem, kas grib Tirolē pārvērst par kara bastionu, gribot negribot

jūs zināt, es biju Padomju Savienībā. Kad saņēmu austriešu-padomju draugu biedrības ielūgumu apmeklēt jūsu zemi, daudzi mani apskauda. Daži atrunāja. Viens otrs prasīja — vai nav riskanti? Šajā jautājumā nav nekā negaldīta, jo no Tiroles uz Maskavu tik bieži nebrauc. Es lasīju mūsu laikrakstos par Maskavu daudz pretrunīga, tāpēc nolēmu apskatīt Padomju Savienību savām acīm.

Mēs uzmanīgi klausāmies Vilhelmu Tepstu, un uzzinām sīkāk par viņa ceļojumu. Visu ceļu no Maskavas līdz Insbrukai viņš mokoši domājis par to, vai tam atļaus uzrakstīt un nodrukāt tainību par Padomju valsti. Viņš atcerējies «Tiroler Tageszeitung» redaktora vietnieka Manfreda Nolera braucieni uz Savienotām Valstīm. Atgriezies no aizokeana zemes, Nolars publicēja laikrakstā divdesmit rakstus, kuros sīki aprakstīja savus iespaidus. Saprotams, doktors Tepsts nebija tik naivs, lai iedomātos, ka arī viņam iespaidis divdesmit rakstus.

«Neatkarīgie» laikraksti Rietumos ļoti bieži pavisam nav neatkarīgi! Tomēr viņš cerējās, ka kaut ko varēs uzrakstīt par PSRS arī savam laikrakstam...

— Tomēr Insbrukā atteicās iespiest manus rakstus, — doktors saka. — Izņemot vienu progresīvo laikrakstu, kur pagaidām parādījusies pirmā isā intervija.

Viņš aplūka. Tā skatiens no jauna pārslidēja aploksnē, kas gulēja uz galda.

— Kas bija rakstīts jūsu intervijā?

— O, par nožēlošanu, ļoti maz. To nodeva salikšanai pēdējā brīdī. Tajā bija tāda fraze: «Padomju Savienībā man bija iespēja satikties ar tiem cilvēkiem, ar kuriem es gribēju satikties, un brīvi runāt ar tiem par jebkuru jautājumu».

Nākamajā dienā, kad doktors Tepsts ieradās savā redakcijā, šefredaktors Antons Klotzs uzdevis viņam tikai vienu jautājumu:

— Jūs to sacījāt? — viņš parādījis laikrakstu, kur bijusi iespiesta intervija. — Es neticu, ka jūs to sacījāt, Vilhelm, — tas mēģinājis izdabūt vēlamo atbildi.

— Nē, šef, — Vilhelms Tepsts atbildējis, — tie ir manī vārdi, punkts punktā.

Antons Klotzs pagriezies Tepstam muguru. Nu, ko lai dara, šefs nav apmierināts. Gadās taču! Nākamajā dienā doktoram Tepstam no jauna likts saprast, ka viņa turpmākais darbs laikrakstā «atkarīgs no viņa paša». Pirmkārt, viņš varot noliegt jau publicēto interviju.

Otrkārt, viņam piedāvājot nolasīt publiskus referātus par padomju dzīvi. Daudz būs atkarīgs no tā, kādu iespaidu radīs šie referāti. Tas bija pietiekami nepārprotams norādījums. Viņam atstāja pakāpdurvītiņas; ja Tepstam iegribētos atkāpties — viņam tas vēl būtu iespējams.

Doktors savu referātu nolasīja. Zāle bija pārpildīta. Viņam uzdeva daudz jautājumu, izraisījās diskusija. Nākamajā dienā referātu atkārtāja.

— Es pastāstīju patiesību par visu, ko redzēju. Un vai maz citādi varēju? — Šis jautājums, šķiet, bija vairāk domāts doktora dzīves biedrei nekā mums.

Jā, viņa ir vienīgā prātīgā, ka tieši tā ir bijis jābūt. — Vienā vārdā, — doktors turpina, — manam šefam līdz vakardienai bija iespēja gūt pilnīgu priekšstatu par manām pozīcijām. Šodien neilgi pirms jūsu atbraukšanas es saņēmu šo vēstuli.

Doktors atkal papņēma no galda aploksnī un pasniedza mums. Vēstule ar Antona Klotza parakstu bija uzrakstīta visizmeklētākās izteicienos. Tā sākās ar vārdiem: «Godājamais doktora kungs...» Tālāk mēs izlasījām sekojošo: «Par dzīļu nožēlošanu, pēc astoņpadsmit gadu ilgas sadarbības esmu spiests saraut ar jums sakarus, jo starp lasītājiem radies priekšstats, ka Jūs pārāk aktīvi nostājaties par draudzību ar Padomju Savienību. Tas padara mūsu kopējo darbu neiespējamu. Dzīļi cienīdams, šefredaktors Antons Klotzs». Pa kreisi bija piezīme: «Par saņemšanu apstiprināt».

— Ļoti maiga vēstule, vai ne? — ar ironisku smaidu prasīja doktors Tepsts. — Tomēr tā man palīdzēja daudz ko noskaidrot un izprast.

Un pēc pauzes:

— Tas man ir gods — saņemt tādu vēstuli!

Austrijas valdība izlieto lielus līdzekļus policijas uzturēšanai, bet maz — tautas izglītībai. Policijas skolām ceļ jaunās ēkas, bet bērniem jāmācās pussagruvušās. Attēlā pa kreisi: pussagrauta skolas ēka zēniem un meitenēm Vinē. Pa labi — policijas skolas ēka, kuru kapitāli atjauno TASS fotokronika

dā pēdējā laikā parādījušies daudz jaunu ļaužu, kuriem neinteresē skaudrais kalnu un ieleju skaistums.

Profesoram Heinricham Brandveineram nācās šos faktus atzīmēt savā referatā Austrijas miera padomes sesijā, kas notika Insbrukā.

«Tirole kļuvusi par provinci, — viņš sacīja, — kurā pēdējā laikā veikti nopietni pasākumi militarizācijai un kara sagatavošanai».

Ne gadījuma pēc tieši Tirolē miera kustība guvusi plašu vērienu. Insbrukas iedzīvotājiem vēl atmiņā notikumi, kas izraisījās pirms diviem trim gadiem Kšnicāles ielejā, kā arī Navisas un Mimingas kopienās.

Okupācijas vara, kas centās tajā laikā konfiscēt Kšnicāles ielejā zemniekiem zemi militāriem mērķiem, — uzdūrās noteiktai pretestībai. Zemnieki sapulcējās un pieņēma protesta rezolūciju. Tas pats par sevi jau bija nopietns solis — viņi negribēja akli padoties to gribai, kas gatavo Tirolei «Alpu cietokšņu» likteni. Pēc tam zemnieki aizsūtīja delegāciju pie provinces valdības un tieši pie okupācijas karaspēka štaba. Par atbildi šai zemnieku rīcībai uz konfiscētā zemes gabala robežas parādījās apbruņotu ļaužu vienības. Zemnieki tās aizdzina no sādžas, sakot: «Mēs paši apsargāsim savu zemi». Pēc tam dažus zemniekus arestēja. Viņus gribēja sodīt, bet neuzdrošinājās; process plevērstu uzmanību tam, ko labāk turēt noslēpumā. Tomēr progresīvie laikraksti uz-

nākas tagad rēķināties ar to, ka iedzīvotāji grib savu kalnaino provinci pārvērst par miera bastionu.

8. Ciemos pie doktora Tepsta

— Lab-dien, draugi! — lēnām krievu valodā saka doktors Vilhelms Tepsts, apsveicot mūs pie savas mājas sliekšņa Insbrukā.

Doktors nesēn kā atgriezies no sava brauciena pa Padomju Savienību un priecīgs, ka var demonstrēt savus panākumus krievu valodas apgūšanā.

Līdz satikšanās brīdim mēs par Tepstu zinājām maz. Viņš nesastāv nevienā Austrijas partijā. Viņš ir mācību spēks Insbrukas tirdzniecības akadēmijā un vienlaicīgi darbojas tā saucamajā «neatkarīgo» laikrakstā «Tiroler Tageszeitung».

Mājas tēvs cenšas izlikties jautrs, vienmēr joko. Bet ja ieskatās un ieklausās viņā uzmanīgāk, tad var ievērot — doktoram Tepstam nav šodien pārāk liksmi ap sirdi. Jā, un arī viņa sieva, nez' kāpēc, klusē un ir tik divaina. Vai tiešām doktors ir iepriecināts par mūsu vizīti? Vai, varbūt, ir kaut kas noticis šajā Insbrukas klusās ielas klusajā mājā? Gribas dabūt atbildi uz šiem jautājumiem, un mēs sākam ar to, ka palūdzam doktoru pastāstīt par sevi.

Doktors Tepsts paņēma no galda aploksnī un, neatvēris to, noliek atpakaļ.

— Sākšu ar galveno, — viņš saka. — Kā

Sēņu nozīme un izmantošana uzturā

Sēnes pēc savas uzbūves un vairošanās veida pieskaitāmas zemāko sporauģu klasē. Tās aug un vairojas uz trūdošām organiskām vielām, dažreiz parazitē uz augiem vai dzīvo ar tiem simbiozē. Vairums ēdamu sēņu atrodas simbiozē ar noteiktiem augiem, kā, piemēram, bērslapes — ar bērziem, apšu bekas — ar apšēm utt. Sēņu ķīmiskais sastāvs leņķveidīgi atšķiras no citu augu sastāva un ir atkarīgs no sēņu sugas. Tā, piemēram, slāpekļaino vielu daudzums svārstās no 1,48% (sviesta bekās) līdz 5,39% (baravikās). Sēnēs leņķveidīgu sastāvdaļu sastāda olbaltumvielas, pārējās ir aminoskābes un ekstraktvielas. Tauri sēnēs atrodas lipoida lecitīna veidā, kuram liela nozīme ir vielu maiņā; to daudzums svārstās no 0,27% (sviesta bekās) līdz 0,76% (rudmiezēs). Oglhidratu sēnēs nav daudz, tie sastopami vieākārās cukura, cietes-glikogēna un disaharīda treģalozes veidā. Sēņu celuloze, t. s. fungīns atšķiras no parastās — ar slāpekļa saturu. Bez slāpekļa saturošām ekstraktīviem sēnēs atrodas no 0,9% līdz 2,8% bezslāpekļaino ekstraktīvu, bez tam vēl spirts-mannīts, skābeņu, ābolu, citrona un vīnskābes kalija un kalcija sāļi. Visas šīs vielas kopā piešķir sēnēm īpatnēju, augsti vērtījamu smaržu un garšu. Par sēņu vitamīnu saturu jāatzīmē, ka visvairāk tajās atrodas PP vitamīns no 45 mg% (lāčpurnos) līdz 103,0 mg% (bērslapēs).

Sēnēs sastopami arī citi B grupas vitamīni, bez tam nelielos daudzumos C, A un D vitamīni. Liela nozīme ir sēņu fermentiem. Sēņu ķīmiskais sastāvs atkarīgs ne tikai no sēņu sugas, bet arī no to vecuma, augšanas apstākļiem un citiem faktoriem. Tā jaunās sēnes vērtīgākas par vecām un sēņu cepurītes — par sēņu kātiem. Visumā organisms no sēņu uzturvielām var izmantot tikai 68%. Ja labāk sēnes sasmalcinātas, jo vairāk organisms tās izmanto.

Atkarībā no uzturvielu saturu un garšas īpašībām sēnes var iedalīt 3 grupās:

- I baravikas, rudmīses, kriemīdas, ķerveļi
  - II Apšu bekas, aitu bekas, sviesta bekas, vilniši, šampinjoni, istās celmenes.
  - III Makavīcas, bērslapes, galienes, alksneses u. c.
- PSRS teritorijā atrodamas ap 300 ēdamu sēņu sugu, no kurām uzturā izlieto tikai apmēram 50 sugu. Tik vērtīgu, kā, piemēram, čigānu sēni, kas lielos daudzumos sastopama mūsu mežos, pazīst un uzlasa tikai nedaudzi. Tāpat vairums sēņotāju palet garām saulsarga sēnei, šampinjoniem un daudzām citām. Bieži neļaus arī tādās sēnēs kā alksneses, uzskatot tās par ļoti mazvērtīgām, tomēr jāatceras, ka kopā ar citām sēnēm, īpaši marinētā veidā, šī sēne nebūt nav tik sliktā.
- Iepērkot sēnes tirgū, jāraugās, lai tās būtu svaigas, nesavītītas, tās nedrīkst būt saspiestas, tārpainas, aplīpušas ar smiltīm, sūnām un skujām.
- No meža vai tirgus mājās pārnestas sēnes ātri jāpārstrādā, lai tās nesabojātos. Sēnes vispirms pārļaus un sašķiro. Lielām sēnēm kātiņus nogriež līdz cepurītes pamatam. Sviesta bekām parasti novēl no cepurītes glumo plēvi, lai ēdiens no tām nebūtu gļotains. Tālāk baravikas, apšu bekas un citas bekas saliek šietā

un 2-3 reizes aplaista ar vārošu ūdeni, pārējās sēnes 2-3 minūtes vāra. Šampinjonus var tieši cept vai sautēt bez iepriekšējās apvārīšanas. Pēc karstaš apstrādāšanas sēnes vēlreiz skalo un šķiro pēc lieluma.

No sēņu ēdieniem ir ieteicami šādi mazāk pazīstami:

BARAVIKU-TOMATU SAUTEJUMS 1 PERSONAI

Baravikas — 200 g, sviests — 10 g, sipoli — 10 g, tomāti — 100 g, sāls, pipari — pēc garšas, milti — 3 g, skābs krējums — 15 g, pētersiņu zaļumi, dilles — 3 g.

Applaucētas baravikas, apšu vai citas bekas sagriež plānās šķēlītēs un apcep sviestā kopā ar sasmalcinātiem sipoliem. Apceptās sēnes pārķaisa ar miltiem, pieliek daiviņas sagrieztus tomātus un, kad tie sāk izjukt, pieliek sāli un piparus, kā arī skābu krējumu. Ēdlienu pasniedz ar vārtiem vai ceptiem kartupeļiem, pārķaisa ar sasmalcinātiem zaļumiem. Daļu sēņu šini ēdienā var atvietot ar gabaliņos sagrieztiem un sviestā apceptiem krūmi ķirbjiem, kurus pievieno sēnēm gatavošanas beigās.

SĒŅU-BALTMAIZES SACEPUMS 1 PERSONAI

Sēnes (dažādas) — 150 g, baltmaize — 75 g, ola, sviests — 10 g, sipoli — 10 g, sāls, pipari — pēc garšas, skābs krējums — 10 g, pētersiņu zaļumi — 5 g, rīvmazze veidnes izkalsīšana.

Nobriedušu baltmaizī atbrīvo no garozas, smalki sagriež, pārlej ar vārošu pienu un, kad tā izmirkusi, sastrādā ar koka karoti. Pēc tam masai pievieno ar sipoliem saceptas sēnes, skābu krējumu, olas dzeltenumu, sasmalcinātus pētersiņu zaļumus, sāli, piparus un beigās leclā saputošu olu baltumus. Masu pilda leļaukotā, ar rīvmaizi izkalsītā veidnē, pārklāj ar sviesta piclūnām un apmēram pusstundu cep cepeškrāsnī. Pasniedz karstu ar tomātu mērci vai kausētu sviestu.

SACEPTAS BARAVIKAS AR KRĒJUMA MĒRCI 1 PERSONAI

Baravikas vai apšu bekas — 200 g, sviests — 10 g, krējums — 100 g, kviešu milti — 5 g, siers — 5 g, pētersiņu zaļumi — 3 g.

Applaucētas baravikas sagriež plānās šķēlītēs, saliek leļaukotā pannā un pārlej ar krējuma mērci (gaiši dzeltenī apgraudzētus miltus samaisa ar nedaudz ūdens, savieno ar krējumu un uzvāra), pārķaisa ar sarīvētu sieru un 10-15 min. cep cepeškrāsnī. Pasniedzot galdā, pārķaisa ar zaļumiem, ēd ar saustiem kartupeļiem.

SĒŅU SALATI ETIĶI 1 PERSONAI

Sēnes — 200 g, sipoli — 25 g, lauru lapas, virčas, krustnagliņas, etiķis — pēc vajadzības.

Salātiem izlieto novārtas vai noplaucētas sēnes. Mazas sēnes izlieto veselas, lielākas sagriež 1 pirksta biezās šķēlītēs. Sēnes iesāla uz 1-2 dienām, pēc tam noskalo un stīkla burkā liek kārtiņām ar rīpiņas sagrieztiem sipoliem un garšas vielām. Virsū uzlej etiķi, lai sēnes būtu apģemtas. Līdz lietošanai jāpatur 2-3 dienas. A. Viksna

Namamātēm ābolu laikā

Ābeles ir visplašāk audzētie augļi kokl un ābolu — vieni no leņķveidīgiem augļiem.

Nogatavojušos ābolu garšu nosaka samērā augstais cukuru daudzums (8-13%) un organiskās skābes (ābolu, citrona u. c.) (ap 0,6%). Vēl ābolu ķīmiskā sastāvā ietilpst ūdens (ap 85%) un nelielos daudzumos arī pektīnvielas, tauki, miecvielas, celuloze, olbaltumvielas u. c. No vitamīniem ābolos visvairāk ir C vitamīns (100 g ābolos 5-10 mg; vairāk nekā citas šķirnes C vitamīnu satur «Antonovka»). Salīdzināšanai atzīmēsim, ka tajā pašā daudzumā zīlenēs ir 25 mg C vitamīna, dārzeņos — 30-60 mg, pilādžos — 45-60 mg, upenēs līdz 360 mg, mežrozū augļos līdz 4750 mg; cilvēkam nepieciešamā C vitamīna dienas deva ir vidēji 50-100 mg. Nelielos daudzumos ābolā satur arī A vitamīnu (karotīns) un B1 vitamīnu. Ja arī vitamīnu saturu ziņā ābolā nav sevišķi bagāti, tad viņu priekšrocība ir tā, ka no visiem mūsu republikas augļiem tie visilgāk uzglabājas svaigi, ir aromātiski, ēstgribu veicinoši. Āboli viegli sagremojami, veicina gremošanu organu darbību.

Ābolos ir oksidējoši fermenti, kas sašķēļ C vitamīnu. Tāpēc nomizots, sasmalcinātos ābolos C vitamīna saturs stipri samazinās. Tāpat, lietojot ābolus kopā ar citiem augļiem vai dārzeņiem, tiek oksidēti pēdējo C vitamīns. Tādēļ no vitamīnu saglabāšanas viedokļa ir nepareizi, piemēram, skābēt kāpostus kopā ar āboliem ziemas vajadzībām. Tagad, rudenī, kad C vitamīna saturs produktos ir pletiekošs, āboli ir vērtīgs palīgs namamātēm ēdenu garšas uzlabošanā un dažādošanā. Tālāk sniegsim dažas mazāk lietotas receptes ābolu ēdenu sagatavošanai. Samēri doti 4 personām.

PIENA-ĀBOLU ZUPA

Piens — 2 l, āboli — 800 g līdz 1 kg, cukurs — 200-300 g (olu dzeltenumi — 2 gab.).

Āboli šai zupai labākie ir skābie, ja lieto saldus, tad jāņem lielāks daudzums. Ābolus nomazgā (var arī mizot), pargriež gareniski uz pusēm, izgriežot

cietās sēklotnes daļas, sagriež 8-10 ceturksnišos, liek aukstā plēnā un vāra. Karsējot ābolu skābes sarecina piena olbaltumvielas biežplēnam līdzīgos kunkulos, kuri ir ļoti garšīgi. Kad zupa karsta, liek pēc garšas cukuru, vāra dažas minūtes, kamēr ābolu vēlamā mīkstumā, piens sarecējis kunkulos un šķidrums dzeltenīgi dzidrs. Padzīsušai zupai pēc vēlēšanās var pievienot ar zupas šķidrumu nedaudz atšķaidītus svaigus olu dzeltenumus. Ed nedaudz siltu saldā ēdienā. Šī zupa ir garšīga, ātri pagatavojama un ieteicama katrai namamātei.

ĀBOLU UZPŌTENIS

Odens — 1 litrs, āboli — 500-600 g, manna — 120-150 g, cukurs — pēc garšas, citrona miziņa.

Skābus ābolus nomazgā, nomizo, sagriež sīkos gabaliņos, izņemot sēklotnes daļas, liek ūdenī un vāra, pēc vēlēšanās pievienojot citrona miziņu. Kad āboli sašķīduši, liek cukuru, pieber manna un uzbriedina pa šķidrā putriņā. Atzēsējot masu saujai gaišu un putainu. Pēc vēlēšanās vārot var pievienot nedaudz sabrūnīnātu cukuru. Pasniedz ar pienu vai vaniļas mērci.

ĀBOLU PUTAS

Āboli — 1,5 kg, cukurs — pēc garšas, olu baltumi — 2-4 gab. Ābolus nomazgā, nomizo, pargriež uz pusēm, izgriež sēklotnes daļas, liek ar pergamenta papīru izklātā pannā, aplaka nedaudz ar ūdeni, nosedz ar vāku un cep kamēr āboli mīksti, pakūš. Izcept ābolus var arī veselus, tikai tad tie jāizberz caur sietīgu. Izcepto masu liek bļodā, pievieno cukuru un putu, atdzīsušai masai pievienojot pa vienam olu baltumus. Masu saputo gaišās putās pasniedz ar pienu vai vaniļas mērci.

RUPJMAIZES-ĀBOLU SACEPUMS

Sarīvēta rupjmaize — 300 g, cukurs — pēc garšas, sviests — 100-150 g, āboli — 500 g, piens — 1 glāze (1 ola).

1) Nobriedušu rupjmaizī sarīvē, uz pannas sviestā nedaudz apcep, samaisa pēc garšas ar cukuru, ja vēlas, pieliek samalko kanell. Ābolus (arī nomizotus), izņemot sēklotnes daļas, sagriež ļoti plānās šķēlītēs, sajauc ar cukuru. Liek leļaukotā veidnē kārtām rupjmaizī un ābolus, noslēdzot ar maizes kārtu. Virsū liek piclūnās atlikušo sviestu, pārlej ar pienu, kurā var ielikt arī veselu olu. Cep krāsnī, kamēr sacepums sauss un viegli brūns. Pasniedz ar pienu vai saldu krējumu. Svaigo ābolu vietā šim sacepumam var labi izlietot arī zāvētus ābolus.

2) Ja nav iespējams cept krāsnī, tad maize jāapcep uz pannas sviestā, tāpat arī sa-

griežti āboli, kamēr tie mīksti. Tad pievieno cukuru maizī un āboliem, liek kārtām bļodā, viegli piespiež, ļauj pastāvēt pāris stundas; ēd ar saldu pienu vai krējumu.

ĀBOLU-BALTMAIZES SACEPUMS

Baltmaize vai sauspiņ — 300 g, āboli — 600 g, piens — apm. 1 litrs, sviests — 50 g, cukurs — pēc garšas.

Nobriedušas baltmaizes šķēlītes vai sauspiņs izmērcē saldīnātā plēnā mīkstumā. Izvēstā sacepumu veidnē liek kārtām izmērcēto baltmaizī un plānās šķēlītēs sagrieztus ābolus, sajauc tos ar cukuru. Pārlej ar atlikušo pienu, kam pēc vēlēšanās piekulta ola. Virsū liek piclūnās sviestu. Cep karstā krāsnī, kamēr sacepums brūns; pasniedz ar pienu vai augļu mērci.

ĀBOLU IEVĀRĪJUMS

Āboli — 4 kg, cukurs — 1,5 kg. Ābolus nomizo, pargriež gareniski, izgriežot sēklotnes daļas, sadala ceturksnišos, kurus pēc tam šķērsām sagriež plānās šķēlītēs. Sagrieztos ābolus liek māla vai fajansas bļodā un uzber paredzēto cukura daudzumu. Āboliem ļauj stāvēt apm. 24 stundas. Tad masu liek katlā un vāra apm. 45 minūtes. Karsto masu sapilda burkā, atdzīsušu pārlej ar karstiem līellopu vai altu taukiem un pārsien. Lieto kā parasto ievārījumu. Ja ievārījumu vēlas saglabāt ziemas otrai pušē, tad cukura daudzums jāpalielina par 0,5-1 kg. Ziemā ievārījumu ar mazāko cukura daudzumu ļoti labi var izlietot saldam ēdienam, to saputojot kopā ar olu baltumiem. Ed ar saldu pienu.

ĀBOLU MIZU ZELEJA

Pirms mizošanas nomazgātu ābolu svaigos mizas (labāk no skābiem āboliem) māla vai fajansas traukā pārlej ar tiru, aukstu ūdeni un ļauj stāvēt 12-15 stundas vēsākā vietā. Ūdeni lej tik daudz, lai mizas būtu tikko apģemtas. Mizas kopā ar pārlieto ūdeni katlā vāra 30-40 minūtes, pēc tam tirā, pašķidrā auduma kuļītē, pakarot noteicna (spiest nedrīkst!). Kad šķidrums iztecējis, to lej katlā, pieliekot uz 1 glāzi šķidruma 1 glāzi cukura, un uz lēnas uguns vāra, līdz masa kļūst stalpīgāka un uz šķīvja nedaudz uzlieta uzrāda sarecēšanas pazīmes. Karstu zeļu liek burciņās, kad tā atdzīsusī un sarecējusi, pārsien. Gatava zeļeja ir gaišā medus krāsā, aromātiska un garšīga. Lieto ievārījuma vietā pie pankūkām, putriņām, tortēm u. c.

Jāatzīmē, ka skābo ābolu piedeva piešķir patīkamu garšu arī dažādu sakņu sautējumiem un zupām, piemēram, svaigu kāpostu, boršču, biešu u. c.

B. Egļite

MŪSU SKOLNIEKIEM

Jau ļoti sen, izpildot valdības lēmumu, vairāki mūsu republikas šūšanas uzņēmumi pārgājuši uz skolnieku formas tērpu masveida ražošanu. Rosīgi šo jauno uzdevumu veic Kirova rajona rūpniecības kombināta šūšanas fabrikas kolektīvs, kas katru dienu tirdzniecībā nodod glītus un pirmklasīgi nostrādātus formas tērpus.

Fabrika izgatavo gan formas kleitas un uzvalkus, gan arī formas mēteļus zēniem un meitenēm. Visi formas tērpi ir vilnas auduma, noteiktas krāsas: melnēm — kleitas tumši zilās, bet mēteļi divējādas krāsas — tumši zili vai rudzpuķu zili. Zēnu uzvalki un mēteļi — melni.

Ir domāts nevien par šo formas tērpu glītumu, bet arī par lētumu.

Rīgā izgatavotos skolnieku formas tērpus saņem arī lauku rajoni, tādejādi palīdzot ātrāk ieviest visās mūsu republikas skolās vienveida tērpus B. Vija

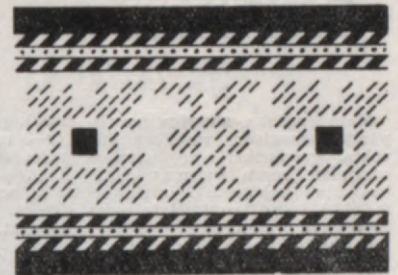
Artelis «Rīgas drēbnieks» aizvien vairāk paplašina skolnieku formas tērpu ražošanu. Attēlā: kontroles meistare L. Roze un brigadieris A. Daukēts pārbauda gatavo produkciju. TASS fotokronika

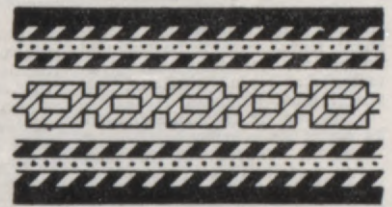
Modas

1. Rudens mētelis. Priekšpuse reglana griezumā, mugurpusē bezšuves kimono.
2. Reglana griezuma rudens mētelis. Mugurpusē vajējas, zem jostas saņemtas ieloces.
3. Mētelis ar kimono griezuma piedurknēm. Plata priekšpuse, mugurā izveidota vidusdaļa.
4. Rudens mētelis ar pagarinātu plecu daļu. Karakula apkakle veidota no trim rullīšiem, kabatas no viena.
5. Kimono griezuma pieguloša jaka ar karakula rotājumu.

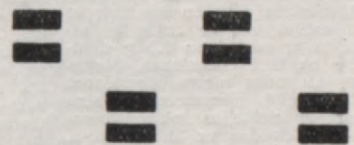
T. Knusles modeļi, M. Briedes zīmējumi

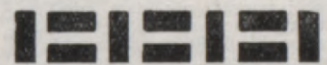
1. zīm.

2. zīm.

3. zīm.

4. zīm.

Apģērbi mazbērniem

Pirmajā attēlā redzamais rotaļu kostīms adīts no elektrozilās vilnas dzijas. Kostīma lencīšu raksts 1. zīmējumā. Raksta krāsas: melnā rūtīņa — tumši brūna, baltā rūtīņa — balta, svīrotā rūtīņa — koši sarkana, punktoitā rūtīņa — elektroziļa. Pīnītēs mainās dzeltenā ar brūno krāsu, elektrozilās krāsas svītra adāma kreiliski. Starp lencīšiem priekšpusē un mugurpusē, kā arī ap stūbiņiem, novietota šaura rotājuma joslīņa, kuras raksts redzams 2. zīmējumā. Krāsu apzīmējumi tādi paši kā plātai joslīai. Kostīma augšdaļas raksts redzams 3. zīmējumā, apakšdaļas — 4. zīmējumā. Melnās rūtīņas — kreilisks adījums, baltās — labisks adījums. Kostīma pagatavošanai vajadzīgs apm. 400 g vilnas dzijas.

2. attēlā redzamā jaciņa pagatavojama no koši zila vilnas vai cita auduma. Rotājums (5. zīmējums) uzšūts no baltas zutašs lentītes (var būt arī tamborēta aukliņa).

3. attēlā — bērna dienas kreklīšs. Tas aiztaisāms uz muguras ar lentīšiem. Piedurknītes un kakla izgriezumu rotā šaura mežģīnīte. Kakla izgriezuma rotājums redzams 6. zīmējumā. Rotājumu arī lejas malā var noslēgt uzšūta mežģīnīte.

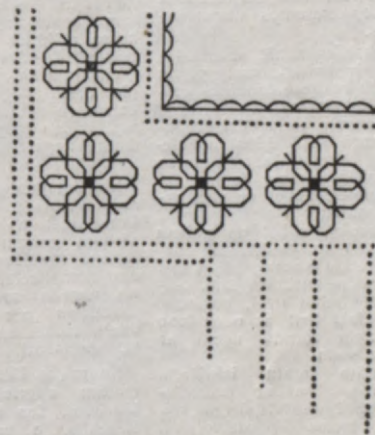
4. attēlā — bērna priekšautiņš. Priekšautiņa rotājums — 7. zīmējumā. Jautrie lācēni šujami aplikāciju tehnikā no brūna auduma, mutes līnija — ar oranža krāsas diegu kātu dūrienā, degungals — spodrā dūrienā melnā krāsā, tāpat arī acs melnums, bet baltums — ar baltu diegu. Lācēnus apšuj oranža krāsā cilpu dūrieniem. Šūpoles — zaļā krāsā kātu dūrienā, celms — ar melnās vai brūnas krāsas diegu arī kātu dūrienā. Priekšautiņš apšujams ar oranža krāsas diegu cilpu dūrieniem.

5. attēlā redzama jaciņa, kuru var pagatavot no balta vilnas, flaneļa vai cita auduma. Piedurkņu gali apšūti ar oranžsarkanās krāsas diegiem vai dziju. Tāpat apšūts kakla izgriezums, priekšās šķēlums un mugurpuse. Jaciņas priekšpusē krustdūrienu tehnikā šūti piieni (8. zīmējums). Pilēnu krāsa — dzeltena, knābji un kājas — oranžsarkanās, spārniņi — tumši brūni. Acs baltumu atstāj neaizpildītu. Ja izšujamā audumā diegi nav skaitāmi, tad pilēnus ar kaneva vai kāda cita vieglā skaitāma auduma palīdzību uzšuj uz jaciņas stūriem, bet pēc tam tā diegus izvelk.

6. attēlā — bērna dienas kreklīšs. Kreklīņa četrstūrīnā kakla izgriezuma

rotājums 9. zīmējumā. Ziediņi šujami svītra dūrienā gaiši zilas krāsas diegiem, vidiņi — spodrā dūrienā. Ziediņus iezogo caurā vile. Ap kakla izgriezumu un piedurknītēm šūti robīgi baltas krāsas diegiem. Kreklīšs aizsienams ar lentīšiem mugurpusē.

7. attēlā — priekšautiņš, kura rotājuma skaitāmais paraugs redzams 10. zīmējumā. Melnā rūtīņa — tumši brūna krāsa, baltā rūtīņa — gaiši brūna krāsa, svīrotā rūtīņa — sarkana krāsa, krustotā rūtīņa — zaļa krāsa. Priekšautiņš pagatavojams no kokvilnas vai lina auduma. Zaķēni šujami krustdūrienu, ņemot vienā rūtīņā 2 auduma diegus.

9. zīm.

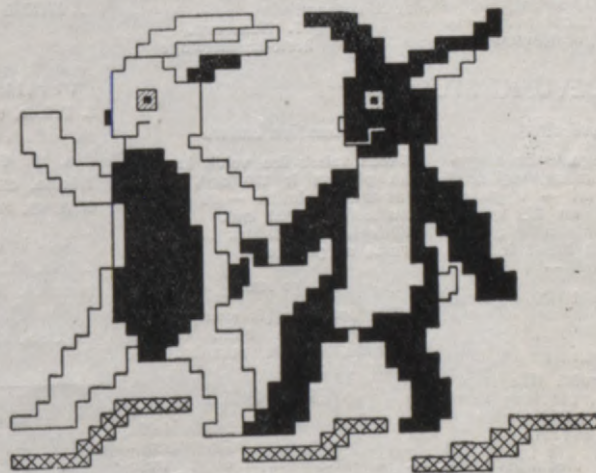
5. zīm.

6. zīm.

7. zīm.

10. zīm.

(Vienā lielajā rūtīņā iznāks 4 mazās rūtīņas.) Priekšautiņa malas var apšūt cilpu dūrieniem ar zaļās krāsas diegu.

8. attēlā — bērna naktskreklīšs. Tā apakšējā mala sapogājama, lai bērns miegā nenospārdītos un neapsaldētos. Naktskreklīšs pagatavojams no vienkrašaina flaneļa, un rotājums (11. zīmējums) šūts aplikāciju tehnikā no tādas pašas krāsas spožā zīda auduma. Svītras, kā arī aplikāciju tehnikā šujamie ziediņi un lapīņas, šujamas ar auduma krāsas diegiem Naktskreklīna apkaklīti, piedurkņu galus un apakšējo aizpogājamo daļu apšuj cilpu dūrieniem.

E. Romanovska

11. zīm.

8. zīm.

MATU KOPŠANA

Matu augšana atkarīga no vispārējā organisma veselības stāvokļa, galvenokārt no pareizas centrālās nervu sistēmas darbības. Matī pakāpeniski izkrīt, bet to vietā izaug jauni. Mata mūžs 2-4 gadi.

Pārmērīga matu izkrišana rodas ne tikai no saslimšanas, bet arī no nepareizas kopšanas. Kā pie palielinātās taukošanās (taukainā seboreja), tā arī pie pazeminātās ādas tauku atdalīšanās (sausā seboreja) novērojama pastiprināta matu izkrišana, blaugznas, nieze, mati kļūst plānāki un bēdžot sievietēm sākas katastrofiska matu izkrišana, bet vīrieši kļūst plikpauri.

Kāda tad nu ir profilaktika un kā ārstēt šīs slimības?

Sausās seborejas gadījumā matus nedrīkst bieži mazgāt, jo tad mati kļūst vēl sausāki. Šādos gadījumos galvu mazgāt reizi pa 10-14 dienām un lietot tikai bērnu ziepes vai ziepju putas. Pārlietu sausus matus pēc mazgāšanas un žāvēšanas izliezi ar brīļintīnu vai ar ricīnelli, saļauktu ar odekolonu (20 g ricīneļļas uz 10 g odekolona). Blaugznu un ādas niezes ārstēšanai ieteic lietot pieprocentīgo sēra ziedi ar ricīneļļas piemaisījumu (3 g ricīneļļas uz 30 g ziedes). Trīs dienas izliezi galvas ādu, ceturtajā dienā izmazgāt, iziešanu atkārtot vēl trīs dienas un atkal izmazgāt, pēc tam ziedi lietot vēl veselu mēnesi, bet tikai reizi nedēļā 8-10 st. pirms galvas mazgāšanas. Sēra ziedi un brīļintīnu var dabūt aptiekā bez receptes.

Matu augšanai un stiprināšanai ir lietderīgi 2-3 mēnešus ik pārdienas ierīvēt galvas ādu ar sekojošu sastāvu (pēc ārsta receptes): piparu tinktura 10 g, sērniešu mušu tinktura - 10 g, ricīneļļa - 10-12 g, septiņdesmitprocentīgs spirts - 100 g.

Matu stiprināšanai ieteic arī reizi mēnesī ierīvēt matus un galvas ādu ar rūgušpienu un pēc pusstundas izmazgāt siltā ūdenī ar ziepēm. Lat iegūtu spidumu, pēc mazgāšanas galvas matus var skalot ar kumeliņu novārījumu.

Taukainās seborejas gadījumā matus mazgā katru nedēļu ar tualetes ziepēm vai periodiski ar šķidrām darvas ziepēm. Šķidrās darvas ziepes lietojamas tikai sevišķi taukainiem matiem, sausiem matiem šīs ziepes nedrīkst lietot.

Blaugznu un ādas niezes ārstēšanai ieteic šādu ziedi: paeģļa darva - 2,5 g, sērs - 5,0 g, salicilskābe - 1,25 g, ricīneļļa - 5 g, vazelīns - 50 g. Galvas āda jāieziež reizi nedēļā 8-10 st. pirms mazgāšanas (veselu mē-

nesi), pēc tam ārstēšanu turpināt (2-3 mēnešus), ik pārdienas ierīvējot ar šādu sastāvu: rezorcīns 1 g, piparu tinktura 10 g, sērs 3 g, septiņdesmitprocentīgs spirts 100 g. Pēc iziešanas galvu nemazgāt.

Lai pasūtītu šīs zāles aptiekā, nepieciešams griezties pie ārsta-specialista ādas slimībās, kas izrakstīs recepti.

No mājas līdzekļiem matus labi attauko sinepes. Ņem vienu tējkaroti ūdeni sajauctu sinepju masu un atšķaida ar 2 glāzēm silta ūdens. Pēc mazgāšanas ierīvē matos šo sastāvu un atkal siltā ūdenī rūpīgi izmazgā.

Arī hena labi attauko un no-stiprina matus. Uz pusglāzes ūdens ņem edamkaroti henas, pavāra un ar silto «putriņu» ierīvē galvas ādu un matus; hena pie tam nokrāso arī sirmoš matus. Pēc 10-15 minūtēm galvu atkal izmazgāt. Šādu ārstēšanas paņmienu ieteic izdarīt reizi mēnesi.

Lai taukaini mati iegūtu spidumu, pēc parastās mazgāšanas tos izskalot vēl etiķa ūdenī (uz 1 litra ūdens ņem edamkaroti galdā etiķa). Nav ieteicams matus mazgāt cietā ūdenī, vēlams liet, sniega vai vārīts ūdens. Cietam ūdenim, lai tas kļūtu mīkstāks, pieliek tējkaroti dzērāmas sodas vai pustējkaroti borāka (uz litra ūdens).

Bieži vīrieši, no rītiem mazgājoties, saslapē matus ar ūdeni un, vēl ļoti neizžuvošiem, uzliek cepuri. Protams, tas kaitīgi matiem.

Dažas sievietes vasarā nēsā biezus lakatus, tādējādi aizturot matiem nepieciešamos ultravioletos starus.

Ilgā uzturēties saulē ar atklātu galvu arī ir kaitīgi, mati pārāk izkalst, var rasties hronisks galvas ādas iekaisums.

Mati vienmēr jātur tīri, regulāri jāmazgā siltā ūdenī ar ziepēm. Pēc mazgāšanas matus tūdaļ nesukat, iekams tie nav izžuvoši, neieteic žāvēt ar elektriskiem aparatiem.

Mati jāasukā, sākot no galiem (pakāpeniski) uz centru ar nesasām retām sukām, stipri nespiežot, lai nekairinātu ādu. Sukai vienmēr jābūt tīrai, nepieciešams to bieži tīrīt ar odekolonu vai izmazgāt karstā ūdenī ar ziepēm un sodu.

Pastiprināta matu izkrišana bieži vien saistīta ar traucējumiem organisma vispārīgā stāvoklī. Dvēseles pārdzīvojumi, nervu satricinājumi un pārpūlēšanās ietekmē matu mūžu.

Ir gadījumi, kad pēc nervu satricinājuma iestājas vispārīga vai daļēja matu izkrišana. Neracionāla barība, gremošanas or-

ganu saslimšana, aizcietējumi, vitamīnu trūkums barībā ļoti nelabvēlīgi ietekmē matu augšanu: tie kļūst tievāki, zaudē spidumu un pastiprināti izkrīt.

Tādā matu kopšanai jābūt cieši saistītai ar vispārīgu organisma stiprināšanu, pareizu darba režīmu un dzīves veidu, kā arī ar fiziskās nodarbības.

Ļoti bieži matu izkrišanas cēlonis ir dažādas iekšējas slimības, saslimšana ar infekcijas slimībām utt. Tādos gadījumos nepieciešams griezties pie ārsta, lai uzzinātu matu izkrišanas galveno cēloni un noteiktu pareizu ārstēšanu.

Daudz nepatīkšanu sagādā t. s. hipertrichoze, t. i., pastiprināta matu augšana uz rokām, kājām un sejas. Dažreiz meitenēm vai jaunām sievietēm uz augšlūpas un zoda uzaug matiņi. Sievietes cenšas tos iznīdēt - izrauļ, griež, noskuļ un pat dedzina. Un, protams, ar to izdara lielu kļūdu. Ja uzaugušās pūcņas neaizskar, tās paliek vienā stadijā, bet tiklīdz tās sāk raut vai skūt, tad līdzīgi matiem sāk augt, paliek cietākas un beidzot var izveidoties ūsas un bārda.

Nelīdz pat tādi mājas līdzekļi kā grieķu un ciedru riekstu eļļa, pūmekls u. d. c. Tā kā ar to mata sipoliņš netiek iznīcināts, matiņi sāk atkal augt, bet vēl daudz intensīvāk un tie kļūst cietāki. Dažas sievietes izmanto rentgena starus. Tas vispār diezgan bīstami veselībai: lielākas devas var radīt ādas atrofiju un var parādīties čūlas. Āda bieži vien kļūst veca, grumbaina, pie kam apstarotajās vietās ādas krāsa atšķiras no pārējās ādas krāsas. Kā ārstēt hipertrichozi?

Vispirms nekavējoties griezties pie ārsta - iekšējo sekretcijas dziedzeru specialista. Tikai ārsts, rūpīgi izmeklējot, varēs noteikt matu nepareizas augšanas cēloni.

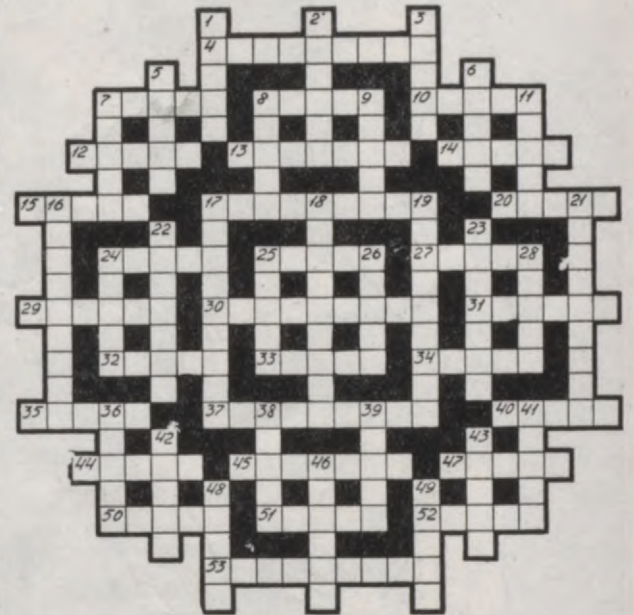
No lietojamiem līdzekļiem visradikālākais ir elektroiz (ārstēšana ilgst no seši mēneši līdz vienam gadam un dažreiz pat ilgāk). Ārstēšana ar elektroizī nav komplicēta, viegli pārciešama un nerada komplikācijas. Šādu ārstēšanu pēc ārsta norādījumiem izdara medicīnas darbinieki, specialisti.

No mājas līdzekļiem var ieteikt matiņu apgriešanu ar mazām šķērītēm. Tas ir visnekaitīgākais līdzeklis, jo ar tādu apgriešanu netiek skartas pūkas. Tumsos matiņus var izbalināt ar ūdeņraža pārskābi, un tad tie mazāk redzami.

T. Nazarova, ārstē-kosmetoloģe

KRUSTĀM ŠĶERSĀM

Sastādījis J. Siliņš, Gaujenes raj.

Horizontāli: 4. Pirmās tvaikmašīnas izgudrotājs. 7. Aizbāzņi. 8. Joks. 10. D. Mamina-Sibirjaka darbs. 12. A. Brodeles stāsts. 13. Ārzmju preču ieviešana valstī. 14. Miksts metāls. 15. Asinsvadi. 17. Aparats atmosfēras spiediena mērīšanai. 20. Social-revolucionari. 24. LPSR Valsts Operas un baleta teatra solists. 25. Sala Vidusjūrā. 27. Meža dzīvnieks. 29. LPSR Valsts Operas un baleta teatra soliste, Staļina premijas laureate. 30. Mākslīga lauku apūdepošana. 31. Gadalaiks. 32. Termins ķīmijā. 33. Klusas, laimīgas dzīves aina. 34. Medijami putni. 35. Saules sistēmas planeta. 37. Autonoma Padomju Socialistiska Republika. 40. Spriešu loki būvniecībā. 44. Cūska. 45. Rajona centrs Latvijas PSR. 47. Apavu sastāvdaļa. 50. Aizturētais rauds. 51. Tautība Anglijā. 52. T aizeme. 53. Savienotās republikas galvaspilsēta.

Vertikāli: 1. Alu dzīvnieks. 2. Gruzīnu tautas dziesma. 3. Aizdusa, elpas trūkuma lēkmes. 5. Latviešu padomju dzejnieks. 6. E. Kalmana operete. 7. Tēls V. Lāča romanā «Zvejnieka dēls». 8. Pretstata saiklis. 9. Darbības vārds. 11. Sievietes vārds (daudzskaitlī). 16. C. Puni un R. Drigo balets. 17. Valsts Amerikā. 18. Savienotā republika. 19. Sala PSRS austrumos. 21. Kritisks novērtējums. 22. Sala Atlantijas okeānā. 23. Ķīmiskais elements, metāls. 24. Plena produkts. 25. M. Ļermontova poema. 26. Laikraksts. 28. Vīrieša vārds. 36. Zivs. 38. Sastopams izcirtumā. 39. Jūtas. 41. Grumba. 42. Puķe. 43. Mikroskopiski caurumiņi ādā. 46. Radio-uztvēra marka. 48. Ezers Latvijas PSR. 49. Patiesas, neviltotas.

Žurnala «17.» numurā ievietotā krustām šķersām uzdevuma atrisinājums

Vertikāli: 1. Atavisms. 2. Veterāns. 4. Zars. 6. Desa. 8. Priede. 9. Nagans. 11. Arsens. 12. Nereta. 14. Līgda. 16. Iesnas. 18. «Iliada». 22. Balasts. 23. Sokhejs. 25. Paskals. 26. Laterna. 27. Ola. 29. GAZ. 33. Legals. 34. Astere. 35. Istaba. 37. Inerce. 38. Trimda. 39. Indija. 40. Lilija. 41. Viljamss. 44. Amalgama. 47. Nila. 48. Sals.

Horizontāli: 3. «Zvaigzne». 5. Rudzītis. 7. Repins. 10. Rainis. 13. Sols. 15. Aita. 17. Grins. 19. Galera. 20. Eteris. 21. Debess. 24. Spalva. 28. Kōkains. 30. Lapsa. 31. Efeja. 32. Emblema. 36. Sasist. 39. Islams. 42. Ekseļi. 43. Dāļļa. 45. Mesli. 46. Lien. 48. Sala. 49. Idejas. 50. Baraka. 51. Seminars. 52. Lasitava.

Vāka pirmajā lappusē - LATVIJAS PSR NOPELNIEM BAGĀTĀ MĀKSLAS DARBINIEKA J. R. TILLBERGA GLEZNAS «RAIŅA PORTRETS» REPRODUKCIJA.

Vāka ceturtajā lappusē - LATVIJAS PSR NOPELNIEM BAGĀTĀ MĀKSLAS DARBINIEKA K. ZEMDEGAS DARINĀTAIS RAIŅA KAPA PIEMINEKLIS.

Ž. Logzdīņa foto

MATEMATISKO UZDEVUMU STŪRĪTIS

Kā savienot?

Uzrakstiet riudā ciparus no 1 līdz 9. Kā savienot tos vispirms ar sešām, tad četrām un pēc tam ar trim plusa vai minusa zīmēm tā, lai rezultātā būtu 100?

Simetriski skaitļi

Kādā braucienā šoferis ievēroja, ka nobraukto kilometru rādītājs rāda simetrisku, no abām pusēm vienādi lasāmu skaitli - 15951.

Tagad gan tik drīz kāds simetrisks skaitlis uz skaitītāja nebūs ieraugāms, - viņš nodomāja.

Taču pēc divu stundu brauciena viņš atkal skaitītājā redzēja simetrisku skaitli.

Ar kādu ātrumu šoferis brauca šajās 2 stundās?

Cik gadu?

Kad tēvam bija 31 gads, tad dēls bija 8 gadus vecs, bet pašreiz tēvs ir divreiz vecāks par dēlu.

Cik dēlam tagad gadu?

Kā nosvērt?

Lai dabūtu smagumu no 1 grama līdz 1093 gramiem, vajadzīgi tikai septiņi atsvari - 1 grams, 3, 9, 27, 81, 243 un 729 gram. Piemēram, lai dabūtu 2 gramu svaru, vienā svaru kausā ieliktsiet 3 gramus, bet otrā - 1 gramu.

Bet kā dabūsi 500 gramu svaru?

Šacha turnīrs

Kādā šacha turnīrā tika izspēlētas 105 partijas, pie kam katrs tā dalībnieks ar pārējiem dalībniekiem spēlēja 5 partijas

Cik dalībnieku piedalījās turnīrā?

Divas krūzes

Viena cilindrveidā krūze divreiz augstāka par otru, toties otra ir pusotras reizes plāvēka.

Kura no šīm krūzēm ietilpīgāka?

Taisnstūra kastīte

Kādas taisnstūra veida kastītes vāka platība ir 120 cm², priekšējās malas platība - 96 cm² un sānu malas - 80 cm².

Kāds ir šīs kastītes augstums, garums un platums?

Baļķa svars

Kāds apaļš baļķis sver 150 kg. Cik svērtu šīs baļķis tad, ja tas būtu divreiz resnāks, bet trīsreiz īsāks?

Kā sadalīt?

Sadaliet skaitli 45 četrās daļās tā, ka, pirmajai no tām pieskaitot 2, otrajai atņemot 2, trešo reizinot ar 2 un ceturto dalot ar 2, visi rezultāti būtu vienādi!

Interesants skaitlis

Ja kādam piecziņu skaitlīm beigās vēl pieraksta klāt vieninieku, tad tas ir trīsreiz lielāks nekā tad, ja šo vieninieku pieraksta tā sākumā. Atrodiet šo skaitli!

Redakcijas koleģija: O. Jaunarājs, V. Lāce, K. Ozoliņš, P. Pizāns, Fr. Rokpelnis, A. Sakse, L. Strazdiņš. Laikraksta «Cīņa» izdevums. Redakcijas adrese - Rīgā, Pērses ielā 10/12. Tālruni: redaktora vietn. - 21681; atb. sekretaram - 26342; līdzstrādniekiem - 25948. Manuskriptus atpakaļ neizsūdz.

Par Vissavienības lauksaimniecības izstādes apmeklētājiem rūpējas arī daudzie sabiedriskās ēdināšanas punkti

Ž. Legzdīņa foto

